

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

ΟΛΛΑΝΔΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Μετάφρασις).

Σημείωσις τῶν Ἐκδοτῶν.

Ἡ Ἐπιθεώρησις τῶν δύο Κόσμων, ἡ δημοσιεύ-
 σασα πέρυσι τὸ διήγημα τοῦτο, προέταξεν αὐτοῦ προ-
 οίμιον, περιέχον περιέργους καὶ κατανοκτικὰς εἰδήσεις
 περὶ τῆς ἀνωμόμου κυρίας, εἰς ἣν ὀφείλεται τὸ ἀ-
 ριστοῦ διήγημα ἐκεῖνο, καὶ περὶ τῶν ἄλλων αὐτῆς συγ-
 γραφῶν. Ἐλπίζομεν δέ, ὅτι οἱ ἀναγνώσται τῆς Παν-
 δώρας δὲν θέλουσι δυσαρεστηθῆ διότι, ἐκτὸς τοῦ διη-
 γήματος, μετεφράσαμεν ἐνταῦθα καὶ ταύτην τὴν πολ-
 λοῦ λόγου ἀξίαν εἰσαγωγὴν.

Προοίμιον.

Υπάρχουσι φύσει ποιητικαὶ ἀπεικονίζουσαι εἰς
 ΠΑΝΔΩΡΑ.

ὅτι καὶ ἂν γράψωσι ἢ λέγωσι, τὴν προαίθησιν τοῦ
 προῦρου θανάτου. Τοιοῦτόν τι ἰδίως συνέβαινε εἰς
 τὴν κυρίαν τὴν συγγραψασαν τό, τε ἀνὰ χεῖρας διή-
 γημα καὶ τὸν πρὸ καιροῦ γνωστὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας
 ἀναγνώστας Ἱατροὺν τοῦ χωρίου. Πᾶς δεστικὸς διατρέξῃ
 τὰς σελίδας αὐτάς, ἐν αἷς καταφαίνεται ἐγκεχαραγ-
 μένη τοσοῦτον εἰλικρινὴς μελαγχολία καὶ εὐαισθησία,
 δὲν δύναται βεβαίως, καὶ ἄκων, νὰ μὴ ἀνησυχῆσῃ
 περὶ τῆς τύχης τοῦ τεχνίτου, τοῦ δημιουργήσαντος
 τὰς εἰκόνας ἐκεῖνας τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς θλίψεως.
 Ἡ δὲ ἀνηυχία αὕτη εἶναι εὐλογος, διότι τῶντε
 πρῶτος καὶ οἰκτρὸς θάνατος ἀφῆρπασε ἤδη τὴν ἔξο-
 χον καὶ εὐφυᾶ ταύτην ψυχὴν ἀπὸ τὰ γράμματα, εἰς
 τὰ ὅποια ἦτο ἀφωσιωμένη καὶ ἀπὸ τοὺς πολυαριθμοὺς
 φίλους, οἵτινες τὴν περιεστοίχιζον. Δὲν πρόκειται σή-
 μερον νὰ εἰπώμεν τὸ ὄνομα αὐτῆς· τὸ περὶ τούτου
 καθῆκον καὶ δικαίωμα προσήκει εἰς ἄλλους. Ἀλλὰ,
 ἐκτὸς τοῦ κατωτέρω δημοσιευομένου διηγήματος, ἐ-
 Φυλλιδ. 27.

πιθυμοῦμεν νὰ φέρωμεν εἰς φῶς καὶ ἕτερα ἅπαντα τῶν ἔργων τοῦ ἐξαίρετου ἐκείνου πνεύματος, διὰ νὰ ἐκτιμηθῶσι πληρέστερον ἅπαντες οἱ χρωματισμοὶ καὶ ἄπασαι αἱ ἐπόψεις τῶν προτερημάτων αὐτοῦ.

Στενὸς δεσμὸς καὶ τις, οὕτως εἶπεῖν, ἐνόησεν ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀποκαλύψεων τῆς τρυφερᾶς αὐτῆς καρδίας· καὶ τὸ κομψὸν οἰκοδόμημα τὸ ὁποῖον ἤγειρεν, ἂν καὶ ἀτελὲς καταλειφθὲν, ἀναραίνεταί οὐδὲν ἧττον ἁρμονικόν. Ἰς τίς δὲ ἡ συνδέουσα τὰ ποιητικὰ ταῦτα πλάσματα ἰδέα; Τί τὸ αἶσθημα τὸ πρωτεύον τῶν ἀπορρήτων αὐτῶν μελετημάτων, ἐν οἷς ἡ ἀγχνίονα καὶ ἡ κατάνυξις τοσοῦτον ἐπιτηδεῖως συνάπτονται μετὰ σωτηρίων διδασκαλιῶν; Τὸ αἶσθημα τοῦτο εἶναι τὸ τοῦ καθήκοντος αἶσθημα, εἶναι ὁ μετὰ οἴκτου συγκεκρασμένος θαυμασμὸς τῶν θλιβερῶν θυσιῶν δι' ὧν τὸ πάθος καθαρίζεται, αὐταὶ δὲ αἱ ἀσθενέστεραι ψυχαὶ ἀναστομοῦνται καὶ ἐνισχύονται. Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δόγματα διλήθρια κατέστησαν τὴν νεωτέραν μυθιστορίαν συνένοχον αὐτῶν καὶ δούλην, ἡ συζυγία αὕτη τῆς φαντασίας καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἡ παρεμβαίνουσα ὡς ἐγκαιρὸς τις καὶ εὐγλωττος διαμαρτύρησις, ἔχει πολὺ βεβαίως τὸ κύρος αὐτῆς καὶ τὸ κράτος. Διὰ νὰ βεβαιωθῆ τις ὁπόσον τὸ πνεῦμα εὐεργετεῖται χειραγωγούμενον οὕτως ὑπὸ τῆς καρδίας, ἀρκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ τὰς σελίδας αὐτάς, τῶν ὁποίων ἡ ἡμερὸς ἰσχὺς ἐπενεργεῖ ἀνωδύτως καὶ ἐξευγενίζει τὰς ψυχὰς ἡμῶν, τρανούντα τὰ πάθη. Ἡ σωτηρία αὕτη δύναμις τῶν διαυγῶν ναμάτων ψυχῆς ὠραίας, εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Συλλογὴ ποιήσεων ἐπιγεγραμμένη τὸ *Χειρὸν ῥαφον τῆς μεγάλης θείας μου*, διάφορα διηγήματα γνωστὰ μόνον εἰς φίλους, ἴσως καὶ τινὰ δοκίμια, τῶν ὁποίων δὲν ἐπέτρεψε τὴν συμπλήρωσιν ὁ ἐπελθὼν θάνατος, ἰδοὺ τὰ μόνα λείψανα τῆς ἀξιεράστου εὐρυίας, τῆς ὁποίας τοσοῦτον βραχὺ ὑπῆρξε τὸ στάδιον. Τὸ *Χειρὸν ῥαφον τῆς μεγάλης θείας μου* εἶναι προγενέστερον τῶν διηγημάτων, διότι ἀπὸ τῆς ποιήσεως ἡ φιλόλογος γυνὴ μετέβη εἰς τὴν μυθιστορίαν. Ἄλλ' ὅμως ἡ μυθιστορικὴ τέχνη ὑποφαίνεται ἤδη ἐν τοῖς ποιητικοῖς ἐκείνοις προανακρούσμασι. Τὸ προοίμιον τῆς ποιητικῆς ταύτης συλλογῆς, τὸ προθέμενον νὰ ἀποκρύψῃ, διὰ καλύμματος ἐλαφροῦ, ἀπὸ τὸν ἀναγνώστην τὸ ἀληθὲς τῆς αἰδοῦ πρόσωπον, ἐγράφη ἐν εἰδει μυθιστορηματος μετὰ πλείστης ἐπιτηδειότητος. Ἡ ἐλεγειακὴ αὐρα ἀποβαίνει ἐν αὐτῇ διὰ τοῦτο μάλιστα δευτέρα καὶ διαπεραστικωτέρα, ὅτι διαυλινίζεται διὰ πυκνῆς ἀφηγήσεως· ἡ δὲ πολλὰ εἰς τὰ χεῖλη ἐκεῖνα ἐπανερχόμενη ἰδέα τοῦ ἐν νεότητι θανάτου, ἐπιτακτικῶς καταναγκαστικῶς τὰς πρώτας ταύτας τῆς συλλογῆς σελίδας.

Ἐν ἀκμῇ γυναικῶνος, ὁ νέος κόμης Ἑβερσάκης, ἐγκαταλείπων τὰς λαμπρὰς διασκεδάσεις τοῦ Παρισίου βίου, ἀπέρχεται ἀπὸ τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης· Διὰ τοῦτο κατ' ἣν ἐπιγμῆν ἐτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν γορδόν. Ἐλαβεν ἀπὸ τοῦ ἐπιστάτην τοῦ ἐν Ἑβερσάκῃ αὐτοῦ πύργου ἐπιστολὴν, ἀναγγέλλουσαν τὸν θάνατον τῆς μεγάλης αὐτοῦ θείας, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ μόνος κληρονόμος. Ὁ κόμης δὲν ἐγνώρισε ποτὲ τὴν

μεγάλην ταύτην θείαν· ἀμυδρῶν δὲ μόνον διετήρησεν ἐνθύμησιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θείου, τοῦ μαρκιωνος, ὅστις διήγαγεν ἅπαντα τὸν βίον ἐν τῷ πύργῳ ἐκείνῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε πρὸ πολλῶν ἐνιαυτῶν. Ἀναχωρεῖ λοιπὸν διὰ νὰ παραλάβῃ τὴν ἀξίολογον περιουσίαν, τὴν περιελοῦσαν αὐτῷ ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τῆς μαρκιωνίδος. Ἐνῶ δὲ καθ' ὁδὸν ἐπανατάζετο ὅτι θέλει εὔρει χαριστάτην τινὰ ἔπαυλιν, ὑπὸ ἐλαιῶνων καὶ ἀλοῶν περιεστοιχισμένην, οἶαι αἱ ὑπὸ τοῦ γλαυκοῦ τῆς μεσημβρίας οὐρανοῦ ἑλαρυνόμεναι, θλιβερὰν αἴφνης προξενεῖ εἰς αὐτὸν ἐντύπωσιν ἡ θεὰ τοῦ πύργου τῆς Ἑβερσάκης, τοῦ ἐγειρομένου εἰς τὰ πλευρὰ ὄρους αὐχμηροῦ, ἐν μέσῳ ἀληθοῦς ἐρημίας. Ἡ δὲ θλίψις του ἠΰξησεν ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὸν πύργον, καὶ, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ γέροντος ἐπιστάτου Φιλίππου, διέτρεξε τὰ ἐγκαταλειμμένα καὶ γυμνά δώματα τῆς γοθθικῆς ταύτης κατοικίας. Ἐν τῇ μεγαλητέρα αἰθούστῃ, μέγα ἐκ μαροκινίου δέρματος κλινοκαθέδριον, μονόπους τράπεζα καὶ ἰστός κεντητήριος, παρεβριμμένος πλησίον ἐνὸς τῶν παραθύρων, ὑπεδείκνυον, ὅτι ἐνταῦθα ἐκάθητο συνήθως ἡ μαρκιωνίς. Μετὰ δὲ τὴν αἰθουσαν ταύτην ἦτον ὁ κοιτῶν, ἐρημος καὶ σκυθρωπός, ὡς ἄλλὰ τὰ λοιπὰ δωμάτια. Δύο μόνον εἰκόνες κοσμοῦσι τοὺς τοίχους· ἡ μὲν παρίστησι τὸν μαρκίωνα, γέροντα στρατιώτην φέροντα τὴν στολὴν τῶν λαμπρῶν τῆς νεότητος ἡμερῶν· ἡ δὲ . . . ἀλλ' ὁ κόμης, ἰδὼν αὐτήν, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴν ἀφήσῃ φωνὴν ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας. Οἱ χαριέστατοι οὗτοι χαρακτήρες γυναικῆς εἰκοσαετοῦς, εἶναι ἄρα γε οἱ χαρακτήρες τῆς μεγάλης αὐτοῦ θείας; Ναί, τῶνόντι, διότι ἡ μαρκιωνίς τῆς Ἑβερσάκης ἦτο δευτέρα τοῦ μαρκιωνος σύζυγος, ὁ δὲ γέρον ἐπιστάτης διηγείται ὡς ἐξῆς τὴν ἱστορίαν τοῦ δευτέρου αὐτοῦ γάμου.

« — Πῶς, ἀνέκραξα, ἡ μαρκιωνίς τῆς Ἑβερσάκης. . .

« — Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν εικοσιτεσσάρων ἐτῶν, ἀπῆντησεν ὁ γέρον ἐπιστάτης, ἐπάγων τὴν χεῖρα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐν οἷς νέον διέλαμψε δάκρυον.

« Βραχεῖα δὲ ἐπῆλθε σιωπῇ, καθ' ἣν ἐγὼ μὲν ἐκύτταξα τὸ ὄλον οἶκημα καὶ τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ εὐρισκόμην, ὡς ἂν δὲν εἶχον ἐτι ἰδεῖ αὐτά, ὁ δὲ Φίλιππος ἐνόησεν ἀπὸ τὰ βλέμματά μου, ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὰ διατρέξαντα ὅθεν ἐπαναλαβὼν μετ' ὀλίγον τὸν λόγον·

« — Ἡ κυρία ἦτο δευτέρα τοῦ Κ. μαρκιωνος σύζυγος, με εἶπε, ἰδοὺ δὲ τί καὶ μόνον γνωρίζομεν περὶ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ γάμου, ὅστις ἐπροξένησε καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπορίαν τὴν ὁποίαν αἰσθάνεσθε τὴν στιγμὴν ταύτην. Ὁ Κ. μαρκίων εἶχε πρὸ καιροῦ χηρεύσει, ἔχασε δὲ καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱούς, ὥστε διῆγε τὸ γῆρας ἐρημος καὶ τεθλιμμένος. — Πολλοὶ γέλωτες δὲν ἠκούοντο ἐν τῷ πύργῳ τούτῳ, ὡσάκις δὲν εὐρισκοντο ἐν αὐτῷ εἰμὴ ὁ Κ. μαρκίων, ἡ γραῖα Γοθῶνη καὶ ἐγώ. Τὸ κατ' ἐμὲ ἐπεθύμουν πολὺ νὰ παραλάβῃ πλησίον του κανένα ἐκ τῶν συγγενῶν του· ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς οὐδ' ἐγὼ ἐγνωρίζομεν τοῦ εὐρισκοντο. Ὁ Κ. μαρκίων εἶχεν ἄλλοτε συγχοσθῆ μετὰ τὸν Κ. πάππον

σας, τοσοῦτον, ὥστε διέκοψαν διὰ παντός πᾶσαν συγγενικὴν πρὸς ἀλλήλους σχέσιν, καὶ πολλάκις μὲ ἔλεγεν ὅτι ἐπιτότμα νὰ ζῆ καὶ ν' ἀποθάνῃ μόνος παρὰ νὰ καλέσῃ πλησίον του κἀνένα ἐκ τῶν γόνων τοῦ νεωτέρου κλάδου τῆς οἰκίας του.

« Ἐζῶμεν λοιπὸν μόνοι, ὀλομόναχοι, βίον ἀθόρυβον, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἄχαριν, ὅτε, μίαν ἡμέραν, μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ ταχυδρομείου, ὁ Κ. μαρκίων μὲ ἐκάλεσε, μὲ διέταξε νὰ εἶπω νὰ ζεύξωσι τοὺς ἵππους εἰς τὸ ὄχημά του, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἀνεπαύετο εἰς τὸ ἀμαξοστάσιον, καὶ νὰ ἐτοιμασθῶ νὰ συνταξιδεύσωμεν. Τρόντι τὴν ἐπιούσαν τὸ πρωτὶ ἀνεχωρήσαμεν ἦτο δὲ ἡ ἡμέρα χειμερινὴ καὶ ὁμοιάζε πολὺ τὴν σημερινήν.

« Ὁ γέρον ἀθέντης μου καὶ ἐγὼ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ὀδοιπορῶμεν οὐδὲ ταχέως, οὐδὲ πολλὰς κατὰ συνείχεσαν ὥρας, ὥστε μόλις μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐφθάσαμεν εἰς Καρκασσόνην. Ἐκεῖ ὁ ἀθέντης μου ἐξεπέζευσεν εἰς οἰκίαν πενιχρὰν, καὶ ἀμέσως εἰσῆλθεν εἰς δωμάτιον, ἐν ᾧ εὕρισκοντο εἰς γέρον, πάσχων δεινῶς, καὶ μία κόρη κλαίουσα πλησίον του. — Ὁ Κ. μαρκίων ὠνόμασε τὸν ἀσθενῆ φίλον του, ἀγαπητὸν καὶ καλὸν φίλον του, τὸν ὠμίλησε μὲ πολλὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἐπανέλαβε πολλάκις ὅτι θέλει ἐννοιασθῆ τὴν κόρην του, ὅτι δὲν θέλει τὴν ἐγκαταλείπει καὶ ὅτι εἰμπορεῖ νὰ ἀποθάνῃ ἡσυχος περὶ τῆς τύχης τῆς κόρης του.

« Μετὰ δύο ἡμέρας, ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος ἐξέπνευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Κ. μαρκίωνος, τὸν ὁποῖον νύχαριστε καὶ ἠυλόγει, ἡμεῖς δὲ ἐπανήλθομεν εἰς Ἐβερσάκην μετὰ τῆς ὀρφανῆς, ἣτις ἔκλαιε πικρὰ δάκρυα.

« Ἡ Γοθώνη, ἐξηκοντοῦτις ἤδη οὔσα, δὲν ἦτο πολλὰ ζωηρὰ, ὁ Κ. μαρκίων καὶ ἐγὼ εἴμεθα ἐτιωθρότεροι, ἀλλὰ τελευταῖον οἱ τρεῖς γέροντες κάτοικοι τοῦ πύργου ἔκαμαν ὅ,τι ἠδύνατο διὰ νὰ περιποιηθῶσι καὶ νὰ παρηγορήσωσι τὴν νέαν ταύτην κόρην, ἣτις εἶχεν ἀγγελικὴν ἡμερότητα καὶ ἤρχιεν ἀμέσως νὰ μᾶς ἀγαπᾷ.

« Ἡ παρουσία τῆς ἔδωκε νέαν εἰς τὸν πύργον ζῶν καὶ κατέστησεν ἡμᾶς σχεδὸν εὐτυχεῖς. Εὐθυμος δὲν ἦτον, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ τῆς ἦτο εὐδία καὶ μόνον βλεποντες αὐτὴν εἴμεθα ὅλοι εὐχαριστημένοι. Ὁ Κ. μαρκίων ἐφοβήθη κατ' ἀρχὰς μήπως ἡ κόρη ἐκείνη πλήξῃ τὸν χειμῶνα εἰς τὸν παλαιὸν αὐτὸν πύργον, διότι ἄλλοτε εἶχε ζῆσει εἰς μεγάλας πόλεις καὶ εὐχναζεν εἰς τὰς συναστροφὰς μετὰ τοῦ πατρός τῆς· ἀλλ' ἡ Κ. Μαρία, φιλοῦσα τὰς χεῖράς του, τὸν ἔλεγε, μὲ τὸ γλυκὺ μειδιάμά της, ὅτι δὲν ἐπόθει τίποτε ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αὐτῆς βίου, τίποτε ἐκτὸς τῆς παρουσίας ἐκείνων τοῦ ὁποῖου ὁ Θεὸς ἠδύοκῆσε νὰ καλέσῃ παρ' ἑαυτῶ.

« Ὅταν ἐτελείωσεν ὁ πένθιμος τῆς νέας κόρης χρόνος, ὁ Κ. μαρκίων ἔστειλε καὶ ἔφερε μίαν ἡμέραν τὸν ἐφημέριον τοῦ χωρίου· ἔπειτα δὲ, διατάξας τὴν Γοθώνην καὶ ἐμὲ νὰ εἰσέλθωμεν, ἀπεφάνετο ἐκεῖ, ἐπὶ παρουσίᾳ ἡμῶν, ὅτι θέλει νυμφευθῆ τὴν Κ. Μαρίαν, ὅτι πρέπει νὰ θεωρῶμεν αὐτὴν τοῦ λοιποῦ ὡς κυρίαν

τῆς οἰκίας καὶ ὅτι ἐλπίζει ὅτι θέλομεν τὴν ὑπηρετήσῃ πιστῶς ὄχι μόνον τώρα, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ, ὅτε ἅπαντα ἡ περιουσία του θέλει μεταβιβασθῆ εἰς τὴν κυριότητα τῆς νέας μαρκιωνίδος Ἐβερσάκης.

« Εἰς διάστημα ἑνὸς ἔτους ἀπηλαύσαμεν τὴν γαληνωτέραν εὐδαιμονίαν ὅση δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ γῆς. Ὁ ἀθέντης μου δὲν ἠσθάνετο ὅτι πάσχει, τοσαύτην εὐτυχίαν ἐπροξένουν εἰς αὐτὸν αἱ περιποιήσεις τῆς γυναικὸς του. Ἀλλὰ ἦτον ἤδη πολὺ γέρον καὶ ἐντελῶς ὑπὸ τῆς ἡλικίας καταβεβλημένος· ἐφθασε λοιπὸν ἡ ὥρα τοῦ θανάτου του, καὶ, καταλιπὼν ἡμᾶς, μᾶς εἰσύστησε πάλιν τὴν νέαν κυρίαν μᾶς. — Τότε ἐνόμισα ὅτι ἡ Κ. μαρκιωνίς θέλει ἀπέλθει ἀπὸ τοῦ πύργου τῆς Ἐβερσάκης διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ εὑρῇ τοὺς συγγενεῖς τῆς, καὶ ἐτοιμαζόμεν κατ' ἐκάστην νὰ λάβω τὴν διαταγὴν τῆς ἀναχωρήσεώς μας· ἀλλ' αἱ ἡμέραι παρήρχοντο, ἡ δὲ κυρία δὲν μετέβαλλε παντάπασιν τὸν μονῆρ καὶ σιωπηρὸν αὐτῆς βίον· παρετήρησα μόνον μετ' ὀλίγον, ὅτι ἀπέβαιεν ὠχροτέρα καὶ ἀδυνατωτέρα παρὰ ποτέ. Πολλάκις τὴν ἤκουσα νὰ βῆχῃ, καὶ ἤρχισα νὰ ἀνησυχῶ μήπως ἀσθενῇ χωρὶς νὰ μᾶς τὸ λέγῃ.

« Δὲν εἰμπορέσα νὰ κρῦψω ἐπὶ πολλὸν χρόνον τὸν φόβον μου αὐτὸν, καὶ μίαν πρωτὴν ἀπεφάσισα νὰ τὴν ἐρωτήσω περὶ τῆς ὑγείας τῆς.

« — Ναι, ἀγαθὲ μου Φίλιππε, εἶμαι ἀρρώστος, μὲ ἀπῆντησεν· ἦλθε καὶ ἡ ἐδική μου σειρά!

« Καὶ ἐπειδὴ ἐβλεπεν ὅτι δὲν τὴν ἐνοῶ, ἐπρόσθεσεν· αἱ δύο μεγαλήτεροι ἀδελφαὶ μου ἀπέθανον ἀπὸ φθίσι, εἰς τὴν ἡλικίαν μου. Τώρα προσεβλήθην καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ αὐτὸ παθος.

« Καὶ ἐπειδὴ τὴν παρεκάλεσα θερμῶς νὰ ἀφήσῃ τὸν πύργον αὐτὸν, νὰ ὑπάγῃ εἰς κάμμίαν πόλιν διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν, νὰ καλέσῃ πλησίον τῆς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους αὐτῆς, ἐπέθεσε σχεδὸν τὴν μικρὰν αὐτῆς χεῖρα εἰς τὰ χεῖλη μου, καὶ,

« — Συγγενεῖς δὲν ἔχω πλέον, μὲ εἶπε μὲ πρᾶότητᾳ φίλους, ἤμην τόσον τόσον νέα ὥστε δὲν ἀπέκρητᾳ· τὸ δὲ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸν κόσμον, τώρα ὅτε εἶμαι πλουσία καὶ ἐλευθέρα, — ὄχι, ὄχι, Φίλιππε, δὲν τὸ θέλω! — Μετ' ὀλίγον ἀνάγκη ν' ἀποθάνω, τὸ αἰσθάνουμαι, καὶ ἐκεῖ, εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν ὁποῖον ἐγκατέλιπον, εἰμπορῶ ἢ νὰ ποθῆσω πολὺ τὴν ζῶν, ἢ νὰ γαρῶ πολὺ διότι τὴν ἀφίνω. — Ἐδῶ ἐξεναντίας, ἡ ψυχὴ μου εὕρισκει τὴν ἐρημίαν ἣτις προσῆκει εἰς αὐτήν. Ἐδῶ, ἡ λύπη τὴν ὁποῖαν αἰσθάνομαι διὰ τὴν φθίνουσαν ζῶν μου, εἶναι ἡ ἡδέια ἐκείνη λύπη τὴν ὁποῖαν πάσχομεν ἀποχωριζόμενοι ἀπὸ πάντα φίλον, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ζῶν δὲν ἀποβαίνει εἰς ἐμὲ τοσοῦτον πολῦτιμος, ὥστε νὰ καταστήσῃ πικροτάτην τὴν στιγμήν κατ' ἣν θέλω τὴν ἐγκαταλίπει. — Ὅχι, Φίλιππε, ἂς μείνω ἐδῶ καλῆτερα.

« Ἐπέμεινα πολὺν καιρὸν· ἀλλ' ὅταν ὁ ἰατρὸς τὸν ὁποῖον ἐκάλεσα μ' ἐπανέλαβε πολλάκις ὅτι δὲν ὑπάρχει κάμμία ἐλπίς, ὑπέκυψα εἰς τὴν ἀνάγκην, καὶ, περιποιούμενος τὴν κυρίαν μου ὅσον ἠδυνάμην, δὲν τὴν εἶπον πλέον ποτέ νὰ ἀφήσῃ τὸν πύργον τὸν ὁποῖον ἠγάπα. Ἐξήκολούθησε λοιπὸν τὸν ἀπερίσπαστον αὐτῆς βίον, χωρὶς νὰ ὑποφῆρῃ πολὺ καὶ πρὸ πάντων χωρὶς

νά παραπονηται. Ἐγραφε δὲ πολλὰς καθ' ἑκάστην ὥρας . . .

« — Ἐἰς ποῖον; ἐρώτησα ἀμέσως.

« Εἰς κἀνένα, ἀπήντησεν ὁ Φίλιππος. Ἐγραφεν, ἔλεγε, διὰ νὰ διασκεδάξῃ, καὶ ὁμῶς ἔκλαιε γράφουσα

« — Ἀλλὰ τί ἔγιναν τὰ ἔγγραφα αὐτά;

« — Δὲν τὰ ἦδρα, κύριε κόμη· ἡ κυρία τὰ ἔκαυσε βεβιαίως.

« — Λοιπὸν, ἔπειτα, Φίλιππε;

« — Ἐπειτα; κύριε κόμη· δὲν ἔχω τι νὰ προσθέσω . . . ἡ κυρία ἀπέθανεν . . . Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κ. μαρκιωνος ἔμαθε μετ' ὀλίγον τίς ἦτον ὁ συγγενὴς του εἰς ὃν ἀνῆκεν ἡ κληρονομία τοῦ κτήματος αὐτοῦ, σὰς ἔγραψα, ἤλθετε καὶ ἰδοὺ σὰς παραδίδω τὰς κλεῖς τοῦ πύργου.

« Τῶντι ὁ γέρον ἐπιστάτης μ' ἐνεχειρίσει διαφόρους κλεῖς. Ἐγὼ δὲ, λαβὼν αὐτάς, ἐκράτησα συγχρόνως ἐπὶ πολὺν ὥραν τὴν χεῖρα τοῦ Φιλίππου εἰς τὰς χεῖράς μου.

« — Ἀγαθὲ μου Φίλιππε! τὸν εἶπα· καὶ ἐδῶ ἐστῆθην . . . Αἱ λέξεις αὗται, τὰς ὁποίας ἐπρόφρε συνήθως ἡ πρὸ μικροῦ ἀποθανοῦσα νέα συνεκίνησαν τὸν ἐπιστάτην καὶ ἐτάραξαν ἐμὲ αὐτόν. Μετ' ὀλίγον ὁμῶς τὰς ἐπανέλαβον ἐκ νέου. Ἡ καρδιά μου ἦτον ἀξία νὰ τὰς ἐπαναλάβῃ, καὶ ἤσθαι ὁμῶς ὅτι δὲν τὰς ἐβεβήλονα προφέρων αὐτάς. — Ἀγαθὲ μου Φίλιππε, εἶπέ νὰ μὲ φέρουν φῶς· εἰς τὸ δωμάτιον αὐτὸ θέλω νὰ περάσω τὴν ἐσπέραν μου.

« Μετ' ὀλίγον ἔμεινα μόνος εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς μαρκιωνίδος Ἐβερτάκης. Τὰ παράθυρα καὶ αἱ θύραι ἦσαν ἐπιμελῶς κεκλεισμένα, δύο δὲ κηρία ἔκαιον ἐμπρὸς μου ἐπὶ μικρᾶς τραπέζης. Ἀμὰ ἐπαυσα τοῦ ν' ἀκούω τὰ βήματα τοῦ ἀπερχομένου Φιλίππου, ἔβησα τὸ φῶς εἰς τρόπον ὥστε νὰ φωτίζῃ τὴν εἰκόνα τῆς μαρκιωνίδος, καὶ ἤρχισα νὰ τὴν παρατηρῶ μὲ προσοχὴν.

« Ἦτον ἀδύνατον νὰ τὴν κυττάξῃ τις ἄνευ συγινήσεως, μάλιστα ὅταν πρὸ μικροῦ ἤκουσε τὴν διήγησιν τοῦ ἐπιστάτου. Ἡ νέα αὕτη γυνὴ εἶχε τὸ εἶδος τοῦ κάλλους τὸ ἐκπηγάζον ἀπὸ τῆς ψυχῆς μᾶλλον ἢ ἀπὸ τῆς εὐρυθμίας τῶν χαρακτηρῶν, καὶ ὅλον τὸ πρόσωπόν της ἔφερε τὸν ἀνεκλάλητον ἐκεῖνον τύπον, τὸν ὁποῖον ἡ ἀσθένεια μόνη δίδει εἰς τὴν νεότητα. Ἦτο δὲ ὠχρὰ, καὶ οἱ πλόκαμοι τῆς ξανθῆς αὐτῆς κόμης συνεδουάζοντο ἀρμονικῶς μὲ τὴν νεκρικὴν λευκότητα τῆς ὄψεως. Οἱ μεγάλοι καὶ κυανοὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς δὲν ἔδλεπόν τι, ἀλλ' ἐσκέπτοντο. — Τὸ στόμα ἤρχιζε νὰ μειδιᾷ, ἀλλὰ τὸ θλιβερόν αὐτὸ μειδίσμα ὡς ἂν ἐλυπεῖτο διότι ἐπεκάθησεν εἰς τὰ χεῖλη ἐκεῖνα. Ἡ ἐσθὴς ἦτο λευκὴ, αἱ δὲ δύο χεῖρες, τὰς ὁποίας ἐστήριζεν ἐπὶ τῶν γονάτων, ἐκράτουν ῥόδον σχεδὸν μαραιμένον, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατός τις νὰ μὴ παραβῆλῃ μὲ τὴν δρέψασαν αὐτὴ γυναῖκα.

« Πολλὴν ὥραν ἐκύτταξα τὴν ἐπαρρόδιτον αὐτὴν εἰκόνα, ἣτις μὲ ἐφαίνετο τότε ἀλαλαμβάνουσα ζωὴν. Ἦθελον νὰ εἰσδύσω εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς ἐκείνης, τῆς ἀλάλου διελθοῦσης τὴν κοιλάδα τῆς ζωῆς. Ὁ ὀφθαλμὸς μου τὴν ἐξέταξεν ἐπιμελῶς καὶ τὰ χεῖλη

μου ἐφιθύριζον πρὸς αὐτὴν· Ἄρα γε ἔκλαυτες; Ἄρα γε ὑπέρες ἢ μήπως ἠγνόητες τὴν ζωὴν; — Ἄρα γε ἐμακάριστε τὴν ἐρημίαν σου ἢ ἐγόγγυστε κατὰ τῆς τύχης σου; — Τί ἐκρυπτε τὸ ἥρεμον αὐτὸ μειδίσμα, τὸ τῶσάντην εἰς ἐμὲ ἐμπνέον θλίψιν; — Νέα κόρη ἢ ἄγγελος, ἄρα γε συμπαρέλαβες μετ' ἑαυτῆς διὰ παντός τὸ μυτήριον τοῦ βίου σου; καὶ δὲν θέλομεν πλέον ποτὲ μάθει τι περὶ τῶν εὐκρίθμων στιγμῶν τὰς ὁποίας μετ' ἡμῶν ἐπέρατες;

« Καὶ ἡ εἰκὼν ἦτο πάντοτε ἐκεῖ μὲ τὸ ἄσκοπον ἐκεῖνο βλέμμα, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζες προσηλωμένον εἰς ἀπώτατόν τι ἀντικείμενον, καὶ τὸ γαλήνιον μειδίσμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφαίνετο νὰ ἦναι ἀνθρώπου μειδίσμα. — Παρητήρησα τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ εὕρισκόμεν, ἐξέτασα ὅλα τὰ ἐπιπλα, ἐσῆκωτα τὰ βιβλία τῶν προσευχῶν, τὰ ἄνοιξα, μετετόπιτα τὸ κρομαστὸν ὠρολόγιον, ἔβαλα τὰς χεῖράς μου εἰς τὰ κρυττάλινα ἀγγεῖα τὰ ἐπὶ τῆς θερμάστρας κείμενα, ἤνοιξα τὰς τραπέζας, — ἀλλὰ τίποτε δὲν εὔρον, τίποτε! . . . Παλαιὸν τι γραφεῖον, κατεσκευασμένον ἀπὸ μαῦρον ξύλον, ἔστεκεν εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου· ἐσκάλισα ὅλα τὰ τυτάρια του, χωρὶς νὰ ἐπιτύχω τι τὸ δυνάμενον νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου· ἐκύτταξα λοιπὸν πάλιν τὴν εἰκόνα μὲ λύπην καὶ ἀπελπισίαν.

« — Τετέλεσται, δὲν εἶναι πεπωμένον νὰ μάθω πλέον τι περὶ σοῦ! ἀνέκραξα στενάζων.

« Ἦτο δ' ἐξῴρας καὶ ἐτοιμαζόμεν ἤδη νὰ ἀπέλθω ἀπὸ τοῦ δωματίου τῆς μεγάλης θείας μου. ὅτε, ἐνῶ ἔκλαια τὸ γραφεῖον, ἡ χεῖρ μου ἤγγισε παρακείμενόν τι χάλκινον κομβίον· τὸ ἐσπρωξά μὲ δύναμιν καὶ τότε μία τῶν σανίδων τοῦ γραφείου, συγκινηθεῖσα ὑπὸ ἐλατηρίου, ἐνέδωκε καὶ εἶδα ἐντὸς αὐτοῦ φάκελλον χαρτίων φέροντα χαρακτηρᾶ γραφῆς γυναικειᾶς. Ἦρπασα ἀμέσως τὸ χειρόγραφον καὶ τὸ ἐπλησίασα εἰς τὸ φῶς· ἀλλὰ πρὶν τὸ ἀνοίξω, ἐκύτταξα ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν εἰκόνα.

« — Τώρα θέλεις πλέον μὲ ἀποκριθῆ; . . . ἐφιθύρισα πρὸς αὐτὴν.

« Καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου ἔπεσον εἰς τοὺς πρώτους στίχους τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἐκράτουν.

« — Διετέλεσα εὐδαίμων! . . . αὐταὶ ἦσαν αἱ πρῶται λέξεις, αἱ προσβαλοῦσαι τοὺς ὀφθαλμούς μου· καὶ, χωρὶς νὰ θέλω, ἐστράφην πρὸς τὴν εἰκόνα, ἣτις ἐφαίνετο ὅτι μὲ ἀκούει. — Εὐδαίμων! . . . ἐπανέλαβον βραδέως, — καὶ ἀπήντησα τὸ αὐτὸ μειδίσμα, τὸ αὐτὸ βλέμμα, ἡμερον, γαλήνιον . . . καὶ ἐπαναλαμβάνον ὁπῶς εἶπεῖν πρὸς ἐμέ· « διετέλεσα εὐδαίμων! » — Τότε τελευταῖον τὰ ἐνόησα . . . καὶ τὰ ἐπίστευσα.

« Ἐκάθησα δὲ πλησίον εἰς μίαν τράπεζαν, ἐπλησίασα τὸ φῶς καὶ ἀνέγνωτα τὰ ἐξῆς.

« Διετέλεσα εὐδαίμων! . . . ὁ βίος μου ὑπῆρξε ἡ βραχυς. Οὐδεμιᾶς δὲ τῶν ἀπολαύσεων αὐτοῦ ἐκοῦσε ῥεσθην, οὐδεμιᾶς ἐνεπλήσθη μετὰ τοῦ πυθμένου. » — Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου ὅσα παρέρχονται, παρέρχομαι ἐγὼ πρώτη! — Ὁ πατήρ μου μὲ ἠγάπησεν εἰκοσιν ἔτη καὶ ἀποθανὼν μὲ παρέδωκεν εἰς πατέρα ἄλλον, ὅστις μὲ ἀγαπᾷ, μὲ περιποιεῖται, μὲ προστατεύει, ὡς ἐκεῖνος. —

» Οὐδεμία πικρία ἔφθασεν μέχρι ἐμοῦ, οὐδεμία θύε-
 » λα ἐτάραξε τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς μου ἀποθνήσκω
 » καὶ σχεδὸν δὲν πάσχω. Ὁ Θεός, ἐν τῇ ἀγαθότητι
 » αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ γλυκὺν δι' ἐμὲ καὶ αὐ-
 » τὸν τὸν θάνατον. — Πολλὰ πράγματα ἀπῆλυστα καὶ
 » πολλὰ ἄλλα ἠγνόησα· ἂν ἐστειρήθην τινῶν εὐτυχη-
 » μάτων τῆς γῆς ταύτης, διηλθὼν ἀνενόχλητος ὑπὸ
 » πολλῶν παθημάτων. — Πολὺ ἐσκέφθην, πολὺ ἐμελέ-
 » τισα καὶ πολὺ πρὸ πάντων ὠνειροπόλησα· ἀπέβλεψα
 » μακρόθεν πρὸς τὸν κόσμον τὸν ὁποῖον ἐγκατέλιπον,
 » καὶ πολλάκις μὲν τὸν ἐλεεινολόγησα, σπανίως δὲ ἐ-
 » πόθησα αὐτόν. — Ἐξεναντίας ἠγάπησα τὴν ἐρημίαν
 » μου, καὶ εὐφράνθην τὴν ἐν ἑαυτῇ ἐπικρατοῦσαν ἡσυ-
 » χίαν καὶ σιωπῇ. — Ἐν τῷ γηραιῷ αὐτῷ πύργῳ,
 » αἱ ὄραι τῆς ζωῆς μου ἔρβρευαν ἀνώδυνοι καὶ ἀθό-
 » ρυβοι· εἰργαζόμην, ἔγραφον, προσηυχόμην, καὶ, στη-
 » ρίζουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρὸς, πολλάκις ἀνε-
 » πόλουν τὸ παρελθὸν καὶ ἀνεκάλουν τὰς ἀναμνήσεις
 » μου· ἔπειτα ἐνεπιστευόμην εἰς τὸν χάρτην, ὡς εἰς
 » φίλον τινά, ὅλας ἐκείνας τὰς βραχεῖας τοῦ πνεύμα-
 » τός μου ἐντυπώσεις· ἔγραφον . . . ἔγραφον εὐφροσύ-
 » νως, χωρὶς νὰ ἐπιθυμῶ νὰ μὲ ἀναγνώσῃ τις, ἀλλ'
 » εὐχαριστοῦμένη νὰ ἀναγνώσκω ἐγὼ ὅσα ἔγραψα...
 » « Διὰ νὰ διασκεδάσω τὰς ὥρας τῆς ἀνέτους, παρ-
 » εδιδόμην εἰς τὴν φορὰν τῆς φαντασίας μου. Καὶ
 » ἐπειδὴ ὁ βίος μου δὲν εἶχε σχεδὸν περιπετείας, ἐζη-
 » τουν εἰς τὸν βίον ἄλλων ἀντικείμενα ὄνειροπολιῶν.
 » Ἐδανειζόμην τὰ δάκρυα, τοὺς περισπασμούς, τὰς
 » ταραχὰς αὐτῶν καὶ ἐσταχυολόγουν ἐν τῷ ἀγρῷ
 » τῆς ὑπάρξεώς των, — μὴ ἔχουσα τι νὰ θερίσω ἐν
 » τῷ ἐδικῷ μου. Ἐγινόμην ἡ ἡχὴ τῆς φωνῆς των, ἡ
 » ἔρμηνεύουσα τὰς δυνάμεις ἢ τὰς ἀγαλλιᾶσεις αὐτῶν·
 » ἐκόσμου τὴν ἐρημίαν μου δι' ὄνειροπολιῶν, δι' ἀ-
 » ναμνήσεων, δι' ἐλπίδων, αἱ ὁποῖαι οὐδὲ ἀκροθιγῶς πως
 » ἠγγισαν τὴν ζωὴν μου, συνέπεσαν ὅμως νὰ περάσωσι
 » πλησίον μου. Γαλήνη ἐπεκράτει ἐν ἐμοί, ἐγὼ δ' ἐ-
 » ζήτουν πόρρω τοὺς ἀναριθμήτους ταραχούς, τοὺς
 » πληροῦντας τὸν βίον τοσούτων ἄλλων ἀνθρώπων.
 » Ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς ἐρημίας μου, ἐμάντευον τὰ δά-
 » κρυα τὰ κρυπτόμενα, καὶ τοὺς κατατελλομένους
 » πόθους, καὶ τὰ ματαιούμενα ὄνειρα· διότι ζήτασα
 » ἄλλοτε εἰς τὸν κόσμον, εἶχον καταμετρήσει τινὰς
 » ἐκ τῶν ἀβύσσων τούτων, καὶ ἀπὸ τοῦ λιμένος τὸν
 » ὁποῖον δὲν κατέλιπον πλέον, ἱστορῶ ναυάγια.

« Τινὲς τῶν φίλων μου μὲ γράφουσιν ἐνίοτε καὶ
 » ἐκθέτουσι τοὺς φόβους ἢ τὰς ἐλπίδας των, προσά-
 » γοντες, οὕτως εἰπεῖν, μέλι εἰς τὴν ἐρημικὴν κυψέ-
 » λην μου· τὰ αἰσθήματά των μὲ συγκινοῦσι καὶ μὲ
 » ἐμπνέουσι. Λαμβάνω προσέτι καὶ τινὰ βιβλία,
 » τὰ ὁποῖα τρέφουσιν ἐπίσης τὰς σκέψεις μου, διότι
 » ἀποκρίνομαι εἰς αὐτὰ, ὅσκις ἡ καρδία μου δὲν τὰ
 » ἐνόησε, τὰ εὐχαριστῶ δὲ, ὅταν συνετέλεσαν εἰς ψυ-
 » χαγωγίαν μου.

« Τοιοῦτοτρόπως παρήλθεν ἡ νεότης μου, ἡ νεότης
 » αὐτῇ, εἰς ἣν πέπρωται νὰ περιορισθῇ ὁ ὅλος βίος
 » μου· βεβαίως ἐπόθησα πολλὰ, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἠ-
 » σθάνθην εὐφροσύνας· ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου εἶναι το-
 » σοῦτον εὐγλωττος, ὅταν τὸ πᾶν σιγᾷ περὶ ἡμᾶς!

« Βλέπουσα δὲ ἤδη προσεγγίζον τὸ τέρας τῆς
 » βραχεῖας ὑπάρξεώς μου, ἠθέλησα νὰ συλλέξω τὰς
 » σελίδας αὐτάς, τὰς γραφείσας κατὰ διαφόρους τῆς
 » ζωῆς μου ἐποχάς· τὰς συνήθροισα διὰ νὰ τὰς καύ-
 » σω . . . ἀλλὰ δὲν ἠξέυρω διατί ἡ χεὶρ μου διατάζει
 » νὰ τὰς ρίψῃ εἰς τὸ πῦρ. Νομίζω ὅτι θέλω πάθει
 » διπλοῦν θάνατον, ἐὰν ἀφανίσω αὐτάς εἰς τὴν τε-
 » λευταίαν ταύτην ὥραν μου. — Ὅχι, δὲν τὰς
 » καίω! — Καὶ ὅμως οὐδεὶς θέλει τὰς ἀναγνώσει
 » καὶ διὰ παντὸς θέλουσι μείνει ἀγνωστοὶ ἐν τῇ σκο-
 » τείᾳ τοῦ γηραιῷ τούτου πύργου. — Ἰ Τί σημαίνει;
 » Μήπως δὲν ὑπάρχωσι φητὰ ἀκατονόμαστα, κεκρυμ-
 » μένα εἰς τὰ βῆθη τῶν δασῶν, φυτρώνοντα, ἀνθού-
 » τα καὶ μαραινόμενα, χωρὶς νὰ τὰ ἴδῃ ὀφθαλμὸς ἀν-
 »θρώπου; Ἄς κρυβῇ οὕτω καὶ ἡ φωνὴ ἡ ἐν ἐμοί ἡ-
 » χήτατα εἰς τὰς ἡμέρας τῆς νεότητός μου!

« Ἀλλὰ ἵ ποῦ νὰ καταθέσω τὰς ποιήσεις ταύτας,
 » καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται νὰ τὰς ἀποχωρισθῶ διὰ
 » παντός; εἰς τίνα νὰ τὰς ἐμπιστευθῶ; . . .

« Εἰς σὲ γηραιὸν γραφεῖόν μου . . . εἰς σὲ φίλε
 » ἄλαλε, ὅστις εἶδες τὰς ἀγρυπνίας, τὰς ὄνειροπο-
 » λίας, τὰ μειδιάματα καὶ τὰς θλίψεις μου! — εἰς σὲ,
 » ἐπὶ τοῦ ὁποῖου τοσάκις ἡ μὲν χεὶρ μου ἐστηρίχθη
 » διὰ νὰ γράψῃ, ἡ δὲ κεφαλὴ μου ἐκλίνε διὰ νὰ σκε-
 » φθῇ! . . . Κρύψε ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς ἀνθρώπους, ὧ
 » γηραιὸν γραφεῖόν μου, τὰ ἄσματα αὐτὰ, τὰ ἀρυπ-
 » μέν, ἀλλὰ πλήρη εὐαισθησίας· κρύψετα καλά, φίλε!
 » φύλαττε δι' ἐσὲ καὶ μόνον τὴν περιδεῆ αὐτῶν ἀρυπ-
 » νίαν, μὴ ἀφήτης νὰ τὰ ἴδῃ ὁ ἥλιος, τοῦ ὁποῖου δὲν
 » δύνανται νὰ ὑπομείνωσι τὴν λάμπην, — ἔστο ζηλότυ-
 » πος διὰ τὸν μικρόν σου τοῦ ἰον θησαυρόν, καὶ παρά-
 » χωσε αὐτόν ἐπιμελῶς εἰς τὸν κόλπον σου!

« Ἄλλ' ἂν ποτὲ τύχη ἄδηλος φέρῃ εἰς τὸ εἰρη-
 » κὸν τοῦτο ἀναχωρητήριον ψυχὴν ὁμοίαν τῆς ἐδικῆς
 » μου, ψυχὴν σύννου, πρᾶον, καὶ γλυκεῖαν, ψυχὴν
 » αἰθρίαν, ἀλλὰ κατηρῆ ἐνίοτε, ὁποῖα εἶναι πάντα
 » ἐπίγεια, — τότε ἄφες αὐτὴν νὰ γνωρίσῃ τὰ ἀπόρ-
 » ρητα αἰσθημάτων μου! . . . ἄφες τὴν φιλικὴν αὐτὴν
 » χεῖρα νὰ σὲ ἀνοίξῃ, ἄφες τὴν νὰ ἀπαρέσῃ τὰ φύλ-
 » λα αὐτὰ ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς αὐτῶν ἀσύλου, ἄφες τὴν
 » νὰ τὰ γυρίσῃ ἕνα ἕνα τὸ ἑσπέρας καὶ νὰ χύσῃ ἐπ'
 » αὐτῶν ἐν δάκρυ. »

Ἰ Τί δὲ περιέχουσιν αἱ σελίδες αὐταί, τὰς ὁποίας τὸ
 » γηραιὸν γραφεῖον ὀφείλει ν' ἀποκρύψῃ ἀπὸ τοὺς ψυ-
 » χροὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μὴ παραδώσῃ εἰμὴ εἰς καρ-
 » διας σκεπτικὰς καὶ μελετηρὰς; Περιέχουσιν ἐλεγεῖα
 » καὶ ἄλλα μικρὰ ποιημάτια, ἐν οἷς αἱ ἰδέαι γυναι-
 » κὸς τινος λαμβάνουσιν ἐνίοτε τὸ ἔνδυμα χαριστάτων
 » πλασμάτων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀναφαίνονται ἀπαρα-
 » κάλυπτοι, ἀφελεῖς, μελαγχολικαί. Τινὰ ἐξ αὐτῶν
 » μάλιστα εἶναι μελωδικώτατα καὶ ὄντως θεοπέσια·
 » τοιοῦτος μεταξὺ ἄλλων ὁ διάλογος ὁ μεταξὺ τοῦ Ἀγγε-
 » λου τῆς Ποιήσεως καὶ τῆς Νέας Γυναίκος. Ὁ
 » Ἄγγελος τῆς ποιήσεως προσφέρει εἰς τὴν νέαν τὴν
 » χρυσοτεκτονὸν λύραν καὶ τὸν ἐκ δάφνης στέφανον· τὴν
 » ὀμιλεῖ περὶ δόξης καὶ περὶ τῶν ἡδονῶν τοῦ κόσμου· ἄς
 » ἀντηγήσωσι, λέγει, οἱ ὕμνοι καὶ οἱ θρήνοι αὐτῆς, ἄς

παραδοθῆ ἡ ψυχὴ τῆς εἰς τὸν ἔρωτα, εἰς τὸν ἐνθουσι-
ασμὸν, καὶ ὁ Ἄγγελος ὑπόσχεται νὰ τὴν φέρῃ ἐπὶ
τῶν πτερυγῶν αὐτοῦ εἰς οὐράνιους μονάς! Ἡ νέα
ἀποποιεῖται ἰκετευτικῶς, καὶ, ἐν τῇ ταπεινότητι αὐτῆς
καὶ τῇ σεμνότητι, ἀνθίσταται εἰς τὸν πειρασμὸν, πα-
ρακαλοῦσα νὰ τὴν ἀφήσῃ παρα τῇ ἐστία αὐτῆς, ἀ-
πολαμβάνουσαν τὰς ἱεράς εὐφροσύνας τῆς ἀφανοῦς ἔρ-
γασίας. Ματαίως ὁμως ἰκετεύει, καὶ ἐνδίδει ἐπὶ τέ-
λους, ἂν καὶ ὄχι ἔλοσχερῶς. Ἐὰν δὲν συναναβαίῃ
μετὰ τοῦ ὑψιπέτου ἀγγέλου εἰς τὰ μετέωρα, κατέ-
χεται οὐδὲν ἦτοιν ὑπὸ ἀνωτέρου δαιμονίου, καὶ
τὰ δάκρυα τὰ ὁποῖα χύνει, οἱ στεναγμοὶ τοὺς ὁποί-
ους ἐκφέρει ἐν τῇ ἐρημίᾳ, εἶναι ἐπίσης ἀρεστοὶ τῷ θεῷ
ὅσον καὶ αἱ λαμπρότεροι μελωδίαι τοῦ ὕμνου ἢ τοῦ
ψαλμοῦ.

Τὰ ποιήματα τὰ ἐπιγεγραμμένα ἢ *Θλίψις*, ἢ *Ἀγω-
γία*, παριστῶσιν ἡμῖν αἰθὶς τὸ αἶσθημα τὸ τοσαύτην
περιποιῶν χάριν εἰς τινὰ μέρη τοῦ διαλόγου τοῦ με-
ταξὺ Ἀγγέλου καὶ τῆς νέας γυναίκος. Ἐν τῷ πρώ-
τῳ τῶν ἐλεγείων αὐτῶν ἡ αἰδοῦς ὕμνεῖ τὴν ὀδύνην,
ὡς προπαρασκευῆν τινὰ πραοτέραν τοῦ θανάτου.

Διατί κλωστήν μαύρην ἢ μοῖρα
εἰς τινῶν ἐνυφαίνει τὸν βίον
καὶ πικρὸν τοῖς προτάγει κρατῆρα
συμφωρῶν, στεναγμῶν καὶ δακρύων;

Ἐπ' αὐτοὺς ἴσως μέλλουσ' ἀκαίρως
τὸν δριμύν θεριστὴν ἢ ἀποστειλῆ,
φαιδρὸν θέλει καὶ ἄλυτον θέρος,
γελαστὰ τῶν θυμάτων τὰ χεῖλη.

Ἡ Ἀγωγή εἰκονίζει μετὰ πλείστης κομψότητος
τὴν διαμάχην ἣτις συγκροτεῖται παρὰ τῇ νέᾳ γυναικίῃ
μεταξὺ τῶν ματαίων καὶ φροῦδων ἔξεων τοῦ καθη-
μερινοῦ βίου καὶ τῶν ἀμετρήτων πόθων ψυχῆς δια-
πύρου· πέρας δὲ τῆς πάλης ταύτης εἶναι, ἐννοεῖται,
ἡ καρτερικὴ ὑπομονή. — Τὰ δ' ἐλεγεία τὰ φέροντα
τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ *Χωρισμοῦ* ἀποτελοῦσι ποίημα
ὅλον πολὺ τῶν προηγουμένων ζωηρότερον καὶ συντο-
νώτερον· ἐν τῷ δευτέρῳ μάλιστα τῶν ποιημάτων
τούτων ἀναφαίνεται ἀρρένωπὸς τις καὶ κατασκευη-
σῆμα μελαγχολία.

Εἰς εὐωχίας σπεύσατε καὶ εἰς χοροὺς εὐθύμους,
μὲ τ' ἄνθη ταῦτα τὰ πλατὰ καὶ τ' ἄσπρα στεφῆτε.
Δὲν σὰς ζηλεύω· ἔχουσι στιγμὰς ἑορτασίμους
κ' εἰς μυστικὰς ἐντέρπονται ὄδας κ' οἱ ἐρημίται.

Μὴ μὲ λυπήσθε ὅτι ζῶ ἐν θρήνοις καὶ μονήρης.
Πολλὰκις εἶν' οἱ γέλωτες πικρῶν δακρύων πλήρεις,
κ' εἰς τὰ δεινὰ μας βάλσαμον τὰ δάκρυα σταλάζουν.
Καλῶς γνωρίζω τῆς ψευδοῦς χαρᾶς τὴν προσωπίδα·
τὴν εἶδα, τὸ ἐπίπλαστον μειδίαμά της εἶδα,
κ' ἤξεύρω τ' ἄνθη τῆς κρυπτᾶς ἀκάνθας πῶς σκεπάζουν.

Θεὸν ἀσθεσθῆ ὁ ὑπουργός, παράσημός της γέλωτος,
καὶ θεὸν μείνου δάκρυα ὅπιστά του καὶ θρήνοι,
καθὼς ὄπταν τῆς πληγῆς ἀποσπασθὲν τὸ βέλος,
κατόπιν του πολὺδακρυὸν τὸν θάνατον ἀφίνει.

Ἐμὲ δὲ πέπλος ναιφειῶς με περισάλλει μελας,
χωρὶς τοῦ ἔλκουσ τῆς ψυχῆς τὸν πόνον ἢ ἀποκρύπτῃ.
Τὸ δάκρυ δ' ἀπροσποίητον ἐκ τῶν βλεφάρων πίπτει,
στίλβον ὡς στίλβει ὁ ἀστὴρ εἰς θυελλῶν νεφέλας.

Ὁ στίχος οὗτος ἰδὲν συγκεφαλαιοῖ ἄρα γε, ὡς ἄσμα
τελείσιον, τὴν ὅλην ἔννοιαν τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ
λυρικῇ ταύτῃ συλλογῇ; Ναι, τῶνόντι, ἡ θλίψις εἶναι
ὁ ἀστὴρ τῆς θρηνώδους καὶ τρυφερᾶς αὐτῆς μούσης·
τὸ αἶσθημα τοῦ ὁποῖου ὁ ἀνεξίτηλος τύπος ἀναφαινε-
ται καὶ εἰς τὰ διηγήματα, τὰ μετὰ τὰ ἐλεγεία γρα-
φέντα. Τὰ διηγήματα ταῦτα εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἐπίσης
εἰμὴ ὕμνοι ἀδόξοι εἰς τὴν ἰλαστήριον καὶ σωτηρίαν
δύναμιν τῆς θλίψεως. Ὅσακις πρόκειται τὸ ἀγαπη-
τὸν τοῦτο θέμα, ἡ γραφὴς ἐκείνη ἐπιτυγχάνει παθητι-
κωτάτας εἰκόνας, εὐρίσκει λόγους κατασκευητικωτάτους.
Ἡ ψυχὴ τῆς γυναικὸς ἀποκαλύπτει τότε ἅπασαν αὐ-
τῆς τὴν εὐαισθησίαν, καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν πικρῶν τῆς
θυσίας ἡδονῶν ἀποβαίνει εἰς τὰς ἀφελεῖς αὐτὰς σελί-
δας πολὺ θελκτικωτέρα παρ' ὅτι ἐδύνατο νὰ παρα-
στήσῃ αὐτὴν ὁ ξηρὸς τοῦ διδασκάλου τῆς ἠθικῆς κά-
λαμος.

Ἐκ τῶν προειρημένων ἐλαβεν ἴσως ὁ ἀναγνώστης
ἔννοιαν τινὰ τοῦ πνεύματος τῶν συγγραμμάτων, τῶν ὁ-
ποίων μέρος ἀποτελεῖ τὸ παρὰ πόδας καταχωριζόμε-
νον διήγημα. Τὸ διήγημα τοῦτο θέλει δικαιοῦσαι, ἐλ-
πίζομεν, τοὺς ἐπαίνους ἡμῶν νομιζομεν δὲ, ὅτι ἔργα
φέροντα τὸν τύπον ἠθικοῦ αἰσθήματος τοσοῦτον γε-
ναίου καὶ διαυγοῦς, εἶναι σήμερον μάλιστα ἄξια τῆς
προσοχῆς τοῦ κοινοῦ· διότι οἱ ἄνθρωποι οἱ παραγγέλ-
λοντες τὴν εὐπειθειαν καὶ μετριοπάθειαν εἶναι, εἰς τὴν
παροῦσαν ἐποχὴν, ὀλίγοι κατὰ δυστυχίαν, καὶ ἐν τού-
τοις αὐτῶν πρὸ πάντων ἡ φωνὴ δύναται νὰ φέρῃ σω-
τήρια καὶ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα.

• Τὴν ἱστορίαν ταύτην μὲ τὴν διηγήθησαν, λέγει,
ἐν τινι σημειώσει, ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος κυρία· οὐδὲ ἦθε-
λον τὴν ἐπινοήσει· ἢ δὲ ἀλήθεια αὕτη τῶν προκει-
μένων περιπετειῶν, αὐξάνει, καθ' ἡμᾶς, ἔτι μᾶλλον
τὴν χάριν αὐτῶν.

Τὸ Διήγημα.

Ὁ ἥλιος ἀνέτελλεν, ὄχι φαιδρὸς καὶ φαιενὸς οἷος
εἶναι ὁ τῆς Ἰσπανίας ἢ τῆς Ἑλλάδος ἥλιος, τοῦ ὁποί-
ου ἡ διαπυρρὸς λάμψις, καταπλέγουσα τὸν δρίζοντα,
ἀνακαλεῖ αἶφνης εἰς τὸ εἶναι πᾶσαν πνοήν, αἱ δὲ χρυ-
σοειδεῖς ἀκτῖνες, ἀναμιγνύμεναι μετὰ τῆς κυανῆς
χροῖας τοῦ μεσημβρινοῦ οὐρανοῦ, παρέχουσιν εἰς τὰ
πάντα χυμὸν καὶ ῥώμην· ὁ ἥλιος ἀνέτελλεν ἐπὶ τῆς
ψυχρᾶς τῆς Ὀλλανδίας γῆς. Διὰ τῶν ὑπανοιγομένων
νεφῶν κατήρχετο φῶς ὠχρὸν, ἄθερμον καὶ ἀλαμπές,
ἢ φύσις ἅπασα ἐγείρετο ἀνεπαισθητῶς ἀπὸ τοῦ ὕπνου,
καὶ διετέλει νεαρκωμένη ἔτι, ἂν καὶ δὲν ἐκοιμᾶτο ἡ-
δη. Ἡ ἀναβίσις ἐκείνη ἦτο σιωπηρὰ· οὐδεμίαν κραυ-
γὴν, οὐδὲν χαρμῶσυνον ἄσμα, οὐδὲν πτερυγίσμα πτη-
νῶν, οὐδὲν ποιμνίων βλήχημα χαιρετίζει τὴν ἡμέ-
ραν. Οἱ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν θινῶν καλάμινοι φραγ-
μοὶ λυγίζονται ὑπὸ τῆς αὔρας, καὶ ἡ ἄμμος τῆς πα-
ραλίας, ὑπερπηδῶσα τὸ ἀσθενὲς τοῦτο πρῶχωμα, πί-

πτει ἐπὶ τῶν λειμῶνων καὶ καλύπτει τὴν γλῶσση αὐτῶν διὰ σκέπης κινητῆς. Ποταμὸς κεντριωπὸς καὶ βεβαρυμένος ὑπὸ τῆς ἰλύος τῶν ὄχθων αὐτοῦ, ῥεεὶ ἡρέμα, ἀπρόθυμος, ἄχαρις, πρὸς τὴν ἀπεκδεχομένην αὐτὸν θάλασσαν. Μακρόθεν τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο καὶ ἡ περίεχ χώρα ἔχουσι τὸ αὐτὸ χρῶμα καὶ παρίστανται εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ὡς πεδίον ἀμμοῦδες, ἐκτὸς ἐὰν ἀκτὶς φωτὸς, θλασθεῖται ἐπὶ τοῦ βείθρου, ἀποκαλύψῃ, δι' ἀργυροφειγγοῦς ὄλου, τοῦ ποταμοῦ τὸ ρεῦμα. Πλοίαρια πολύφορτα προβαίνουντι ῥυμουλκούμενα ὑπὸ ζεύγους ἵππων, οἵτινες βυθίζουσι τοὺς ῥωμαλέους αὐτῶν πόδας εἰς τὴν ἄμμον, τοὺς ἀνατύρουσι, τοὺς βυθίζουσι καὶ προχωροῦσι μὴ σπεύδοντα πρὸς τὸν σκοπὸν, μὴ φροντίζοντα περὶ τοῦ κόπου. Ὅπισθεν αὐτῶν, περιπατεῖ χωρικός φέρων μάλιστα ἐπὶ τοῦ ὤμου· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν βιάζει τοὺς ἵππους του· δὲν κυττάζει οὔτε τὸν ποταμὸν τὸν ῥέοντα, οὔτε τὰ κτήνη τὰ σύροντα, οὔτε τὸ παρεπόμενον πλοίαριον, περιπατεῖ, καὶ, διὰ τὴν φθῆσιν, ἐπιμένει μόνον περιπατῶν.

Τοιαύτη δὲν εἶναι ἐν γένει ἡ ὄψις τῆς Ὀλλανδίας, ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ εἰκὼν ἡ προβάλλουσα τοὺς ἀπηυδακτότας ὀφθαλμοὺς τοῦ περιηγητοῦ, τοῦ διατρέχοντος τὸ βορειότερον τῆς χώρας ταύτης μέρος, ἡ τις, πλεόν πάσης ἄλλης, φαίνεται ἐπιτετραμμένη τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ δόγματος τοῦ κυρίου, τοῦ εἰπόντος πρὸς τὴν θάλασσαν, μέχρι τοῦδε σιγήσῃ καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ.

Ἡ σιωπὴ αὐτῆ, ἡ ἡρεμία τῶν ὄντων καὶ τῶν πραγμάτων, τὸ γλυκὺ φῶς, οἱ μαλακοὶ χρωματισμοί, τὰ ἀδρανῆ πεδία, δὲν στεροῦνται ποιητικῆς τινος χάριτος. Παντοῦ ὅπου ὑπάρχει σιωπὴ καὶ χώρας ἔκτασις, ἡ ποίησις δύναται νὰ εὕρῃ τροφήν, διότι ἔχει ποικιλίας ὀρέξεις, καὶ ἂν ἀγαπᾷ τὰ χαρμόσυνα χωρία, δὲν ἀπυστρέφεται οὐδὲ τὰς ὀλιβεράς ἐρήμους, ἀλλὰ, ὡς τὸ ἐλαφρὸν πτηνόν, δύναται παντοῦ γὰρ ἐπικαθῆσθαι, παντοῦ νὰ εὕρῃ στήριγμα καὶ κάθισμα, καὶ πολλάκις ἐν καὶ μόνον χορτάριον ἀρκεῖ εἰς αὐτήν.

Ἡ Ὀλλανδία, τὴν ὁποῖαν ὁ ποιητὴς Βύτλερος ὠνόμαζε μέγα πλοῖον διηγεκῶς ἐπὶ τῶν ἀγκυρῶν αὐτοῦ σαλευθόν, ἔχει τὴν καλλονὴν τῆς, ὅταν τὴν βλέπη τις με ὄμμα σκεπτικόν· διότι ὁ τοιοῦτος θέλει θαυμάσει, βραδέως μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τέλους θέλει θαυμάσει τὴν γῆν αὐτήν, τὴν ἀδιαλείπτως πρὸς τὴν θάλασσαν παλαίονταν καὶ καθ' ἑκάστην ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἀμυνομένην, τοὺς καρτερικοὺς καὶ γενναίους ἐκεῖνους ἄνδρας, οἵτινες ὀπισθεν καταστραφέντος προτειχίσματος ἐγείρουσιν ἀμέσως προτειχίσμα ἕτερον, τὰς πόλεις ἐκεῖνας, αἵτινες ἀντιτάττουσι τοὺς λιμῶνας αὐτῶν περιβόλους εἰς τὴν φορὰν τῶν ὑδάτων αὐτοῦ, ἀναγκάζουσι νὰ τρέχωσι μὲν τὴν διαγραφείσαν σὴν κοίτην, νὰ περιστέλλωνται δὲ ἐντὸς τῆς ὄρυχθῆσθαι στήσεως καὶ ἐπειτα δὲ καὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνης τῆς πῆν ἀρχικῆν αὐτοῦ φύσιν, ζητεῖ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, πλημμυρεῖ, κατακλύζει, καταστρέφει, καὶ, τελευταίον, δαμαζόμενον ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ἀνθρώπου, πρᾶνεται καὶ πειθαρχεῖ ἐκ νέου. Ὁ βίος ὁλος ὁμοιάζει ἐνταῦθα τὴν ἐσπέραν τὴν ἐπερχομένην μετὰ μεγάλην μάχην, διότι βλέπεις ἐν αὐτῷ κόπον,

ἐπαρσιν, θρίαμβον. Ὁ ἀπαθὴς τῶν χωρῶν αὐτῶν κάτοικος κατέχει τὸ ἐλατήριον ἐκεῖνο παντὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πράγματος, τὴν θέλησιν. Εἶναι βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας, διότι θέλει εἶναι ἀταραχος, διότι εἶναι ἰσχυρὸς· πράττει βραδέως, διότι σκέπεται. Ὑπάρχει ἐν τῇ σιωπῇ τῶν σπουδαίων πραγμάτων καλλονή τις, τὴν ὁποῖαν ἡ ψυχὴ μας πρέπει νὰ ἀσχοληθῇ νὰ ἐννοήσῃ, καθὼς ἐννοεῖ τὴν ἁρμονίαν τοῦ ἄσματος, καθὼς βλέπει τὸ χρῶμα τὸ λαμπρόν.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἀνέτελλεν ὁ ἥλιος, μικρὸν ἀκάτιον κατέπλεε ταχέως τὸν ποταμὸν, ἰσχυρῶς ὑπὸ δύο κωπῶν ἐλαυνόμενον, αἵτινες, πλήττουσαι τὸ ὕδωρ, ἐσχηνάτιζον ἀφρώδεις ἀπὸ αὐτοῦ πίδακας. Εἷς καὶ μόνος ἄνθρωπος ἦτον ἐν τῷ ἀκατίῳ, νέος, ὑψηλός, εὐκαμπτος, πλήρης δεξιότητος καὶ ῥώμης· παρέπλεε δὲ παρὰ τὴν ἐλικοειδῆ ὄχθην, ἀποφεύγων ν' ἀναχθῇ εἰς τὰ μέσα τοῦ ποταμοῦ. ἂν καὶ ὁ δρόμος του ἦθελεν ἀποβῆ ἐκ τούτου ταχύτερος, αὐτὸς δὲ ἐσπευδεν, ὡς ἂν ἐφοβεῖτο μήπως δὲν προφθάσῃ ἐν καιρῷ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πρωϊνὴν ταύτην ὥραν, ἡ πεδιάς ἦτον ἔρημος καὶ μόνον τὰ πτηνὰ ἐξυπνίσαντα εἶχον προλάβει τὸν νέον. Εἶχε δὲ ἀποθέσει πλησίον του τὸ μέγα αὐτοῦ πῖλινον καὶ λευκόφακτον σκιαδίων, ἡ ξανθὴ αὐτοῦ κόμη ἀνεβρίπτετο πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπὸ τοῦ πλήττοντος τὸ πρόσωπόν του ἀνέμου, ὥστε τίποτε δὲν ἐκάλυπτε τοὺς εὐρύθμους αὐτοῦ χαρακτῆρας, τὸ πλατὺ μέτωπον καὶ τοὺς σκεπτικοὺς ὀλίγον ὀφθαλμοὺς, οἳοι εἶναι συνήθως οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἄρκτου. Ἐφερεν ἔνδυμα φοιτητοῦ τῶν πανεπιστημίων τῆς Γερμανίας, καὶ ἀπὸ τὴν υπερβολικὴν νεότητά του ἐφαίνετο, ὅτι δὲν εἶχε μέχρι τοῦδε ζῆτει εἰμὴ ἐπὶ τῶν σχολικῶν βιβλίων καὶ ὅτι νέα ἦτο δι' αὐτὸν εἰσέτι ἡ ἡδονὴ τοῦ νὰ αἰθάνεται τὴν δρόσον τῆς πρωΐας ὑγραίνουσαν τὸ μέτωπόν του, τὸν ἄνεμον χαδεύοντα τὴν κόμην του καὶ τὸν ποταμὸν σύροντα αὐτὸν διὰ τοῦ ἀκατίου. Ἐσπευδε δὲ, διότι ὑπάρχουσιν εἰς τὴν ζωὴν στιγμαὶ καθ' ἃς αἰείποτε ἀπατώμεθα περὶ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ χρόνου καὶ ἐνῶ τὸν προλαμβάνομεν, νομίζομεν ὅτι ὑπεροῦμεν· ἴσως διότι, ἂν δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνγκάσωμεν τὰς ὥρας νὰ ἐπισπεύσωσι τὸν δρόμον τῶν, προτιμῶμεν τοῦλάχιστον νὰ περιμένωμεν ἐκεῖ ὅπου θέλει ἔλθει τὸ περιμενόμενον· ἡ ἀνυπομονησία ἡμῶν εἶναι τότε ἡσυχότερα, καὶ ὡς ἀρχὴν τῆς εὐτυχίας θεωροῦμεν τὴν τοιαύτην προσδοκίαν.

Τὸ μικρὸν ἀκάτιον, ἀφοῦ ἔκαμψε μίαν τῶν ἐσοχῶν τῆς ὄχθης, ἦτις προεχώρει ἐν εἶδει ἀκρωτηρίου, ἤρχισε νὰ πετᾷ ταχύτερον ἀκόμη, ὡς ἂν ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος τὸ διεύθυνεν εἶχε διακρίνει τὸν σκοπὸν πρὸς ὃν ἔτρεχε. Ἐφῶντι μετ' ὀλίγον τὸ χωρίον μετέβαλλεν ὄψιν· λιβάδιον καθήρχετο ἐνταῦθα πρὸς τὸν ποταμὸν, πυκνὴ δ' αἵμασιὰ ἰτεῶν σχεδὸν ἐξεβρίζομένων καὶ κεκλιμένων πρὸς τὸ ὕδωρ, ἐπέτελλε πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τὸν φραγμὸν τοῦ λιβαδίου. Ἐντὸς μικροῦ, τὸ ἀκάτιον ἐβῆσεν ὑπὸ τὴν σκεπὴν τῶν ἰτεῶν καὶ ἐστάθη ἐκεῖ· αἱ κωπαὶ του κατέπεσον ἐνθεν καὶ ἐνθεν, ἄλλυσις δὲ, ῥιφθεῖσα εἰς κλάδον δένδρου, προσέδεσε τὴν λέμβον, ἥτις ἐσάλυσεν ἤδη ἡρέμα, δονουμένη ὑπὸ τοῦ ρεύματος. Ὁ νέος ἠγέρθη, καὶ, διὰ μέσου τοῦ φυλλώματος,

ἐκύτταξε μακρὰν ἔπειτα, μὴ πιστεύων τὸν ὀφθαλμὸν
του, ἐπιθύρισε τὴν ἐπωδὴν ἄτματος καὶ θρήνου ἔρω-
τικῶ, οἷους ἀπαντῶμεν εἰς πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς.
Ἡ φωνὴ του, κατ' ἀρχὰς ἀμυδρά, διὰ τὸ μὴ συμβῆ
ἀπότομος μεταβάσις ἀπὸ τῆς σιωπῆς, εἰς τὸν θόρυβον,
ἀνυψώθη βαθμηδὸν περὶ τὰ τέλη τῆς ἐπωδῆς· ἀλλ' οἱ
εὐφρογγοὶ ἐκεῖνοι ἤχοι, διαπεράτταντες τὸ φύλλωμα,
κατέπεσον ἀναπόκριτοι ἐπὶ τῆς γλῶσσης τοῦ λιθαδίου.

Τότε ὁ νέος καθύσας ἐθεώρησε τὴν περὶ αὐτὴν γα-
λήνιον εἰκόνα. Τὸ λευκόφαιον στερέωμα ἐφαίνετο με-
λαγχολικὸν εἰς ἐκεῖνον ὅστις τὸ ἐκύτταξε μὴ φέρων
ἐντὸς τῆς καρδίας του οὔτε χαρὰν, οὔτε ἐλπίδα· ὁ
ποταμὸς ἐκύλιεν ἀθόρυβος τὰ ψυχρὰ καὶ θολὰ αὐτοῦ
ὑδάτα. Ἀριστερᾶ, ἡ πεδιάς ἐξετείνετο ἀχανῆς καὶ
λεία. Ὀλίγοι τινὲς μύλοι ἀνύψουν εἰς τὸν ἀέρα τὰς
μεγάλας καὶ ἰκετηρίουσ αὐτῶν πτέρυγας, τὰς ἐπικα-
λουμένας τὸν ἄνεμον, ὁ δὲ ἄνεμος, ἀδύνατος ὢν,
παρήρηχε τὸ πλεσίον των, ἐγκαταλείπων αὐτὰς ἀκινή-
τους. Δεξιᾶ, εἰς τὴν ἄκραν τοῦ μικροῦ λιθαδίου τὸ
ὄποιον κατήρχετο πρὸς τὰς ἰτέας καὶ μόνον αὐτὸ ἐ-
πρασίניζεν εἰς τὸν αὐχμηρὸν ἐκεῖνον ὀρίζοντα, ἐφαί-
νετο οἰκία τετράγωνος, κατεσκευασμένη ἐκ πλίνθων
ἐρυθρῶν, μεμονωμένη, σιωπηρὰ, εὐρυθμος καὶ κατη-
φῆς. Οἱ πυκνοὶ καὶ πρασινωποὶ ὕελοι τῶν παραθύρων
τῆς δὲν ἀντηνάκλων τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου· ἐπιχρῦστοι
ἀνεμοδεῖκται ἀπετέλουν ἐπὶ τῆς στέγης ἀλλόκοτα
σχήματα· πρασιαὶ διέγραφον τετράγωνα ἐπὶ τῆς ἄμ-
μου τοῦ κήπου· ὀλίγα δὲ λείρια (λαλέδες), κλί-
νοντα τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, τὰς ἐχούσας ὄγκον δυσ-
ανάλογον ὡς πρὸς τὸν καυλὸν, καὶ τινες δάλειαι, δε-
δεμέναι εἰς ὑπόβαθρα ἐκ ξύλου λευκοῦ, ἦσαν τὰ μόνα
ἄνθη τὰ ὁποῖα ἐθαλλον αὐτόθι, πεπνιγμένα ἐντούτοις
καὶ αὐτὰ καὶ περιεστοιχισμένα ὑπὸ μικρῶν πυξίνων
φραγμῶν· ὥστε ὁ ἄνεμος, περάτας ἐπὶ τῶν καλύκων
ἐκείνων, οὐδεμίαν ἀπέφερεν εὐωδίαν. Εὐάριθμα καὶ κα-
χεκτικὰ δένδρα, δοῦλα τῆς ἰδιορρυθμίας τοῦ κυρίου,
ἦσαν κεκλαδευμένα ἐν εἰδει ὀριγκώματος ἢ ἄλλας μυ-
ρίας ἐλάμβανον παραδόξους μορφὰς, τὰ δὲ φύλλα αὐ-
τῶν ἦσαν σκεπατμένα ἀπὸ κοινορτόν. Πῆλινά τινα ἄ-
γλάματα ἴσταντο εἰς τὰ ἄκρα τῶν δενδροστοιχιῶν,
αἵτινες διέγραφον ἐντὸς στενωτάτου διαστήματος πο-
λυπλοκωτάτας περιστροφάς· ἀλλὰ μία τῶν δενδρο-
στοιχιῶν αὐτῶν ἔφερε πρὸς τὸν ἰτεῶνα Ἐκεῖ τελευ-
ταῖον ἢ φύλις ἀνελάμβανε τὸ κράτος αὐτῆς καὶ ὁ ὀ-
φθαλμὸς, ἀπηυδηκῶς ἀπὸ τῆς θέας τῆς κατοικίας
ταύτης, ἀνεπαύετο μὲ εὐχαρίστησιν ἐπὶ τῶν ἐλευθέρως
καὶ αὐτομάτως φυομένων δένδρων καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος
τοῦ ῥέοντος εἰς τοὺς πόδας αὐτῶν· τὸ ὕδωρ τοῦτο εἶ-
χεν ὑποκάψει τὸ ἔδαφος καὶ προσέλλει τὰς ρίζας
τῶν δένδρων, ὅθεν αἱ ἰτέαι ἐνευσαν πρὸς τὸν ποταμὸν
καὶ τὰ κεκλιμένα αὐτῶν στελέγη ἐτχημάτιζον γεφύ-
ρας κινήσας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἔλειπεν εἰμὴ ἑτέρα
ὄχθη. Ἐν τούτοις ἡ ἀκτὴ, ἐφ' ἧς ἐστηρίζοντο, ἦτον
εἰσέτι ἀρκετὰ ὑψηλὴ, ὥστε διάστημά τι ἐχώριζε τὰ
ἐξεφριζωμένα δένδρα ἀπὸ τοῦ κάτωθεν αὐτῶν ῥέοντος
ὑδατος. Τινὲς μόνον κλάδοι, μακρότεροι τῶν ἄλλων,
ἔθλιγον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐλάμβανον ἀπὸ
τοῦ ῥεύματος διηγεκῆ κίνησιν. Οἱ δὲ κλῶνες αὐτῶν

ἐλαμπον ὑποβρύχιοι καὶ ἐφαίνοντο τεθλιμμένοι διότι
δὲν ἠδύνατο νὰ ἀκολουθήσῃσι τὸν ῥοῦν τοῦ ὕδατος.

Ὑπὸ τὸν πράσινον ἐκεῖνον θόλον εἶχεν ἀράξει τὸ
ἀκάτιον, καὶ ἐκεῖ ὁ νέος μας καθύσας σύννου· ἐκύτ-
ταξε πότε τὸν σκυθρωπὸν, ὡς ἡ καρδία αὐτοῦ, οὐ-
ρανὸν καὶ πότε τὸ ἄδηλον, ὡς ἡ τύχη αὐτοῦ, ρεῦ-
μα. Τὰ φύλλα τῶν ἰτεῶν ἐγάδευον τὸ μέτωπον
του ὁσάκις οἱ κυματισμοὶ τῆς λέμβου τὴν ἐπλησίαζον
εἰς τὰ δένδρα· ἡ μία τῶν χειρῶν του, κρεμαμένη ἐξω
τοῦ πλοιαρίου, ἐδροσίζετο εἰς τὸ ὕδωρ· αὐρα ἐλαφρο-
τάτη, γλυκυτάτη, ἔπνεεν ἐπὶ τῆς κόμης του· μικρὰ
τινα καὶ ἀκατονόμαστα ἄνθη, θαλλήσαντα εἰς τοὺς
πόδας τῶν ἰτεῶν καὶ ἐν σκέπη τῆς σκιάς των, ἐξέ-
πεμπον πρὸς τὸν ποταμὸν ἐκ διαλειμμάτων ἀρώματα,
κατὰ τὰς ἀστάτους ἐπιφορὰς τοῦ ἀνέμου· πτηνὸν κε-
κρυμμένον εἰς τὰ φύλλα ἐκελάδει ἐρωτικὴν τινα μελω-
δίαν, ὁ δὲ νέος σπουδαστῆς, δονούμενος ἐν τῷ ἀκατίῳ
του, περιέμενε τὴν γυναῖκα τὴν ὁποῖαν ἠγάπα. Ὁ
ἀγνώμων! κατηγόρει τὸν χρόνον βραδύτητος, τὸν ἐ-
λεγε νὰ σπεύσῃ καὶ ἦτον ἀναίσθητος πρὸς τὰς χάρι-
τας τῆς παρούσης ὥρας. Ἄ! ἐὰν γηράσῃ, ὁπόσον
θέλει αἰσθανθῆ ὅτι ἡ τύχη παρεῖχεν εἰς αὐτὸν τότε
τοὺς γλυκυτέρους τῆς ζωῆς θησαυροὺς, τὴν ἐλπίδα καὶ
τὴν νεότητα.

Αἴφνης ὁ σπουδαστῆς ἐσκήρτησεν ἐντὸς τοῦ ἀκα-
τίου, καὶ, τείνας τὸν λαμῶν, στήσας δὲ τὸν ὀφθαλμὸν
ἐπὶ τῶν φύλλων τοῦ ἰτεῶνος, ἐπρόσεξε, μόλις τολμῶν
ν' ἀναπνεύσῃ. Τὰ φύλλα ἐχωρίσθησαν, καὶ προσωπον
νέας κόρης, σχεδὸν παιδὸς, ἐπεφάνη εἰς τὰ ὄμματα
τοῦ σπουδαστοῦ.

— Χριστίνα! ἀνέκραξεν οὗτος.

Ἡ νέα κόρη ἔβαλε τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ μᾶλλον κεκλι-
μένου τῶν λοιπῶν στελέχους, ἔπειτα, καθύσασα ἐπι-
τηδείως ἐπὶ τοῦ κινητοῦ τούτου βάθρου, τὸ ὄποιον, ὁ-
σον ἐλαφρὸν καὶ ἂν ἦτον τὸ ἐπιτεθὲν βάρος, ἤρχισε νὰ
σαλεύῃ, ἀναμίξασα τὸν ἕνα τῶν βραχιόνων εἰς τοὺς
καταπίπτοντας πρὸς τὸ ὕδωρ κλάδους, καὶ νεύσασα
οὕτω, ἠδυνήθη νὰ προτείνῃ τὴν δεξιάν εἰς τὸν φίλον
τῆς· ὁ δὲ τὴν ἐσφιγξε περιπαθῶς. Τότε ἡ νέα κόρη
ἀνέκυψε, τὸ δένδρον, ὀλιγώτερον ἤδη δὲν βεβαρυμένον,
ἐφάνη πειθόμενον εἰς τὴν θέλησίν της καὶ ἀνεγειρόμε-
νον ἐπὶ μικρὸν, ὁ δὲ νέος, καθύμενος, ἐν τῷ ἀκατίῳ
του, ἐλάλησεν ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑψωμένους πρὸς
τὴν ἰτέαν, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο ἐκεῖνη τὴν ὁποῖαν ἠγάπα.

Ἡ Χριστίνα Ἀμβέργη οὐδένα εἶχε τῶν διακριτικῶν
χαρακτήρων τῆς γῶρας ἐν ἧ ἑγεννήθη. Κόμη κορα-
κεῖα περιεζώννυε διὰ πυκνῶν πλοκαίων τὴν ζωνροτάτην
καὶ ἐμφαντικωτάτην μορφήν της. Οἱ μεγάλοι καὶ γλα-
φυροὶ αὐτῆς ὀφθαλμοὶ εἶχον βλέμμα ὀξύ, πρὸς τὸ ὀ-
ποιον δὲν ἠθελε τολμήσει ν' ἀντιβλέψῃ τὸ ψεῦδος· ὁ-
φρῦς δὲ ὀρθοὶ σχεδὸν καὶ λάσιοι, ἤβελον ἴσως κατα-
στήσει τὴν νεαρὰν ἐκείνην κεφαλὴν αὐστηροτέραν τοῦ
δέοντος, ἐὰν χαριεστάτη τις ἀπλότης καὶ ἀφέλεια δὲν
ἀνεδείκνυεν αὐτὴν παιδικὴν μᾶλλον ἢ γυναικεῖαν. Ἡ
Χριστίνα ἦτο δεκαπέντε ἐτῶν· ἀργυροὺς στεφανίτικος
περιέκλειε τὸ μέτωπον αὐτῆς καὶ τὴν μέλαιναν κόμην·
κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου της, τοῦτο ἦτο τὸ κόσμημα
τῶν ἑορτασίμων ἡμερῶν· ἀλλὰ ἡ νέα Ὀλλανδῆ ὡς

μεγίστην τῶν ἑορτῶν ἐθεώρει τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐβλεπε τὸν φίλον της. Ἐφερε δὲ ἔνδυμα ἐξ Ἰνδοστί- κτου ὑφάσματος, χρώματος γαλανοῦ, καὶ ὁ μαῦρος μεταξωτὸς ἐπενδύτης, ὅστις ἔπρεπε νὰ περικαλύπτῃ τὸ ἀνάστημά της, ἦτον ἐπιτεθειμένος ἐπὶ τῆς κόμης της καὶ κατέπιπτεν ἐπὶ τῶν ὤμων, διὰ νὰ τὴν ἀπο- κρύπτῃ ἐντελέστερον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, οἵτινες ἠ- δύναντο νὰ τὴν κατασκοπεύσωσιν. Οὕτω δὲ καθημένη ἐπὶ στελέχους, περιστοιχισμένη ὑπὸ κλάδων, καὶ ἐγ- γίζουσα σχεδὸν εἰς τὸ ὕδωρ, ὡς ναῖς τις, ἡ Χριστίνα ἦτο χαριεστάτη. Ἄλλ' ὅμως, ἂν καὶ ἦτο νέα, καὶ ὠραία, καὶ ἀγαπητὴ, βαθεῖα οὐδὲν ἦ-τρον μελαγχολία ἦτον ἐντετυπωμένη εἰς τὸ πρόσωπόν της. Ὁ σύντρο- φός της τὴν ἐκύτταζε θλιβερώς, καὶ οἱ ὕγροί αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ ἐπληροῦντο σχεδὸν δακρύων.

— Ἐρβερτε, εἶπεν ἡ νέα κύπτουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν φίλον της, Ἐρβερτε, μὴ ἦσαι τόσοσ τε- θλιμμένος! Καὶ σὺ κ' ἐγὼ ἔχομεν τόσοσ καιρὸν ἀκόμη νὰ ζήσωμεν, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸν περάσω- μεν ὅλον δυστυχεῖς. Ἐρβερτε, θέλουν ἔλθαι ἀγα- θώτεραι ἡμέραι.

— Χριστίνα, με ἀπεποιήθησαν τὴν χειρὰ σου, με ἔκλεισαν τὴν ὕβραν τῆς κατοικίας σου, θέλουν νὰ μᾶς χωρίσωσι, θέλουν ἐπιτύχει εἰς τοῦτο, αὐριοῖς ἴσως!...

— Ποτέ! . . . ἀνέκραξεν ἡ νέα κόρη, καὶ τὸ βλέμ- μα της ἐξέλαμψεν ὡς ἀστραπή! ἀλλὰ, ὡς ἀστραπή ἐπίσης, τὸ πύρινον ἐκεῖνο βλέμμα δὲν διήρκεσεν εἰμὴ μίαν στιγμὴν, καὶ ἀμέσως διεδέχθη αὐτὸ γαλήνιος ὀλίψις.

— Ἄν ἤθελες, Χριστίνα! ἂν ἤθελες! . . . πόσον ἦτον εὐκόλον νὰ φύγωμεν μαζὶ, νὰ ἐνώσωμεν τὴν τύ- χην μας ἐπὶ ξένης γῆς καὶ νὰ ζήσωμεν ὁ εἷς διὰ τὸν ἄλλον, μεμονωμένοι καὶ εὐτυχεῖς! . . . ἤθελα σὲ ὑ- πάγει εἰς χώρας ὅπου ὁ ἥλιος λάμπει, καθὼς λέγεις ὅτι τὸν βλέπεις λάμποντα εἰς τὰ ὄνειρά σου· ἤθελα σὲ φέρει εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὑψηλῶν ὄρεων ἀπὸ τῶν ὁποίων ὁ ὀφθαλμὸς ἀνακαλύπτει ὀρίζοντα ἀχανῆ. ἤθελες ἶδει δάση ὠραῖα, τῶν ὁποίων ἡ χλόη μυρίους ἔχει χρωματισμοὺς, ἤθελες ἀναπνεύσει ἀέρα αἰθριοῖν καὶ ἄροσερόν καὶ ἤθελες λησμονῆσει αὐτὴν τὴν δι- μίχλην, τὴν ὑγρὰν αὐτὴν γῆν, τὰ μονότονα αὐτὰ πε- δία! ἡ ἀγάπη μας ἤθελεν εὑρεῖ παράδεισον ἄξιον αὐτῆς!

Ταῦτα δὲ λέγοντος τοῦ Ἐρβέρτου, ἡ νέα κόρη ἐξή- πτετο καὶ ἐνόμιζεν ὅτι βλέπει ὅσα ἐκεῖνος διηγείτο· τὸ φλογερὸν αὐτῆς βλέμμα ἐκύτταζε τὸν ὀρίζοντα, ὡς ἂν ἤθελε νὰ τὸν υπερπηδῆσῃ, τὸ στόμα της ἀνοίγε, ὡς ἂν ἤθελε ν' ἀναπνεύσῃ τὸν ὀρεινὸν ἄνεμον· ἀλλ' αἰ- φνης, ἐπικαλύψασα διὰ τῆς χειρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βαθεῶς στενάξασα· — Ὅχι, ἀνέκραξεν, ὄχι, πρέπει νὰ μείνω ἐδῶ! . . . Ἐρβερτε, αὐτὴ εἶναι ἡ πατρίς μου, διατί πάσχω ἐν αὐτῇ; διατί με προξενεῖ τοσαύ- τὴν θλίψιν; Εἰς τὰ ὄνειρά μου, ἐνθυμοῦμαι ἄλλον τινὰ οὐρανό, καὶ γῆν τινὰ ἄλλην. . . ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ὄνειρα! Ἐγεννήθην ἐδῶ καὶ δὲν ἐπέρασα ποτέ τὸν φραγμὸν τοῦ λιβαδίου μας. Ἡ μήτηρ μου με ἐ- βαυκαλίσει με τ' ἄσματα τῆς Σεβιλίας, τῆς πατρί-δος της· με διηγῆθη πολλὰ περὶ Ἰσπανίας, ὥστε ἡ-

γάπησα τὴν ἄγνωστον ταύτην χώραν, καθὼς ἀγαπῶ- μεν φίλον ἀπόντα, τὸν ὁποῖον ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἴδωμεν πάλιν! . . .

Καὶ τὸ βλέμμα τῆς νέας ἐπλανήθη τεθλιμμένον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, τὸν ὁποῖον ἤρχιστε νὰ καλύπτῃ πυκνὴ ὁ- μίχλη. Ἐρανίδες τινὲς βροχῆς ἔπεσον ἐπὶ τῶν φύλλων· αὐτὴ δὲ ἐσταύρωσε τὸν ἐπενδύτην ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ, προσβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ ψύχους, ἀνετριχίασεν ὀλη.

— Ἄφες με, Χριστίνα, διότι πάσχεις! Ἐπίστρε- ψε εἰς τὴν κατοικίαν σου, καὶ, ἐπειδὴ δὲν θέλεις νὰ δεχθῆς οὔτε τὴν στέγην, οὔτε τὴν ἐστίαν μου, ὑπαγε πρὸς ἐκεῖνους οἵτινες δύνανται νὰ σὲ στεγάσωσι καὶ νὰ σὲ θερμάνωσι.

Γλυκὸ μείδιμα παρήθιξε τὰ χεῖλη τῆς Χριστίνας.

— Φίλε μου, εἶπε, πλησίον σου προτιμῶ τὴν βρο- χὴν τὴν ὑγραίνουσαν τὴν κόμην μου, προτιμῶ τὸ στέ- λεχος αὐτὸ, τὸ ἀνώμαλον καὶ τραχὺ, προτιμῶ τὸν ἄ- νεμον αὐτὸν ἐξ οὗ ἀνατριχιάζω, παρὰ νὰ κἄθημαι εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν μακρὰν ἀπὸ ἐσέ, πλησίον δὲ τοῦ πυρὸς τῆς μεγάλης ἐστίας. Ἄ! με πόσην ἀγαλλίασιν, με πόσον θάρρος, ἐστηριγμένη ἐπὶ τοῦ βραχίονός σου, ἤθελον ἀναχωρήσει περὶ διὰ νὰ γυρίσω τὸν κόσμον ὅ- λον, μὴ φέρουσα ἄλλο ἀγαθὸν εἰμὴ τὸν ἔρωτά σου, ἐάν . . . ἐάν . . .

— Καὶ τί σὲ κρατεῖ λοιπὸν, Χριστίνα; μήπως ἡ στοργὴ τοῦ πατρὸς, ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν, ἡ εὐ- τυχία τῆς πατρικῆς οἰκίας;

Ἡ νέα κόρη ὠχρίασε.

— Δὲν ἔπρεπεν, Ἐρβερτε, δὲν ἔπρεπε νὰ ὁμιλῶς τοιοῦτοτρόπως! Ἡξεύρω κάλλιστα ὅτι ὁ πατήρ μου δὲν με ἀγαπᾷ, ὅτι αἱ ἀδελφαί μου δὲν ἔχουσι στορ- γὴν πρὸς ἐμέ, ὅτι ἡ κατοικία μου εἶναι κατηρῆς, τὸ ἤξεύρω, ὦ! ναί, τὸ ἤξεύρω. . . ἤξεύρω πρὸ πάν- των, ὅτι σὲ ἀγαπῶ καὶ θέλω ἀναχωρήσει . . . ἐάν ἡ μήτηρ μου συγκατανεύσῃ εἰς τοῦτο.

Ὁ νέος ἐκύτταζε τὴν φίλην του με ἀπορίαν.

— Παιδί! τὴν εἶπε, πώποτε συναίνεσις τοιαύτη δὲν θέλει ἐξελθεῖ ἀπὸ τὸ στόμα τῆς μητρός σου· αὐτὰ εἶναι πράγματα τῶν ὁποίων πρέπει τις νὰ ἔχη τὴν θέ- λησιν καὶ τὴν δύναμιν ἐντὸς τῆς καρδίας του. . . καὶ περὶ τῶν ὁποίων δὲν πρέπει νὰ ἀκούῃ τὴν κρίσιν τῶν ἄλλων· ἡ μήτηρ σου ποτέ δὲν θέλει εἰπεῖ ναί!

— Ἐνδέχεται! ἀπήνησεν ἡ Χριστίνα, ἐμβριθῶς καὶ βραδέως· ἡ μήτηρ μου με ἀγοπᾷ, διότι τὴν ὁμοι- αζῶ, καὶ ἡ καρδία της γνωρίζει καλὰ τὴν καρδίαν μου· ἡ μήτηρ μου ἤξεύρει ὅτι τὸ εὐαγγέλιον λέγει, ὅτι ἡ γυνὴ θέλει ἐγκαταλείψει τὸν πατέρα αὐτῆς καὶ τὴν μητέρα διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν σύζυγόν της· ἤξεύρει τὸν ἔρωτά μου, καὶ ἀφ' οὗ σὲ ἀπηγόρευσαν νὰ ἔρχε-σαι εἰς ἡμᾶς, δὲν ἔχουσα ἐν δάκρυ χωρὶς νὰ τὸ παρα- τηρήσῃ ἡ μήτηρ μου, καὶ χωρὶς ἀμέσως νὰ λάμψῃ δά- κρυ ἕτερον ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν της, εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐδικοῦ μου. Δὲν γνωρίζεις τὴν μητέρα μου, Ἐρβερτε! Ὑπέφερε, βεβαίως, καὶ αὐτὴ πολλὰ καὶ ἤξεύρει ὅτι ἔ- χομεν ἀνάγκην ὀλίγης τινὸς εὐτυχίας ἐν τῇ βίῳ, κα- θὼς ἔχομεν ἀνάγκην ἀέρος διὰ νὰ ἀναπνεύσωμεν. Ὅ- χι, τῇ ἀληθείᾳ, δὲν ἤθελε με φανῆ παράδοξον κἄμμίαν ἡμέραν, φιλοῦσα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου, καθὼς

κάμνει κάθε βράδυ όταν είμεθα μόναι, να με εἶπῃ: "Υπαγε τέκνον δυστυχές!

— Δέν τὸ πιστεύω, Χριστίνα: ἐξεναντίας θέλει σέ εἰπεῖ νὰ ὑπακούσης, νὰ παρηγορηθῆς, νὰ λητμονήσης, καὶ τοῦτο θέλει εἶναι ὁ θάνατός μου!

— Νὰ λητμονήσω, Ἐρθετε! ἡ μήτηρ μου δέν λητμονεῖ ποτέ, ἀλλ' ἐνθυμεῖται διὰ παντός τοῦ βίου ἡ λήθη εἶναι ἡ καταφυγὴ τῶν ἀνάνδρων καρδιῶν. "Ὅχι, κανεὶς δέν θέλει μὲ εἰπεῖ νὰ λητμονήσω.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Χριστίνας ἐξήστραψαν πάλιν ὑπὸ ζοφεροῦ πυρός: ἀλλ' ἡ ἀκαριαία αὐτῶν λάμψις, μόλις φωτίσασα τὸ νεαρὸν ἐκεῖνο μέτωπον, ἐσβέννυε καὶ ἐραίνετο μᾶλλον ἀποκαλύπτουσα τὸ μέλλον τῆς γυναικὸς ταύτης ἢ εἰκονίζουσα τὸ ἐνεστώσ. Ψυχὴ διάπυρος ἐσχῆνου ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτὴ δέν εἶχεν εἰσέτι ἀποβάλλει τὸ βρεφικόν εἶλημα (τὸ περικάλυμμα), ἀγωνιζομένη δὲ νὰ προκύψῃ ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ἐκ διαλειμμάτων κατορθοῦσα τοῦτο, διὰ λέξεως μιᾶς ἢ διὰ μιᾶς κραυγῆς ἀπεκάλυπτε τὴν παρουσίαν τῆς.

— "Ὅχι, δέν θέλω λητμονήσει, ἐπρόσθετεν ἡ Χριστίνα, ὄχι, διότι σέ ἀγαπῶ καὶ σὺ μὲ ἀγαπᾷς, ἐμένα τὴν ὁποίαν τόσον ὀλίγοι ἀγαπῶσιν ἄνθρωποι. Δέν με νομίζεις οὐδὲ μωρὰν, οὐδὲ φαντασιόπληκτον, οὐδὲ ἀλόκοτον: κατανοεῖς τὰ ὀνειροπολήματά μου, καὶ τὰς μυρίας ἰδέας ὅσαι περνοῦν ἀπὸ τὴν καρδίαν μου. Εἶμαι νεωτάτη, Ἐρθετε, καὶ ὁμως, βάλλουσα τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν χεῖρά σου, εἰμπορῶ νὰ ἐγγυηθῶ περὶ ὅλης τῆς μελλούσης ζωῆς μου. Σέ ἀγαπῶ διὰ παντός! . . . καὶ κύτταξε, λέγουσα τοῦτο, δέν κλαίω, διότι πιστεύω, ὅτι ἡ ἀγάπη μου θέλει εὐτυχήσει: ἴποτε; πῶς; δέν τὸ ἠξέυρω: τὸ ἠξέυρει ὁ θεός, ὅστις, μὲ ἐπλάσε καὶ μὲ ἐβλαβεν εἰς τὴν γῆν αὐτὴν ὄχι βέβαια διὰ νὰ πάσχω. Θέλει μὲ δώσει τὴν εὐτυχίαν, ὅταν εὐδοκήτῃ, ἀλλὰ θέλει μὲ τὴν δώσει! Ναι, εἶμαι νέα, ἀκμαία, ἔχω ἀνάγκην ἐλευθερίας καὶ ἀέστεως: δέν θέλω ζῆσαι κεκλεισμένη ἐδῶ καὶ περὶωρισμένη. Ὁ κόσμος εἶναι μέγας, θέλω τὸν γνωρίσει: ἡ καρδίαν μου βρῖθει ἔρωτος, θέλει ἀγαπήσει διὰ παντός. Μὴ λοιπὸν δάκρυα, φίλε μου, μὴ τὰ κωλύματα θέλουν βεβαίως ἐκλίπει, διότι ἐπιμένω εἰς τὸ νὰ γίνω εὐτυχής!

— Ἀλλὰ, Χριστίνα μου, ψυχὴ μου Χριστίνα! διατὶ νὰ περιμένωμεν; Αἱ εὐκαιρίαι δέν συμβαίνουσι καθ' ἐκάστην. Πολλάκις ἐν λεπτόν ἀποφασίζει περὶ τῆς ὅλης ἡμῶν ὑπάρξεως. . . Ἴσως, τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ἡ εὐτυχία εἶναι ἐκεῖ πλησίον μας! Ἴσως ἐὰν εἰσπηδήσης εἰς τὸ ἀκάτιον αὐτό, ἐὰν διὰ κωπηλασιῶν ὀλίγων ἀπαμακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν ὄχθην, ἴσως ἐνωθῶμεν διὰ παντός! . . . Ἴσως, ἐὰν ἐπανέλθῃς εἰς τὴν ξηρὰν, χωρισθῶμεν διὰ παντός. Ἐλα, Χριστίνα μου: ὁ ἄνεμος ἀρχίζει νὰ φυσᾷ, κ' ἐκεῖ, ἐν τῷ βυθῷ τοῦ ἀκατίου μου, ὑπάρχει ἰστίον, τὸ ὁποῖον ἀπλούμενον, εἰμπορεῖ νὰ μᾶς ἀπαγάγῃ μετὰ τὴν ταχύτητα αὐτὴν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ πτέρυξ τοῦ πτηνοῦ ἐκείνου διασχίζει τὸν αἰθέρα.

Δάκρυα κατέβρεχον τὰς διακαεῖς παρειὰς τῆς Χριστίνας ανετριχιάζον, ἐκύτταξε τὸν φίλον τῆς, τὸν δριζόντα, τὴν ἐλευθερίαν: ἐδίσταξε καὶ ἡ παιδικὴ αὐτῆς ψυχὴ ἐκλυθῆναι ὑπὸ φοβεροῦ ἀγῶνος. Ἐκρυψε δὲ

τὴν κεφαλὴν εἰς τοὺς κλάδους τῶν ἵτεῶν, ἐνηγκαλίσθη τὸ στέλεχος τοῦ ὑποστηρίζοντος αὐτὴν δένδρου, ὡς ἂν ἤθελε ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ν' ἀφήσῃ ἑαυτὴν εἰς τὸ ἀκάτιον: ἔπειτα, μετὰ φωνὴν πνιγμένην, ἐφιθύρισε τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς καὶ, μετὰ τινα δεύτερα τοῦ λεπτοῦ, ἀνορθώσασα τὸ ὄχρὸν πρόσωπόν τῆς, ἐπανέλαβεν ἀταράχως.

— :Εἰς ποῖον ἡ μήτηρ μου θέλει ὁμιλήσει περὶ τῆς φιλάτης αὐτῆς πατρίδος, ἐὰν ἀναχωρήσω ἐγὼ; τίς θέλει κλαῦσει πλησίον τῆς ὅταν αὐτὴ κλαίῃ, ἐὰν ἀναχωρήσω ἐγὼ; Ἐχει βέβαια καὶ ἄλλα τέκνα, ἀλλ' αὐτὰ εἰν' εὐθυμα, εὐτυχῆ: αὐτὰ δέν τὴν ὁμοιάζουν: μόνῃ ἡ μήτηρ μου καὶ ἐγὼ εἶμεθα σκυθρωποὶ εἰς τὴν οἰκίαν μας: ἡ ἀπουσία μου θέλει εἶναι θάνατός τῆς. Ἀνάγκη νὰ μὲ ἀποχαιρετήσῃ, νὰ μὲ εὐλογήτῃ, εἰ δὲ μὴ ἀνάγκη νὰ μείνω πλησίον τῆς, ὡς αὐτὴ ῥιγῶσα εἰς τὸ κλίμα τοῦτο, κεκλεισμένη ἐντὸς αὐτῶν τῶν τοίχων κἀκῶς πάσχουσα ἀπὸ ἐκείνων οἵτινες δέν ἀγαπῶσιν. Ἐρθετε, δέν φεύγω, θέλω περιμεῖναι. Ὑγίαινε, φίλε μου!

Ἠγέρθη δὲ διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν ὄχθην.

— Μίαν στιγμὴν ἀκόμη! μίαν στιγμὴν. Χριστίνα, φοβοῦμαι! . . . δέν ἠξέυρω τί θλιβερόν προαίσθημα νεκρόνει τὴν καρδίαν μου. Φίλη μου! ἂν πέρωται νὰ μὴ ἰδωθῶμεν πλέον! . . . ὦ! ἡ ἰτέα αὐτῆ, καὶ τὸ ἀκάτιον τοῦτο, καὶ ἡ μικρὰ αὐτὴ γωνία τῆς γῆς ἡ σκεπασμένη ὅλη ἀπὸ φυκῶν καὶ καλαμῶν, κ' ἐσὺ! ἐσὺ! ἐκεῖ, πλησίον μου! . . . Μήπως παρῆλθεν ἤδη ἡ εὐτυχιστέρα τῆς ζωῆς μου ὥρα;

Καὶ ὁ νέος ἐθρήνησε, κρύπτων τὴν κεφαλὴν του εἰς τὰς δύο αὐτοῦ χεῖρας.

Ἡ καρδίαν τῆς Χριστίνας ἔπαλλε σφοδρῶς, ἀλλὰ ἐφάνη γενναία. Ἀφήτατα ἑαυτὴν ἐπὶ τοῦ στελέχους, ἤγγισε τοὺς πόδας εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ ἐκεῖθεν, χωρισμένη ἀπὸ τοῦ ἀκατίου, τὸ ὁποῖον δέν ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ ἐντελῶς εἰς τὴν ὄχθην.

— Ὑγίαινε, Ἐρθετε, εἶπε: θέλω γίνεαι ποτὲ σύζυγός σου, σύζυγός ἐρῶσα καὶ πιστῆ: θέλω γίνεαι ἐξάπαντος! Ἄς παρακαλεσωμεν καὶ οἱ δύο τὸν θεὸν νὰ φέρῃ τὴν εὐτυχῆ ταύτην ἡμέραν ὅσον ἐνδέχεται ἔργηγορώτερον! Ὑγίαινε, σέ ἀγαπῶ! Ὑγίαινε καὶ ἐσο βέβαιος ὅτι θέλομεν ἶδει πάλιν ἀλλήλους, διότι σέ ἀγαπῶ!

Ὁ φραγμὸς τῶν καλαμῶν καὶ τῶν ἵτεῶν ἐχωρίσθη διὰ νὰ περάσῃ ἡ νέα κόρη: κλωνάρια τινα ἔτριξαν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς, ἐλαφρὸς ἠκούσθη θροῦς ἐπὶ τῶν χόρτων καὶ τῶν θάμνων, ὡς ἂν ἐπέτα τί πτηνόν: καὶ ἔπειτα ἐπανῆλθε σιωπῆ. — Ὁ Ἐρθετος ἐκλαίεν.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἀκόλουθον φυλλάδιον).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Κριτικὴ ἱστορία τῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὑπὸ Γουλιέλμου Μιούρ, Ἀγγλιστὶ γεγραμμένη (A critical History of the Lan-

guage and Literature of Ancient Greece, by W. Mure of Caldwell.) ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε τόμοι 3.

Ἄρθρον μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ
ἐκ τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῆς
Ἐδιμβούργου.

Μεγάλαι ἦσαν αἱ δυσκολίαι πρὸς ἃς εἶχε νὰ κα-
λαίσῃ ὁ Συνταγματάρχης Μιούρ διὰ τὴν συγγραφὴν
τῆς ἱστορίας ταύτης, ἧς οἱ ῥεῖς ἤδη ἐκδοθέντες τό-
μοι εἰσὶν ἡ πρώτη ἀρχή, καὶ ἧτις μέλλει νὰ πληρώ-
σῃ ἐπαίσθητόν κενὸν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Ἑλληνι-
κῶν γραμμάτων. Ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας εἶναι
κλάδος νεογενῆς ἐντελῶς, καὶ ἧκιστα μέχρι τοῦδε
καλλιεργηθείς. Παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἑλλησι, ὧν ἡ φι-
λολογία τοσοῦτον πολλαχῶς διεκλαδέυθη ἐπὶ τῶν ἐ-
σχάτων περιόδων τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν βίου, καὶ ὅτινες
τοσοῦτον ἄπειρον φιλολογικὸν θησαυρὸν ἐταμίευσαν,
οὐδ' ἀπόπειραν εὐρίσκωμεν συστηματικῆς ἱστορίας τῆς
ὅλης φιλολογίας αὐτῶν. Τὸ αὐτὸ δὲ λέγομεν καὶ ὡς
πρὸς τοὺς διαδόχους αὐτῶν, τοὺς Ῥωμαίους, διότι
ἡ βραχεῖα καὶ ἐπιπόλαιος τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥω-
μαίων συγγραφέων ἐπιθεώρησις ὑπὸ Κοῦϊγκτιλιανοῦ,
δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξαίρεσις. Οὐδ' ἐπὶ τῶν
νεωτέρων δὲ χρόνων ἐγράφησαν πολλὰ τοιούτου εἴ-
δους συγγράμματα, καὶ οὐδ' οἱ Ἀγγλοὶ, οὐδὲ οἱ
Γάλλοι ἐχρῆσιν οὐδὲν, ἄξιόν τινος λόγου, πραγμα-
τευόμενοι περὶ τῆς παρ' ἑκατέροις φιλολογίας. Πλου-
σιώτεροι κατὰ τοῦτο ἀνεδείχθησαν οἱ Ἴταλοὶ καὶ οἱ
Ἰσπανοὶ. Οὐδὲν ἀκριβέστερον καὶ πληρέστερον σύγ-
γραμμα περὶ ἱστορίας τῆς φιλολογίας ἐγράφη ποτὲ
εἰς νεωτέραν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ Τιραβόσκη περὶ
τῆς φιλολογίας τῶν Ἰταλῶν, τὸ δὲ τοῦ Γιγγενέ εἶ-
ναι τὸ δημοτικώτερον καὶ τερπνότερον τοῦ εἴδους
τούτου βιβλίον, ἐπαρκέστατον διὰ τοὺς συνήεις ἀ-
ναγνώτας, ἴσως καὶ ὀλίγον ὑπὲρ τὸ δέον σχολιοτε-
νές. Τὸ γνωστὸν τοῦ Σιτμόνδου περὶ τῆς φιλολογίας
τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, ἐπιτομώτερον μὲν, ἀλλὰ
διὰ τοῦτο οὐδ' ἐπιπόλαιον οὐδ' ἐλλειπές, περιέχει ἀ-
ξιόλογον ἐπιθεώρησιν τῶν ἀρίστων Ἰταλῶν καὶ Ἰσπα-
νῶν συγγραφέων. Εἰς ταῦτα δὲ πρέπει νὰ προστεθῇ
τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν τοῦ Κ. Τίκνορος τὸ περὶ Ἰσπανι-
κῆς φιλολογίας ἀπαράμιλλον σύγγραμμα, ὑπὲρ πᾶν
ἄλλο τοῦ εἴδους τούτου συνδέον τοῦ ὕψους τὸ ἀφελές
μετὰ κρίσεως ὑγιοῦς καὶ μετ' ἐρευνῶν πολυμαθε-
στάτων.

Ἄλλ' ὅσας δὴποτε καὶ ἂν ἀπαντᾷ δυσκολίας ὁ ἐ-
πιχειρῶν τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας
παντὸς ἄλλου τόπου καὶ χρόνου, πρὸς φοβεράς προσ-
κόπτει πρὸ πάντων ὁ θέλων νὰ πραγματευθῇ τὴν ἱ-
στορίαν ἀρχαίας κλασικῆς τινος φιλολογίας, καὶ μάλιστα τῆς
ἀρχαίας Ἑλληνικῆς· διότι αὐταὶ εἰσὶ διπλαῖ, κατὰ
διευθύνσεις ἀντικρουσ ἐναντίας· ἡ ὕλη ἐφ' ἧς ἔχει νὰ
ἐργασθῇ εἶναι ἐνταυτῶ δεινῶς ἐλλειπής, καὶ ἀπελ-
πιστικῶς ὑπέρογκος· τὸ ἀντικείμενόν του δημωδέ-
στατον συγχρόνως καὶ σκοτεινότατον· καὶ ἐνῶ θλι-
βερῶς ἀπώλοντο ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν τὰ συγγράμ-
ματα πολλῶν τῶν ἀξιολογωτέρων συγγραφέων, τὰ

ὀλίγα καὶ εὐτελῆ αὐτῶν λείψανα, καὶ αἱ πτωχαὶ βι-
βλιογραφίαι αὐτῶν ἐγένοντο θέματα ἀπεράντων σχο-
λίων καὶ συζητήσεων καὶ πραγματειῶν, αἵτινες καὶ
τοῦ γενναιοτέρου τῶν φιλολόγων δύναται νὰ καταβῆ-
λωσι τὴν εὐστάθειαν. Μόνου τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήμα-
τος ἡ φιλολογία ἀρκεῖ ὅπως πληρῶσῃ εὐμεγέθη βι-
βλιοθηκὴν, καὶ τὰ ἔπη τῶν λεγομένων κυκλικῶν
ποιητῶν, ὧν μόλις περισώζονται πεντήκοντα στίχοι,
ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς ἕνα τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Γερ-
μανίας σοφῶν εἰς συγγραφὴν δύο εὐσώμων βιβλίων
εἰς ὄψοον, ἐκδοθέντων εἰς διάστημα δεκατεσσάρων
ἔτων, κατόρθωμα ὄντως ἀφοσιώσεως εἰς εἰδικὸν κλά-
δον μελέτης! Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν λυρικῶν, πλὴν τοῦ
Πινδάρου, μόλις σώζονται ἰλάχιστα τινα ἀποσπά-
σματα· καὶ ὅμως ταῦτα συλλέγονται καὶ ἀνασυλλέ-
γονται, σχολιάζονται καὶ ἀνασχολιάζονται, ὡς ἂν
ἡ ὑπερβολικὴ ἐργασία ἐπὶ τῶν λειψάνων τούτων μᾶς
ἀπεξημίου διὰ τὴν στέρησιν τῶν ποιημάτων ἀφ'
ὧν ἀπεκόπησαν. Ἀφ' ἐτέρου δὲ οἱ ἐπισημότεροι τῶν
Ἑλλήνων συγγραφέων εἰσὶ τόσον γνωστοὶ εἰς πάντα
τὸν γευσάμενον ὀπωσοῦν ἐλευθερίῳ ἀγωγῆς, ὥστε
περὶ αὐτῶν σχεδὸν οὐδὲν μένει νέον νὰ προστεθῇ.
Ἐκαστος γνωρίζει τὸν μῦθον τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀ-
δυσσεΐας, τὰ ὀνόματα καὶ τοὺς χαρακτήρας τῶν Ὀ-
μηρικῶν ἡρώων, καὶ τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰ πρόσωπα
τῶν πρωτίστων ἀπτικῶν τραγωδιῶν. Ὅταν ὁμως
ὁ ἱστορικός ἀποκλίνῃ τῆς πεπατημένης ταύτης πρὸς
στενωποὺς μᾶλλον δυσπροσίτους καὶ σχολιάς, ὁ ἀ-
ναγνώστης δυσκόλως πείθεται νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ
μεταξὺ τῶν ἀκανθῶν τῆς γερμανικῆς κριτικῆς, ἢ εἰς
τὴν ἄκαρπον καὶ ἄχαριν σταχυολογίαν ἐκ τῶν ἀρ-
χαίων γραμματικῶν, παρ' οἷς κρύπτονται αἱ πηγαὶ
ἃς ζητεῖ.

Ὁ συνταγματάρχης Μιούρ εἶχε τὰ ἀπαιτούμενα
πλεονεκτήματα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ δυσχεροῦς τού-
του ἔργου. Τὴν φιλολογίαν νομίζομεν ὅτι ἐδιδάχθη
ἐν Γερμανίᾳ. Καὶ ἐκεῖθεν μὲν ἔλαβεν ὅλα τὰ προτε-
ρήματα ὅσα χαρακτηρίζουσι τοὺς Γερμανοὺς φιλόλο-
γοὺς, ἦτοι τὴν λεπτολόγον ἀκριβείαν, τὴν ἄπειρον ἀ-
νάγκησιν, τὴν ἐφαρμογὴν τῆς φιλοσοφίας εἰς τὰς φι-
λολογικὰς ἀρχάς· ἀλλὰ συγχρόνως ἡ ὀξυδέρχεια καὶ
τὸ ἤνεμον καὶ ἀπροκατάληπτον τῆς κρίσεως του τὸν
ἀπῆλλαξαν πολλῶν ἐλαττωμάτων συνεχομένων πολ-
λάκις μετὰ τῶν προτερημάτων ἐκείνων. Ἐν ᾧ προσ-
εκτικώτατα ἀκριβολογεῖ περὶ τῶν διαφορῶν ὡς πρὸς τὸ
ἕρος, τὴν διάλεκτον ἢ τὰ μέτρα, ποτὲ ὅμως δὲν πα-
ρασύρεται ἀπὸ τὴν θεωρίαν τῶν λεπτομερειῶν τούτων
εἰς παραμέλησιν τῶν εὐρυτέρων θεωρῶν, καὶ τῶν σπου-
δαίων ζητημάτων τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς φιλοκαλίας.
Καλῶς γνωρίζων ὅλα ὅσα οἱ Γερμανοὶ ἔγραψαν περὶ
ἀρχαίας φιλολογίας, δὲν παράγεται ὅμως ὑπὸ τῶν
ἀορίστων καὶ πολλὰκις φαντασιωδῶν θεωριῶν των,
καὶ διηνεκῶς ἐκκαλεῖ ἐκ τῶν εὐφυεστέρων καὶ λεπτο-
τέρων συλλογισμῶν των εἰς τοὺς κανόνας τοῦ ὀρθοῦ
λόγου, ἢ τὴν ἀφελῆ καὶ προφανῆ ἐξήγησιν τῶν κειμέ-
νων. Πάντοτε σχεδὸν αἱ κρίσεις καὶ ἰδέαι του ἀπο-
δεικνύουσιν ἀνεξαρτησίαν πνεύματος· καὶ ὅποιαν δὴ-
ποτε καὶ ἂν ἔχη γνώμην περὶ ἐκάστου ἀντικειμένου,

τισμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ φοινικικοῦ, καὶ περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῆς τέχνης τοῦ γράφειν ἐν Ἑλλάδι.

Ἀμέσως κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ συγγράμματός του, ὁ συνταγματάρχης Μιούρ ἐκθέτει τὴν θεωρίαν του περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀξίας ἣτις πρέπει ν' ἀποδίδεται εἰς τὰς μυθικὰς καὶ ποιητικὰς παραδόσεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ φαίνεται συμφωνότερος πρὸς τοὺς ἀρχαίους κριτικούς καὶ τὸν ἄγγλον χρονολόγον Κλίντων ἢ πρὸς τὴν νεωτέραν γερμανικὴν σχολὴν, ἣς συμμερίζεται τὰς ἀρχὰς καὶ ὁ Γρῶττος. Ἡ ἰδέα του εἶναι, καὶ ὑπὲρ ταύτης ἐκθύμως μάχεται, ὅτι οἱ ποιητικοὶ οὔτοι μῦθοι περιέχουσι πυρῆνα ἱστορικόν· καὶ ἐν ᾧ κατ' ὄνομα ἀρνείται τὰς ἀπάτας τῆς ἀρχαίας εὐπίστου σχολῆς, πράγματι ὅμως μετέχει πολὺ τῆς σχολῆς ἐκείνης. Ἀναμφισβητήτως ἐπίσης σφάλλεται καὶ ἐπίσης δοκιμισόφως δογματίζων φαίνεται ὁ πεποιοθὲς ἀρνούμενος ὡς καὶ ἀσφαλῶς δεχόμενος τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν τῶν προγενεστέρων τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς προσώπων καὶ περιστάσεων. Ὁ ἱστοριογράφος Γρῶττος περιωρίσθη μόνον εἰς τὸν ὀρθότατον διισχυρισμὸν ὅτι περὶ αὐτῶν οὐδεμίαν ἔχομεν οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν θετικὴν ἀπόδειξιν. Ὡστε τὸ κυρίως ζητούμενον δὲν εἶναι ἂν εἶχεν ἱστορικὴν βᾶσιν ἢ ποιητικὴ παράδοσις, ἂν ἢ πολιτορχία τῶν Θηβῶν ἢ ὁ πλοῦς κατὰ τῆς Τρωάδος ἀληθῶς συνέβησαν, ἀλλ' ἂν δυνάμεθα σήμερον νὰ ἀνεύρωμεν τὸν μίτον τῆς ἀληθείας μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν μύθων ἐν οἷς ἐμπλέκεται, καὶ νὰ δεῖξωμεν τὸν σκελετὸν τῶν ἱστορικῶν συμβάντων γυμνὸν καὶ ἀπηλλαγμένον τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ ἐπικοσμημάτων. Ἄν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, τότε μᾶς φαίνεται ἐντελῶς ἀδιάφορον ἂν ὁ σκελετὸς οὗτος ὑπῆρξε ποτὲ ἢ ὄχι. Ὁ συνταγματάρχης Μιούρ παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὰ Γευτονικά, Ἰσπανικά καὶ Ἀγγλικά δημοτικὰ ποιήματα τοῦ μεσαιῶνος ἢ ἀλήθεια συναναμίζονται μετα τοῦ ποιητικοῦ ψεύδους, καὶ ἂν, λέγει, οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ παρ' ὧν μανθάνομεν τὴν ἀληθῆ τῶν ποιημάτων τούτων βᾶσιν εἶχον ἀπολεσθῆ, καὶ μείνει ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς, ἢ βᾶσις ἐκείνη δὲν ἤθελεν ὅμως συναπολεσθῆ, καὶ ἤθελε πάντοτε παραμείνει εἰς τὰ ποιήματα. Εἰς τοῦτο ἔχει δίκαιον ὁ συνταγματάρχης Μιούρ. Ἀλλ' εἰς τοιαύτην περίστασιν, καὶ τοι ὑπάρχουσαν πάντοτε τὴν ἱστορικὴν βᾶσιν, ἡμεῖς ὅμως δὲν ἠθέλομεν ἔχει τὸν τρόπον τοῦ νὰ τὴν διακρίνωμεν· καὶ εἰς τὴν θέσιν ταύτην εὐρισκόμεθα ὡς πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς ποιητικὰς παραδόσεις, ἰδίως μάλιστα ὡς πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς πολιτορχίας τοῦ Ἰλίου. α Ἄν ποτὲ ὑπῆρξεν ἢ δὲν ὑπῆρξε πραγματικῶς ὑπὸ τοῦ Ἰλίου τὰ τεῖχη πόλιος καθαρῶς ἀνθρώπινος καὶ πολιτικός, ἄνευ θεῶν, ἄνευ ἡρώων, ἄνευ Ἑλένης, ἄνευ Ἀμαζόνων, ἄνευ Αἰθίοπων ὑπὸ τὸν καλὸν υἱὸν τῆς Ἥουρας, ἄνευ ξυλίνου ἔππου, ἄνευ τῶν ζωηρῶν χαρακτήρων τοῦ ἀρχαίου ἐπικοῦ πολέμου; τοῦτο εἶναι ζήτημα ἐφ' οὗ, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Γρῶττος, δὲν δυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν οὔτε καταφατικῶς οὔτε ἀποφατικῶς· καὶ σχεδὸν δὲν διστάζομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι μᾶς φαίνεται ἀ-

διάφορος ἑκάτερα ἀπάντησις. Δι' ἡμᾶς ἡ ἀληθὴς ἱστορία τῆς Τρωάδος θέλει εἶσθαι ἢ Ἰλιάς πάντοτε, ὁ ἀληθὴς Ἀχιλλεύς, ὁ Ἀχιλλεύς τοῦ Ὀμήρου. Διὰ τοῦτο μετ' ἐκπλήξεως βλέπομεν τὸν συνταγματάρχην Μιούρ πραγματευόμενον διὰ μακρῶν τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς λιαν σπουδαῖον καὶ φιλολογικῶς καὶ ἱστορικῶς, καὶ θεωροῦντα ὡς ἀπαραίτητον, ὅπως ἐντερπώμεθα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἐποποιίας, τὴν πεποιοθησιν ὅτι οἱ ἡρώες τῆς ἦσαν ἀληθεῖς ἄνθρωποι, καὶ οὐχὶ ἅπλα πλάσματα ποιητικῆς φαντασίας. Καὶ ὅπως φέρωμεν ἐν μόνον παράδειγμα ἐκ νεωτέρων ἐπῶν· αἱ ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀληθοῦς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἱστορικῆς βᾶσεως τῶν κυριωτέρων κατορθωμάτων τοῦ Ἰσπανοῦ ἡρώος Σιδ, εἰσὶν ἀναμφισβήτητοι σήμερον. Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ τινες ἱστορικοὶ ὀφτινες δὲν θέλουσι νὰ τὰς παραδεχθῶσιν. Ἄν αἱ θεωρίαι αὐτῶν ὑπερίσχυον, ἤθελε διὰ τοῦτο φαίνεσθαι ἡ ἀρχαία Ἰσπανικὴ ἐποποιία, ἣ; ἡρώες εἶναι αὐτοὶ, ὀλιγώτερον θελκτικῆς; ἤθελεν ὁ χαρακτήρ τοῦ Σιδ παύσει τοῦ νὰ εἶναι, ὡς σήμερον θεωρεῖται, καὶ διὰ τοῦτο πρὸ πάντων ἀναγινώσκειται μετὰ μεγίστης περιεργείας, ἢ εὐγενῆς προσωποποιήσις τῶν αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν τῶν ἱποτικῶν χρόνων τῆς Ἰσπανίας; Ἄν ὁ Σιδ τῶ ὄντι κατέκτησε τὴν Βαλεντιανὴν ἢ ὄχι, εἶναι ζήτημα ἱστορικῶς σπουδαῖον ἀναμφισβόλως· ποιητικῶς ὅμως θεωρούμενον, εἶναι, ὁμολογοῦμεν, ἐντελῶς ἀδιάφορον.

Ἀλλ' ἐγκαταλείποντες τὴν συζήτησιν ταύτην, ἐπειγόμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν συνταγματάρχην Μιούρ εἰς τὸ ἀξιόλογον μέρος τοῦ ἔργου του, τὸ ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον τῶν δύο πρώτων ἐκ τῶν τριῶν ἐκδοθέντων τόμων, τὴν ἐξέτασιν δηλαδὴ περὶ τῆς πηγῆς καὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν ἐπωνύμων τοῦ Ὀμήρου ἀθανάτων· ῥαψωδιῶν. Αἱ περὶ Ὀμήρου σκέψεις τοῦ συγγραφέως εἰσὶ προῖον εἰκοσαετοῦς περὶ αὐτοῦ σπουδῆς, ὡς μεταξὺ ἄλλων ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἐν 1842 ἐκδοθεῖσα Περὶ ἡγήσεως αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, ἐν ᾗ πολλὰ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ἐξηγοῦνται διὰ τῶν ἐπιτοπίων τοῦ συγγραφέως παρατηρήσεων περὶ τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν κατοίκων αὐτῆς. Καθ' ὅλον τὸ μέρος τοῦτο ὁ Κ. Μιούρ, ἐμβαθύνων εἰς τὴν τῶν ποιημάτων ἐξέτασιν, καὶ ἀναλύων πάσας αὐτῶν τὰς καλλονας, ἀσχολεῖται συγχρόνως περὶ τὴν ἀκριβῆ ἐρευναν καὶ τὴν ἀνασκευὴν τῶν Βολφικῶν θεωριῶν· διότι τῶ ὄντι τὰ δύο ταῦτα ἀντικείμενα εἰσὶν ἀδιάρετα· καὶ μόνον ἐγκύπτουτες εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, καὶ γνωρίζαντες τὸν ἀληθῆ αὐτῶν χαρακτήρα, δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς πιθανόν τι συμπέρασμα ὡς πρὸς τὸ ζήτημα περὶ τοῦ τίς ὁ ποιητὴς αὐτῶν.

Πρὸ πενήντα ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα ἐξέδωκεν ὁ Βόλφιος τὰ περίφημά του εἰς Ὀμηρον προλεγόμενα, καὶ ἔκτοτε τὸ ζήτημα τοῦτο ἐγένετο ἀντικείμενον διηνεκῶν καὶ διαρκῶν συζητήσεων, αἵτινες μέχρι τέλους τὸ ἐτροπολόγησαν ἢ καὶ τὸ μετέθεσαν ὀπισθεῖν. Ὁ Βόλφιος ἐπὶ ἐξωτερικῶν ἢ ἱστορικῶν στηριζόμενος λόγων, ἐπροσπάθησε ν' ἀποδείξῃ δι' αὐτῶν ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ παρήχθησαν κατ' ἀρχὰς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ὑπὸ τὴν μορφήν ἣν ἤδη ἔχουσι, προσθε-

των ὅτι τῷ ὄντι κατὰ τὰς μαρτυρίας ἀρχαίων συγγραφέων δὲν εἶχον τὴν μορφήν ταύτην (α). Ἄλλ' ὀλίγοι τῶν ὀπαδῶν του παρεδέχθησαν τὰς θεωρίας του ταύτας καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἔκτασιν, καὶ ἀνεγνώρισαν ὀλοκλήρως τὴν ὑπηρεσίαν ἣν ἀποδίδει εἰς τὸν Πειπίτρατον, ὑπηρεσίαν τόσον ἐπίσημον, ὥστε, ἂν συνομολογήτωμεν αὐτὴν, πρέπει ν' ἀποδώσωμεν μέγα μέρος τῆς ποιητικῆς ἀξίας τοῦ Ὀμήρου εἰς τὸν δεσπότην τῶν Ἀθηνῶν, ἢ τοὺς συνδραμόντας αὐτὸν ποιητάς. Καὶ τὰ ζητήματα δὲ περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐγένετο εἰσαγωγή καὶ χρῆσις τῆς γραφῆς ἐν Ἑλλάδι, ἐξετάθησαν καὶ αὐτὰ μετὰ πολλῆς ἐπιστάσιος (β), καὶ ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ περὶ αὐτῶν εἰς ὑπερβολὰς παρεούρη ὁ Βόλφιος ὑπὸ τῆς δυσπιστίας του.

Οὕτως ἠναγκάσθησαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Βολφίου νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἀλληλοδιαδόχως πολλὰς τῶν θέσεων αἱ αὐτὸς ἐκήρυττε, ἀπορθητούς. Ἄλλὰ καθ' ὅσον ἐξεβαλλοντο ἀπὸ τὰ ὀχυρώματα τῶν ἱστορικῶν ἀποδείξεων, ἐζήτουν καταφύγιον εἰς ἄλλας ἐσωτερικὰς, καὶ ἠγωνίζοντο νὰ δεῖξωσιν ἐκ τῆς ἐξετάσεως αὐτῶν τῶν ποιημάτων ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ συνετέθησαν αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς ὅποια τῆμερον φαίνονται, καὶ ὅτι ἡ παροῦσα ἐπικὴ των μορφή εἶναι προῖον μεταγενεστέρας διασκευῆς των. Τὴν γραμμὴν ταύτην ἠκολούθησε μέχρι τῶν ἐσχάτων συνεπειῶν τῆς ὁ Λαχμάνος, προσηύχων ν' ἀποδείξῃ διὰ τοῦ ἐν 1847 εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἰδιαιτέρως ἐκδοθέντος συγγράμματός του (γ), ὅτι ἡ Ἰλιάς συνετέθη ἐκ δεκαοκτῶ τούλάχιστον διαφόρων ἀσμάτων ἢ ποιημάτων, συνταχθέντων πιθανῶς ὑπὸ διαφόρων ποιητῶν, καὶ τῶν πλείστων, λέγει πεποιθότως, τόσον ἐντελῶς διακρινόμενων κατὰ ὕψος καὶ χαρακτῆρα, ὥστε ὅστις ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν διακρίνει τὴν διαφορὰν, πρέπει μᾶλλον νὰ πάυσῃ πολυπραγμονῶν περὶ πράγματα ὅλως ἀκατάληπτα δι' αὐτόν.

Δὲν θέλει βεβαίως θαυμάζει τὴν ὀρθότητα οὔτε τὴν μετριοφροσύνην τῆς κρίσεώς των ὅστις λάβη τὴν περιέργειαν νὰ συγκρίνῃ τὴν ἀδίστακτον καὶ ἀλαζονικὴν πεποιθήσιν τῶν νεωτέρων τούτων ὀπαδῶν τῆς Βολφίανθης σχολῆς, πρὸς τὸ ὕψος τοῦ διδακτάλου των. Οὐδεὶς τῶν ἐνθουσιωδῶς θαυμάζόντων τὸν Ὀμηρον ὠμολόγησέ ποτε διὰ φράσεων ἰσχυροτέρων ἀφ' ὅσας μεταχειρίζεται ὁ Βόλφιος συνεχέστατα, οὐ μόνον τὸ ἀπαραμίλλον κάλλος ἀμφοτέρων τῶν ποιημάτων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὕψους τὸ διαρκῶς ὀμοίμορφον, τὸ ἐξομοιοῦν τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη πρὸς ἀκύματον ρεῦμα πολυχεύμονος ποταμοῦ. Βίς τὴν ἀνάγκην μόνον ὑπέικων, ἦν φρονεῖ ὅτι τῷ ἐπιβάλλουσιν αἱ ἱστορικαὶ καὶ ἄλλαι ἐξωτερικαὶ ἀποδείξεις, παραβλέπει τὴν ἰσχυ-

ρὰν ταύτην ἐσωτερικὴν μαρτυρίαν, καὶ φθάνει μέχρι τῆς ἀποτετολημένης προτάσεως, ὅτι « ἡ θαυμασία ἐκείνη ἐνότης » (*mirificum illum concentum*), ἣν δὲν δύναται ν' ἀρνηθῆ, εἶναι προῖον ἐπιμόνων ἀγῶνων πολλῶν ἀλληλοδιαδόχως γενεῶν κριτικῶν, καὶ τῆς ἐπιμελοῦς ἐξεργασίας τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικῶν.

Τὴν σήμερον ἐξ ἐναντίας, νομίζομεν, εἶναι κοινῶς παραδεδεγμένον ὅτι τὸ ζήτημα πρέπει νὰ λυθῇ δι' ἐσωτερικῶν ἀποδείξεων ἐξ αὐτῶν τῶν ποιημάτων. Δεῖ ὅτι οὔτε οἱ Βολφίανθοι δύνανται πλέον, ἀφ' οὗ ἐξηρευνήθησαν ἀκριβῶς αἱ ἐξωτερικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἀποδείξεις, νὰ διίσχυρισθῶσιν ὅτι αἱ ἀποδείξεις αὗται ἀναίρουσιν ἄντικρυ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, ὅποια διετηρήθη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους μέχρις ἡμῶν, οὔτε ὅμως δύνανται ν' ἀρνηθῶσιν οἱ ἐλικρινεῖς μεταξὺ τῶν ἐμμενόντων εἰς τὴν ἀρχαίαν πίστιν, ὅτι αἱ ὑπὲρ αὐτῆς προτεινόμεναι ἱστορικαὶ μαρτυρίαι εἰσὶν ἰσχυρόταται, καὶ ἀναδείκνυνται ἐντελῶς ἄτημοι καθυποβληθεῖται εἰς τὴν βίατον ὀρθῆς κριτικῆς. Διὰ τοῦτο περιέργων εἶ·αι, ὡς δικαίως παρατηρεῖ ὁ Κ. Μιούρ, ὅτι ἐνῶ οἱ σκεπτικοὶ τῶν κριτικῶν μεγίστην ἐποίησαντο χρῆσιν τῶν ἐσωτερικῶν ἀποδείξεων, ἐπιμελῶς ἀναζητοῦντες πᾶσαν, καὶ τὴν ἐλαχίστην, κηλίδα, ἣν χαίρεικακος εὐφρία ἐδύνατο νὰ μεταλλεύσῃ ὑπὲρ τῶν θεωρῶν των, οἱ ἀντίπαλοί των ἐξ ἐναντίας παρημέλησαν τὸ μέρος αὐτὸ ἐντελῶς. Καὶ ὅμως προφανές εἶναι, ὅτι μόνον ἐκ συστηματικῆς καὶ ἀμερολήπτου ἀναλύσεως τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας δύνανται νὰ ἐξαχθῶσι συμπερίσματα ἀσφαλῆ. Τοιαύτην ἀξιόλογον καὶ ἀκριβολόγον ἀνάλυσιν ὀρεῖλομεν εἰς τὸν Κ. Μιούρ, οὗ αἱ ἐρευναι ἐν τοῖς δύο πρώτοις τόμοις αὐτοῦ φαίνονται ἐξαντλητάσαι ἐντελῶς τὸ ἀντικείμενον, ὥστε οὔτε ὁ ἀναγνώστης ἔχει τί ἄλλο νὰ ἐπιθυμῆσῃ περὶ τούτου, οὔτε τι νὰ προσθέσῃ ὁ κριτικὸς.

Ὁ ἀναγνώστης βεβαίως ἐννοεῖ, ἂν καὶ οἱ περὶ τὸν Βόλφριον κριτικοὶ ἢ τὸ ἐλητμόνησαν ἢ ἐπίτηδες τὸ ἀπεσιώπησαν, ὅτι ἐλλειπουτῶν ἐξωτερικῶν ἀποδείξεων, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καταδειχθῇ ἐναντιῶδῆτος ἢ ἐνότης μακροῦ ποιήματος, συγκειμένου ἀναγκαιῶς ἐκ διαφόρων μερῶν καὶ ἀνεξαρτήτων ἐπεισοδίων, καὶ ἐτι ὀλιγώτερον, ὅτι δύο διακεκριμένα ποιήματα, ὡς ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδυσσεΐα, εἰσὶν ἔργον ἐνός καὶ καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως. Ἄν εἶχομεν ν' ἀποδείξωμεν, ἀνεξαρτήτως πάσης ἱστορικῆς μαρτυρίας, ὅτι ὁ Παράδειτος τοῦ Δάντου εἶναι προῖον τοῦ αὐτοῦ νοῦς μετὰ τοῦ Ἄδου, ἢ νὰ πείσωμεν δύσπιστον ἀντίπαλον ὅτι ὁ Ἀνακτῆθεις Παάρδειτος εἶναι τῷ ὄντι ἔργον αὐτοῦ τοῦ Μίλτονος καὶ οὐχὶ σύνθεσις ὑποδεεστέρου τινὸς ποιητοῦ, ὅσον ἰσχυρὰ καὶ ἂν ἦτον ἡ περὶ τούτου ἰδία ἡμῶν πεποιθήσις, φοβούμεθα ὅτι δυσκόλως ἠθέλομεν μεταδώσει τὴν ἐντύπωσιν αὐτῆς καὶ εἰς ἄλλους, ὥστε εὐλόγως πρέπει νὰ προσδοκῶμεν ὀμοια προσκόμματα ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν ἡμῶν καὶ ὡς πρὸς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα.

Ἐπειτα καὶ ἄλλη δυσκολία, καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν μικρότερων, ἐφ' ἧς μάλιστα ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ ἐλκυσωμεν τοῦ ἀναγνώστου τὴν προσοχὴν, διότι ὁ Κ. Μιούρ

[α] Ἀξιόλογον ἀνακαταλείπει ὅλην τῆς μακρᾶς ταύτης συζητήσεως, καὶ τῶν διαφόρων λόγων οὗς ἀπρότειναν οἱ ἐκατέρωθεν συγγραφεῖς ἐξέδικον ὁ ἐπίσκοπος Θιρουλλος ὡς παράρτημα τοῦ πρώτου τόμου τῆς νέας ἐκδόσεως τῆς περιφήμου του ἱστορίας, ἣτις καὶ εἰς τὸ Γερμανικὸν μεταφράσθη καὶ εἰς τὸ Γαλλικὸν μεταφράζεται. — [β] Ἰδιῶς ἀπὸ τοῦ Μιούρ, Κρενιέρου καὶ Νίττχου. — [γ] Θεωρία περὶ τῆς Ὀμηρικῆς Ἰλιάδος. Betrachtungen über Homers Iliad, Berlin, 1847.

οὐρ δὲν τῇ ἀπέδωκεν ὄλην τὴν εἰς αὐτὴν ἀνήκουσαν ἐπιστημότητα· εἶναι δὲ αὕτη ὁ χαρακτήρ δημοτικῆς ποιήσεως ὃν ἔχουσι καὶ ἡ Ὀδυσσεΐα καὶ ἡ Ἰλιάς, κυρίως μόνον διὰ τῆς ἀσυγκρίτως ἀνωτέρας ἀξίας των διακρινόμεναι ὄλων τῶν λοιπῶν δημοτικῶν ἄσματων. ὡς καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν ἀνθρωπίνων ποιητικῶν συνθέσεων. Ὁ χαρακτήρ οὗτος ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν διαφορὴν μεταξύ αὐτῶν καὶ ὄλων τῶν λοιπῶν ἐπικῶν ποιημάτων, διαφορὴν κατ' εἶδος, οὐχὶ κατὰ βαθμόν. Αὐτὸς τὰ διακρίνει καὶ ἀπὸ τὰς πλείστας τῶν νεωτέρων μεταρράσεων αὐτῶν ἐν αἷς τὸ ἀρελὲ. ὕψος τοῦ ἀρχαίου αἰδοῦ καρυκεύεται καὶ ὀνθυλεύεται διὰ τὴν γεῦσιν τῶν νέων ἀναγνώστων. Αἱ ἰδιοτροπίαι ἐκεῖναι τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, πρὸς ἃς τοσοῦτον συνηθίζομεν διὰ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως, ὥστε σχεδὸν λησμονοῦμεν ὅτι εἶναι ἰδιοτροπίαι, αἱ ἐπαναλήψεις στίχων καὶ φράσεων, πολλάκις ὄλων περικοπῶν, τινὲς ἐκ συνθήκης ἐκφράσεις συνεχῶς ἐπανερχόμεναι, ἡ ἐπίσημος ἐνκρίσις τῶν ἀγορευτέων, ἡ συνήθης ἀπόδοσις τινῶν ἐπιθέτων εἰς τινὰ ἀντικείμενα ἢ πρόσωπα. ὅλα ταῦτα εἰσὶ χαρακτηριστικὰ τῆς δημώδους ποιήσεως, καὶ ποτὲ δὲ ἀπαντῶνται εἰς ἐπεξεργασμένας συνθέσεις ἐποχῶν καθ' ἃς ἡ φιλολογία ἔχει ἐξευγενισμοῦ ἀξιώσεις· ἢ, ἀν εἰσάγωνται ἐνίοτε εἰς αὐτάς, ὡς παραδείγματος χάριν εἰς τὴν Αἰνεΐαδα, ἀμέσως διακρίνονται ὡς ἀφ' ἰσχυροῦ καὶ βεβηκισμένοι μιμήταις. Ἄν ἤθελομεν νὰ εὐρωμεν ὁμοιότητά τινος ὕψους ἢ πνεύματος μεταξύ τῶν Ὀμηρικῶν καὶ ἄλλων ποιήσεων, δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν αὐτὴν εἰς τὰς ἐπιτετηθευμένας ἐποποιΐας τοῦ Βιργιλίου ἢ τοῦ Τάσσου, ἀλλ' εἰς τὴν ἠρωϊκὴν ποίησιν τοῦ Μεσσιῶνος, καὶ ἰδίως εἰς τὸ εὐγενὲς ἀρχαῖον ποίημα τοῦ Σιδ εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἄν καὶ ἀκατέργαστον τὴν τε γλῶσσαν καὶ στιχομερίαν, τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ποίημα, τὸ μακρότερον ὄλων τῶν νέων δημοτικῶν ἄσματων, πάντοτε ὅμως ἄσμα δημοτικόν, προτεγγίλει ὑπὲρ ὅλα τὰ προιόντα τῆς νέας ποιήσεως ὅσα μᾶς εἶναι γνωστά, εἰς τὴν Ἰλιάδα κατὰ τὸ πῦρ καὶ τὴν ζωηρότητα, καὶ περιέχει πάσας τὰς ἰδιοτροπίας ἐκεῖνας τοῦ ὕψους καὶ τρόπου τῆς διηγήσεως, ἃς παρατηρήσαμεν εἰς τὰς Ὀμηρικὰς ποιήσεις. Εἶναι δὲ κυρίως περίεργος ἡ ὁμοιότης αὕτη, διότι ἡ ἐποχὴ καὶ αἱ περιστάσεις ὑφ' ἃς παρήχθη τὸ Ἰσπανικὸν ἔπος, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν ἀμέσου μιμήτεως ἐπιτρέπουσιν, ἀλλ' ἀναγκαίως μᾶς πείθουσιν ὅτι ἡ σχέσις μεταξύ τῶν δύο ποιητικῶν προιόντων προέρχεται ἐκ ταυτότητος τῶν περιστάσεων ὑφ' ἃς αὐτὰ ἐγεννήθησαν, ἐκ τοῦ ὅτι κατ' ἐποχὰς ἀδιαπλάστου πολιτισμοῦ ἀνεφάνησαν μεγαλοφυεῖς ποιηταί, οἵτινες ἐξηγένησαν τὰ ἀπλά ἄσματα, ὅσα ἀπῆλθον εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ νοθεύσωσιν τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἀφέλειαν.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἀφέλειαν. ἡ φιλοδοξία ὀφείλει, ὡς πιστεύομεν, κυρίως τὴν δημοτικὴν ἀφορμὴν τῆς ἢ Βολφιανῆ θεωρίας, καὶ αὐτὸς μόνος δικαιολογεῖ ὅπως τὴν κρίσιν ἐκείνην, ἢ ἡ ἀτοπία ἤθελεν εἶσθαι ἀσυγχώρητος ἄλλως. Οὐδεὶς τὸν ὀρθὸν νοῦν ἔχων ἠθέλησε ποτε παραδεχθῆναι τοιαύτην ὑπόθεσιν περὶ τῆς θείας κωμωδίας τοῦ Δάντου καὶ τοῦ

ἀπολεσθέντος Παραδείσου τοῦ Μίλτωνος, καὶ ἂν ἔλλειπον περὶ τῶν ποιημάτων τούτων ὡς ἐπὶ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἐξωτερικαὶ ἀποδείξεις. Ἄλλ' ἕκαστος ἠσθάνθη, καὶ δικαίως, ὅτι τὰ μεγάλα Ἑλληνικὰ ἔπη ἦσαν εἶδη ἄσματων δημοτικῶν, διηγουμένων, ὡς πάντα δημοτικῆ ποιήσεως σειράν συμβάντων καὶ ἐπεισοδίων ἅτινα ἐδύναντο νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς κεχωρισμένα καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητα ἄσματα. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου μαθαίνομεν ὅτι ὑπὸ τοιαύτην μορφὴν ἐψάλλον κατ' ἀρχὰς τὰς περιστάσεις τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου αἰδοὶ οἱ οἱ Φήμεος καὶ ὁ Δημόδοκος. Ἐπομῆως δὲν ἦτον ποσῶς ἀπίθανος ἡ ἰδέα ὅτι τινὰ τῶν ἀσυναρτήτων ποιημάτων τούτων συνεχωνεύθησαν εἰς ἓν συνεχὲς ἔπος· καὶ αἱ μαρτυρίαι ὅσας ἐπρότεινεν ὁ Βόλφιος ἐθεωροῦντο ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν του ὡς ἀποδείξεις ὅτι τοῦτο τῶ ὄντι συνέβη ὡς πρὸς τὸν ἀπαρτισμὸν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας. Παραλείποντες, δι' οὗς προεξεθέμεθα λόγους, τὰς ὑποτιθεμένας ἱστορικὰς τούτου ἀποδείξεις, οὐδόπως ἀρνούμεθα ὅτι Ἰλιάς τις καὶ Ὀδυσσεΐα ἐδύναντο τῶ ὄντι νὰ παραχθῆ καθ' ὃν τρόπον προτείνει ὁ Βόλφιος. Ὅτι ὅμως δι' ἰσχυρίζομεθα εἶναι, ὅτι ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδυσσεΐα ἃς κεκτῆμεθα σήμερα, δὲν παρήχθησαν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον· καὶ ὑπὲρ τοῦ δι' ἰσχυρισμοῦ ἡμῶν πεποιθότως προτεινόμεν τὴν μαρτυρίαν τῶν ποιημάτων αὐτῶν.

Δύνανται δὲ αἱ ἀποδείξεις αἱ ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν μελέτης πηγάζουσαι νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τρεῖς κατηγορίας. α. τὴν ἐνότητα τοῦ μύθου καὶ τῆς διασκευῆς αὐτοῦ. β. τὸ συνεπὲς τῆς τῶν χαρακτήρων διαγραφῆς. γ. τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ ὕψους εἰς τὴν εὐρυτέραν καὶ περιεκτικωτέραν σημασίαν τῆς λέξεως. Δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν Κ. Μιούρ εἰς ὄλην τὴν βαθεΐαν καὶ ἀκριβεστάτην ἀνάλυσιν τῶν τριῶν τούτων κεφαλαίων, δι' ὧν νικηφόρως πολεμεῖ τὴν Βολφιανὴν σχολὴν, ἀλλὰ τὰς κυριωτέρας τῶν ἰδεῶν του θέλομεν ἐκθέσει διὰ βραχέων.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου ζητήματος, τοῦ περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ μύθου εἰς ἑκάτερον τῶν ποιημάτων, ἡ ἐργασία τοῦ Κ. Μιούρ εἶναι εὐφρεστώτη καὶ καινοφανής. Οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων κριτικῶν, ἀπὸ τοῦ Βολφίου μέχρι τοῦ Γρώττου, ἐπυλοπραγμῶνησαν κυρίως ἐρευνηόντες ἂν ἡ ἐνάτης τῆς πράξεως εἶναι πλήρης, ἂν ἕκαστον μέρος δύναται ν' ἀποδειχθῆ ὡς ἀνήκον εἰς τὸ ὄλον, ἀναγκαίως διὰ τὴν πρόοδον τοῦ ποιήματος, καὶ διὰ τὸν σκοπὸν ὃν ὁ ποιητὴς δύναται νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἐπροτίθετο· καὶ φαίνονται συμπεραίνοντες ὅτι ἕκαστον μέρος μὴ ἀναγκαῖον εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς πλοκῆς, πρέπει νὰ εἶναι ξένη προσθήκη, καὶ ἐπομῆως οὐχὶ προῖον τῆς διανοίας τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ. Τὸ καθ' ἡμᾶς ὅμως ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡ τοιαύτη κριτικὴ μέθοδος ἂν καταλλήλως ἐφαρμοσθῆ, δύναται ν' ἀποδείξῃ ἀφέλειαν ἢ ἀτεχνίαν περὶ τὴν πλοκὴν τοῦ ποιήματος, οὐχὶ ὅμως ὅτι καὶ ἡ πλοκὴ αὕτη δὲν εἶναι ἡ πρωτότυπος, ὅποιαν συνέλαβεν αὐτὴν ὁ ποιητὴς. Ὁ Ὀμηρος ἴσως ἐλανθᾶσθη ἐξακολουθήσας τὴν Ἰλιάδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐκτορος (ἂν καὶ οὐδόπως πιστεύομεν ὅτι τοιαύτη ἔσται ἡ γνώμη τῶν φιλοκάλων

ἀναγνωστών)· ἀλλὰ δὲν δικαιούμεθα ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνῳ τῷ λόγῳ ν' ἀπορρίψωμεν τὰς δύο τελευταίας ῥαψωδίας τῆς Ἰλιάδος, περισσότερον ἀφ' ὅ,τι μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ θεωρήσωμεν τὰ δύο τελευταία ἄσματα τῆς Φαρσαλιάδος ὡς ὑποβολιμαῖα, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ὁ Λουκανὸς ὤφειλε νὰ καταπαύσῃ τὸ ποίημά του εἰς τοῦ Πομπηίου τὸν θάνατον. Τὸ ἀληθὲς ζήτημα εἶναι, ἂν τὰ διάφορα ποιήματα ὁσὶν μέρη οὕτω συνέχωνται πρὸς ἄλληλα, ὥστε νὰ φαίνηται ἀπαράδεκτος ἡ ἰδέα, ὅτι ἦσαν ποτὲ διακεκριμένα καὶ ἀνεξάρτητα· ἂν συνέωνται οὐχὶ δι' ἀπλῆς παραθέσεως, ἀλλὰ δι' ἀμοιβαίας σχέσεως καὶ ὀργανικῆς συμφύσεως.

Ἄς ἐφαρμόσωμεν τὸν ἐλεγχὸν τούτον εἰς τινὰ τῶν μερῶν ἐκείνων, ὅσα κατὰ τὴν Βορριανὴν θεωρίαν, πιθανότερον δύναται νὰ ὑποθεθῶσιν ὡς ὑπάρξαντά ποτε ὡς ποιήματα ἰδιόβρυθμα. Ὁ Κ. Μιούρ ἐκλέγει πρὸς τοῦτο τὴν Ἀριστείαν Διομήδους, ἣν ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ὑπὸ τὸν ἰδιαιτέρον τοῦτον τίτλον, καὶ ἦτις, ὡς ἐκ τούτου, πρέπει νὰ ὑποθεθῇ ὅτι πολλάκις ἤθετο ἰδίως, καὶ ὑπὲρ τι ἄλλο μέρος τῆς Ἰλιάδος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰδιόβρυθμον ποίημα, ὡς τῷ ὄντι τὴν ἐθεώρησαν ὁ Ἐϋνός καὶ ὁ Λαχμάνος. Κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν διάταξιν τῶν ῥαψωδιῶν περιλαμβάνει τὴν πέμπτην, καὶ μέρος τῆς ἐννάτης.

« Οἱ πρῶτοι στίχοι τῆς Ἀριστείας, λέγει ὁ Κ. Μιούρ, ῥίπτουσι τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ μέσον τῆς συμπλοκῆς, χωρὶς νὰ τῷ ἀναγγείλωσι οὔτε ποῦ οὔτε διατί συγκροτεῖται ἡ μάχη, οὔτε τίνες οἱ διαμαχόμενοι, μόνον δὲ καὶ ἀπροπαρκατεύως ἀποφαινόμενοι ὅτι ἡ Πάλλας Ἀθήνη . . . ὄρσε μιν (τὸν Διομήδην) κατὰ μέσσην, ἐνθα πλεῖστοι κλορέοντο. Τοιαύτη εἰσαγωγή προϋποθέτει προφανῶς ὅτι οἱ ἀκραταὶ τοῦ ποιητοῦ γνωρίζουσι ἤδη περὶ μάχης τίνος ἦτις ἤρχισε καὶ διεκόπη. Β'. Ὅτι ἡ μάχη αὕτη συνέβη ἐπὶ τῶν ὀλίγων ἐβδομαδῶν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἐφ' ὧν ὁ Ἀχιλλεὺς εἶχεν ἀπουρηθῆ ἀπ' αὐτοῦ, τοῦτο ἀποδεικνύει οὐχὶ μόνον ἡ ἀπουσία του ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἀλλὰ καὶ διάφοροι νύξεις περὶ τῆς αἰτίας αὐτῆς. Γ'. Αἱ θεότητες αἱ προϊστάμεναι τῆς μάχης· ὅταν διεκόπη κατὰ τὸ τέλος τῆς προλαβοῦσας ῥαψωδίας, ἦσαν ὁ Ἄρης ὑπὲρ τῶν Τρώων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπομένως κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥαψωδίας ταύτης, ἡ πρώτη τῆς Ἀθηνᾶς ἐπιμέλεια εἶναι νὰ μακρύνῃ τὸν Ἄρην ἀπὸ τῆς μάχης, καὶ νὰ παρέξῃ εἰς τὸν προσφιλεῖ τῆς ἥρωα ἐλεύθερον τῶν κατορθωμάτων τὸ στάδιον. Δ'. Τὸ κυριώτερον συμβᾶν τῆς προλαβοῦσας ῥαψωδίας, εἶναι ἡ παῦσις τῆς ἀνακωχῆς μεταξὺ τῶν δύο στρατευμάτων διὰ τοῦ ἐπιβούλου τοξώματος τοῦ Πανδάρου. Τὴν ὕβριν ταύτην ἀναφέρει αὐτὸς ὁ Πάνδαρος μετὰ τὴν ἀνανέωσιν τῆς μάχης, ἐκφράζων τὴν λύπην του ὅτι δὲν ἐπέτυχεν ἐντελῶς ὁ δὲ θάνατός του διὰ χειρὸς τοῦ Διομήδους εἶναι κατάλληλος τοῦ δράματός του καταστροφῆ. Ε'. Ὁ Διομήδης νικᾷ τὸν Διεύειαν, καὶ κυριεύει τοὺς ἵππους του. Τὸ ἄλλο δὲ τούτο μετὰ τῶν περιστάσεων δι' ὧν τὸ ἀπέκτησε ἀναφέρεται μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ νικητοῦ ἐν τῇ ἕκτῃ, καὶ πάλιν ἐν τῇ τρίτῃ καὶ εἰκοστῇ

ῥαψωδίᾳ. ς'. Ὁ Διομήδης τραυματίζει πρῶτον τὴν Ἀφροδίτην καὶ ἔπειτα τὸν Ἄρην. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο κατορθῶμα μνημονεύεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ἐν τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ ῥαψωδίᾳ. Ζ'. Ἡ Ἀθηνᾶ ὑπενθυμίζει τοὺς Ἑλληνας, ὅτι ὅταν ὁ Ἀχιλλεὺς συνεπολέμει μετ' αὐτῶν, ποτὲ οἱ Γρῶες δὲν ἐτόλμων νὰ προκύψωσι τῶν πυλῶν των.

« ὄφρα μὲν εἰς πόλεμον πωλέσκετο δῖος Ἀχιλλεὺς οὐδέποτε Γρῶες πρὸ πυλέων Δαρδανιῶν οἴχνησκον.

Τὰς λέξεις δὲ ταύτας ἐπικυροῖ αὐτὸς ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν τῇ ἐνάτῃ ῥαψωδίᾳ, καὶ οἱ λοιποὶ ἥρωες πολλαχοῦ. Η'. Ὁ Διομήδης καὶ ὁ Γλαῦκος μετὰ τὸν διάλογόν των συμφωνοῦσι νὰ μὴν ἀνιταχθῶσι τοῦ λοιποῦ εἰς μάχην κατ' ἀλλήλων ἐφ' ὅλης τῆς διαρκείας τοῦ πολέμου, καὶ εἰς τὴν συμφωνίαν ταύτην μένουσι πιστοὶ δι' ὅλης τῆς Ἰλιάδος. Θ'. Ὁ Πάρις, ὅστις φαίνεται λίαν ἐνεργὸς εἰς τὴν προλαβοῦσαν καὶ εἰς τὰς μελλούσας μάχας, εἰς ταύτην δὲν ἐμφανίζεται παντάπασι, διότι ἐν τῇ τρίτῃ ῥαψωδίᾳ, νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μενελάου, ἀπεκομίσθη ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης, ὅπως ἀναπαυθῆ εἰς τῆς γυναικὸς του τὸν θάλαμον. Ι'. Ἐπομένως ὁ Ἐκτωρ ἐπιστρέφωσι εἰς τὴν Τρωάδα ὅπως ἐξιλείωσῃ τὴν Ἀθηνᾶν, εὐρίσκει αὐτὸν παρὰ τῇ Ἑλένῃ, καὶ τὸν διατάττει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν μάχην. ΙΑ'. Ἡ Ἀνδρομάχη περιγράφει τὸν Ἀχιλλεῖα ὡς καταστροφέα τῆς πατρίδος τῆς. Τὸ κατορθῶμα δὲ τοῦτο ἀποδίδεται εἰς τὸν ἥρωα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἰλιάδος. (Τόμ. Α'. σ. 253 — 255.)

« Ἡ αὕτη συνάφεια μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν (προσθέτει ὁ Κ. Μιούρ) δύναται νὰ καταδειχθῇ καὶ διὰ παμπόλλων ἄλλων παραδειγμάτων. Δὲν ἀποδεικνύουσι δὲ μόναι αἱ προφανεῖς αὗται σχέσεις ὅτι αἱ διαφοροὶ ῥαψωδία, ἡ τὰ διάφορα τεμάχια ἐγράφησαν ἀνεκαθεν ὡς συναφῆ καὶ ἀδιάσπαστα μέρη ὅλου, καὶ οὐχὶ ὡς ἀτυνάρτητα ἄσματα, ἀλλὰ σχεδὸν ἐπίσης ἰσχυρὰ, εἰ καὶ ἦττον πρόδηλος, ἀποδείξεις τούτου εἶναι καὶ ἡ σιωπηλὴ προϋπόθεσις σχέσεων ὑφ' ὧν ἐπάγονται αἱ ἐκτιθέμεναι περιστάσεις. Οὕτω παρατηρεῖ ὁ Κ. Μιούρ, ὅτι ἕκαστον μέρος τῶν δεκαεπτὰ ῥαψωδιῶν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δευτέρας μέχρι τέλους τῆς δεκάτης ὀγδόης, προϋποθέτει τὴν μῆνιν καὶ ἐπομένως τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ἀχιλλεῦς ἀπὸ τῆς μάχης· καὶ οὐδὲν μέρος αὐτῶν ἠθέληεν εἶσθαι καταληπτόν, ἂν δὲν ὑπετίθετο ὅτι ὁ ἀναγνώστης γνωρίζει τὴν περίστασιν τῆς μῆνιος καὶ τῆς ἀπουσίας. Προφανέστατον δὲ τούτο γίνεται εἰς τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις περίφημον χωρίον ὑπὸ τὸ ὄνομα Τειχοσκοπία. Τὸ ἐπίσδιον τοῦτο οὐδεμίαν περιέχει ἀναφορὰν πρὸς προηγηθέντα συμβᾶντα, ὡς τὰ χωρία ἃ προαναφέραμεν, οὐδὲ γίνεται ἐν τοῖς ἐπομένοις μνεία αὐτοῦ. Εἶναι πραγματικῶς ἐπίσδιον, καὶ, ἂν εἶχεν ἐλλείψει ἀπὸ τῆς Ἰλιάδος, οὐδεὶς ἠθέληεν αἰσθανθῆ τὴν ἐλλείψιν του. Ἡ περίεργος ὁμῶς περιστασις ὅτι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν, οὓς ἀπαραριθμεῖ ὁ Πρίαμος, ἐλλείπει μόνος ὁ Ἀχιλλεὺς, αὐτὴ ἀποδεικνύει ὅτι καὶ τὸ ἐπίσδιον τοῦτο ἐγράφη εἰδικῶς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐφ' ἧς ὑποτίθεται συμβαῖνον,

καὶ διὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Δυνάμεθα ἴσως νὰ υποθέσωμεν ὅτι τοιαύτη ἐπιθεώρησις τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν, ἀκόμη, εἰ καὶ δυσκολώτερον τοῦτο, ὅτι καὶ ἡ δραματικὴ μορφή ὅπως ἦν παρίσταται διὰ τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Πριάμου, ἀπετέλει κατ' ἀρχὰς ἀνεξάρτητον καὶ ἰδιοῦρθετον ἔκθεσιν. Ἀλλὰ τότε διατί νὰ γραφῆ δι' αὐτὴν ἰδίως τὴν περίοδον; ἢ διατί νὰ παραλειφθῆ ὁ ἐξοχώτερος καὶ περιφημότερος τῶν Ἑλλήνων ἡρώων, ἐκτὸς ἂν υποθεθῆ ὅτι ἡ σκηνὴ αὕτη συνέβη ἐπὶ ταύτης τῆς ἐποχῆς τοῦ πολέμου; Δύναται δὲ νὰ προστεθῆ ὅτι, ἂν οὐκ ἐν ἐννεα ἔτων ἐμάχοντο οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τρωάδος, τότε πρῶτον ὁ Πριάμος νὰ θέλῃ νὰ γνωρίσῃ τοὺς πρωτίστους αὐτῶν πολεμιστὰς, εἶναι ὄχι μόνον προφανῶς ἀπίθανον, ἀλλ' ἤθελεν εἶσθαι καὶ ἀκρόπως ἄτοπον, ἂν δὲν ἐξηγεῖτο διὰ τῆς ποιητικῆς ἀνάγκης, ἥτις ἀπῆτει νὰ καταχωρισθῆ ἡ ἐπιθεώρησις αὐτῶν εἰς ὠρισμένην τινὰ θέσιν τῆς διηγήσεως.

« Ὁ θέλων λοιπὸν νὰ διασπάσῃ τὴν ἀτομικότητα τοῦ Ὀμήρου (ἐξἠκολουθεῖ λέγων ὁ Κ. Μιούρ), πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ παραδεχθῆ καὶ τὰς ἀκολουθοῦσας παραδόξους καὶ ἀπίθανους υποθέσεις: πρῶτον, ὅτι ὅλοι οἱ ἄριστοι τῶν ποιητῶν, ὅσοι ἐξελέξαντο ὡς ὑπόθεσιν τῶν ἐπῶν τῶν τῶν τρωϊκῶν πόλεμον, περιωρίσθησαν οὐ μόνον εἰς τὸ δέκατον ἔτος τῆς πολιορκίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μῆνα τοῦ ἔτους ἐκείνου ὅστις διακρίνεται διὰ τῆς ἐρίδος τῶν βασιλέων· δεύτερον, ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἐξελέξαντο μεταξὺ τῶν διαφόρων συμβάντων, καταπροτίμησιν τ' ἀναφερόμενα εἰς ἥτας τῶν συμπατριωτῶν τῶν. Τρίτον, ὅτι πάντες οἱ δευτερεύοντες ποιηταὶ τῆς αὐτῆς ἀρχαιοτάτης περιόδου, οἷον ὁ Ἀρκτίνοσ, ὁ Στάσινοσ, ὁ Λέσχησ, οἱ περὶ τοῦ αὐτοῦ πολέμου γράψαντες, περιωρίσθησαν εἰς μόνα τὰ προγενέστερα καὶ μεταγενέστερα αὐτοῦ συμβάντα. Τῷ ὄντι ἡ ῥηθῆσα ἀνωμαλία περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ μύθου, ὅτι δηλαδὴ περιστρέφεται μέγα μέρος αὐτοῦ περὶ τὴν ἥτταν τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων, δύναται μόνον νὰ ἐξηγηθῆ διὰ τῆς υποθέσεως ὅτι ἀνέκαθεν ὡς κέντρον τῆς ὄλης Ἰλιάδος ἐτίθη ἡ τύχη καὶ ἡ ἐπιβρῆ τοῦ Ἀχιλλέως. Αἱ τὰς ἀποτυχίας καὶ ἥττας τῶν Ἑλλήνων ψάλλουσαι ῥαψωδίαί εἰσιν ἀναγκαιῶς μέρη συμφορῆς τῆς Ἰλιάδος: ἐνῶ ἐξ ἐναντίας ἡ ἰδέα αὐτοτελοῦσ ποιήματος καὶ ἄσματος οἰασθήποτε ἐκτάσεως, ἀποκλειστικῶς τοιαύτην ἔχοντος τὴν ὑπόθεσιν, καὶ συντεθέντος ὑπὸ δημῶδους Ἑλληνοσ ποιητοῦ, φαίνεται τεραστία καὶ ἀπαράδεκτος.» (Τ. Α. σ. 256)

Δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν Κ. Μιούρ δι' ὅλων τῶν παραδειγμάτων δι' ὧν ἀποδεικνύει τὸν μνηστῶν εἰσχυρισμὸν πρέπει ὅμως διὰ βραχέων νὰ μνησθῆσθῶμεν ἐνὸς ἢ δύο μερῶν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας, ἅτινα φαίνονται ὑπὲρ τι καὶ ἄλλο μὴ συνεχόμενα μετὰ τῶν ἐπῶν ἐκείνων, καὶ διὰ τοῦτο πεποιθῶτως ἐξελέθησαν ὡσὶ ποιήματα αὐτοτελῆ. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν μὲρος τῆς Ἰλιάδος ὀλιγώτερον προφανῶς συνεχόμενον μετὰ τοῦ ὅλου ποιήματος, καὶ, εἰ τὸν μόνον τοῦλάχιστον ἀναγνώστην, φαίνόμενον κατὰ πρῶτον ὡσὶ περιττότερον ἀπὸ τὸν Κ κατάλογον τῶν νηῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψωδίᾳ. Καὶ ὅμως εἶναι ἀδύνα-

νά φαντασθῶμεν τὸ μέρος τοῦτο ὡσὶ αὐτοτελές. Τοιαύτη ἀπαριθμησις τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν, τῶν ὑπ' αὐτοὺς δυνάμεων, καὶ τῶν πόλεων παρ' ὧν ἐπέμφθησαν, δὲν εἶναι ἄτοπος ὡσὶ εἰσαγωγή εἰς τὴν μακρὰν ἀφήγησιν τῶν κατορθωμάτων αὐτῶν· καὶ οἱ Ἕλληνες ἀκροαταὶ, οὐκ ὀλίγον ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὴν ἀκριβολόγον ἐκείνην μνείαν αὐτῶν καὶ τῶν τόπων τῶν, πιθανῶς δὲν δυσανεσχέτουσαν πρὸς αὐτὴν, ὡσὶ τινες ἴσως τῶν νέων ἀναγνωστῶν, οὐδ' ἐθεώρουσαν αὐτὴν ὡσὶ μακρὰν περιττολογία. Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν υποθέσωμεν τοὺς ἀρχαίους διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐνδιαφερομένους εἰς τὴν τοιαύτην ἀκρόασιν, πάντοτε μένει ἀκατανόητον, τοιοῦτος κατάλογος ὀνομάτων, ὧν πολλὰ ἀφανῆ καὶ ἄσημα, ἄλλα καὶ αὐτόχρημα μυθικά, ν' ἀπετέλεσε ποτὲ αὐτοτελές ποίημα, ἀνευ ἄλλης εἰσαγωγῆς ἢ ἄλλου μέρους ἐπομένου αὐτῷ, ἔχων ἐπίσης ἀπροπαρασκευαστὴν τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἀναίτιον, καὶ περιέχων οὐδὲν ἢ πίνακα ὀνομάτων πολεμιστῶν, περὶ ὧν οἱ ἀκροαταὶ οὐδὲν ἤξευρον οὐδ' ἐμελλον νὰ μάθωσι τι. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀκατανόητον εἶναι ὅτι ὅλα τὰ πολυάριθμα κύρια ὀνόματα, τὰ σεσωρευμένα εἰς τὰς ὀλίγας ἑκατοντάδας ἐκείνας τῶν στίχων, μετ' ὅλων τῶν γενεαλογικῶν καὶ γεωγραφικῶν αὐτῶν περιστάσεων, ἀπαντῶνται ἐντελῶς τὰ αὐτὰ μετὰ τῶν αὐτῶν περιστάσεων εἰς ὅλας τὰς ἐπομένας ῥαψωδίας τῆς Ἰλιάδος. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Βολφίου ἠθέλησαν τῷ ὄντι νὰ διαμφισθητήσωσι τὴν ταυτότητα ταύτην. Ἀλλ' ὡσὶ ἀπόδειξις αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡ μικρὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν ἐπιτυχίᾳ ἐπὶ τόσον εὐρυχώρου πεδίου καὶ τόσων πολυπληθῶν λεπτομεριῶν. Ἐξ ἐναντιᾶς μάλιστα δυνάμεθα νὰ διίσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ τοιαύτη τῶν διαφόρων μερῶν περὶ αὐτὰ τὰ καθέκαττα ἐντελῆ; ἀνταπόκρισις, δεικνύει προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ ἀρχαίου ἀοιδοῦ, ὁποῖαν οἱ νεώτεροι ποιηταὶ δὲν δύναται νὰ καυχήθωσι ὅτι κατέβαλον πάντοτε, ἥτις δὲ ἄλλως δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῆ εἰμὴ διὰ τῆς υποθέσεως ὅτι τὸν κατάλογον συνέγραψεν ὁ αὐτὸσ ποιητῆσ ὅστις καὶ ὅλον τὸ ἔπος. Προσέτι ἡ παράληψις καὶ ἐνταῦθα τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τῶν Μυρμιδόνων του, ἀποδεικνύει ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ῥαψωδία ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀποχῆς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πολέμου. Ἦθελε δὲ ποτὲ τις ἀρχαίος ποιητῆσ ἐκλέξει αὐτὴν μάλιστα τὴν στιγμὴν, ἂν ὁ σκοπὸσ του ἦτο ν' ἀπαριθμηθῆ ἐντὸσ ἐντελοῦσ ποιήματος τοὺσ ἥρωασ ἄτινες ἐπολέμησαν περὶ τὸ Ἴλιον; (*)

Ὅμοιοι, ἀλλ' ἔτι ἰσχυρότεροι λόγοι ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τῆς Ἀσπίδος Ἀχιλλέως, ἥτις ὑπὸ πολλῶν τῶν νεωτέρων κριτικῶν ἐκνήρυχθη μέρος ἄσχετον πρὸσ τὴν

(*) Ὁ Κ. Μιούρ προτείνει καὶ νέαν ἀπόδειξιν τῆς ἐνότητος τοῦ καταλόγου μετὰ τῆς Ἰλιάδος, τὴν περίστασιν ὅτι ἡ Κυπρία (ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων μετ' Ὀμήρου γραφέντων ποιημάτων) περιείχεν ὁμοίον κατάλογον μόνον τῶν Τρωϊκῶν. Ἀλλὰ φαίνεται λησμονῶν ὅτι ἂν τοῦτο εἶναι ἰσχυρὰ ἀπόδειξις ὑπὲρ τῆς γνησιότητος τοῦ καταλόγου τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἐπίσης ἰσχυρὰ κατὰ τοῦ Τρωϊκοῦ καταλόγου ὅστις περιέχεται ἐν Ὀμήρῳ. Διότι ἂν οὗτος ὑπῆρχεν ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν του ἔσαν ἡ Κυπρία ἐγράφῃ, ἀπορροῦμεν διατί ὁ Στάσινοσ (ἢ ὅστις δῆποτε ἦν τῆς Κυπρίας ὁ ποιητῆσ) συνέταξεν ἐν αὐτῇ ἄλλον. Καὶ οὗτος δὲν εἶναι ὁ μόνος λόγος ὃν δυνάμεθα ν' ἀντιθέσωμεν κατὰ τοῦ Τρωϊκοῦ καταλόγου, ὅστις πιθανότατα φαίνεται μεταγενεστέρᾳ προσθήκῃ.

λοιπήν Ἰλιάδα. Ἄλλ' ὁ Κ. Μιούρ κατέδειξε πότον εὐστοχώτερον εἰσάγεται τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εἰς τὸ Ὀμηρικὸν ἔπος, ἀρ' ὅτι ἡ μίμησις αὐτοῦ εἰς τὴν Αἰνιάδα, καὶ μετὰ πότης θαυμασίας ἐπιμελείας καὶ ἐπιδεξιότητος ὁ Ἕλλην ποιητὴς προπαρασκευάσει τὴν λαμπρὰν περιγραφὴν ταύτην. Ὁ Ἀχιλλεὺς μαθαίνει ὅτι ἀπώλεσε τὴν πανοπλίαν του, τα ἱερὰ ὄπλα ἃ οἱ θεοὶ αὐτοῖ ἐδώρησαντο τῷ πατρί του Πηλεΐ, συγχρόνως ἐνῶ μαθαίνει τοῦ Πατρόκλου τὸν θάνατον, καὶ κατὰ τὴν συνέντευξίν του μετὰ τῆς μητρός του παραπονεῖται πικρῶς διὰ τοῦτο. Καὶ ὅταν ὁ ἴδιος ἐν τῇ ὀρμῇ τῆς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐκδικήσεώς του τὸ λησμονῆ, ἡ Θέτις φυσικῶς τῷ ἐπεθυμῶντι ὅτι δὲν δύναται νὰ κινηθῆ ἄοπλος κατ' αὐτοῦ, καὶ τῷ ὑπόσχεται νὰ τῷ φέρῃ ὄπλα κατεσκευασμένα ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ καὶ ὁ ἴδιος ἀποδίδει εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν ὄπλων του ὅτι δὲν δύναται νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ἕλληνας πολεμιστὰς, ὡς διετάττετο ὑπὸ τῆς Ἥρας ῥητῶς, ἀλλ' ἐβιάζετο νὰ τοὺς συνδράμῃ μόνον διὰ τοῦ τρόμου ὃν ἐπέπνευσεν ἡ μεγάλη κραυγὴ του ἀπὸ τῶν ἐπικλήσεων. Μετὰ ταῦτα δ' ἐπιταί λεπτομερῆς διήγησις τῆς ἀνόδου τῆς Θέτιδος εἰς τὸν Ὀλυμπον, καὶ τῆς συνεντεύξεως αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἡφαίστου, καὶ ἀκριβῆς περιγραφὴ τοῦ ἐργαστασίου καὶ τῶν μηχανῶν τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν ἐπιμελῶν προπαρασκευῶν πρὸς παραγωγὴν μεγάλου τινὸς ἔργου, μέλλοντός τινος ἀριστουργήματος τοῦ θεοῦ ἀριστοτέχνου. Ὅλοι αἱ προδιαθέσεις αὗται (παρατηρεῖ ὁ Κ. Μιούρ) δὲν εἶχον βεβαίως σκοπὸν νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀπλή εἰσαγωγὴ τῆς ἐν ὀλίγοις στίχοις διαλαμβανομένης εἰδήσεως, ὅτι ὁ Ἡφαίστος κατασκεύασε διὰ τὸν ἥρωα ἀσπίδα, κράνος καὶ θώρακα, ἴσως καὶ μετὰ τῆς νύξεως ὅτι ἡ πρώτη ἦτον ἐπίκοσμος.

Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς ἀσπίδος ἀπετέλει μέρος τοῦ ἀρχικοῦ ποιητικοῦ σχεδιάσματος τοῦ Ὀμήρου, ἢ νὰ συνδέσωμεν μετ' αὐτῆς, ὡς μέρος τοῦ αὐτοῦ αὐτοτελοῦς ποιήματος, ὅλα τὰ προῤῥηθέντα χωρὶα τῆς δεκάτης ὀγδόης ῥαψωδίας, ὅσα προφανῶς χρησιμεύουσιν ὡς εἰσαγωγικὰ τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου ἐπεισοδίου. Τινὰ αὐτῶν ὅμως εἰσὶ τέσσασιν συμμυῶς συνυφασμένα μετὰ τῆς ὅλης διηγήσεως, καὶ τέσσασιν ἀναγκαῖα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ μύθου, ὥστε φαίνεται ἐντελῶς ἀδύνατον ν' ἀποσπασθῶσιν οὕτως ἡ ἀσπίς πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ κλεῖς τῆς δεκάτης ὀγδόης ῥαψωδίας· καὶ ἡ μόνη ἄλλη δυνατὴ ὑπόθεσις εἶναι, ὅτι ὅλη αὕτη ἡ ῥαψωδία, μετὰ τῶν τριακονταεπενέα πρώτων στίχων τῆς ἐπομένης, ἀπετέλει ποτὲ ποίημα κεχωρισμένον καὶ ἰδιοῤῥυθμον. Ἀλλὰ καὶ ἡ τελευταία αὕτη καταφυγὴ φαίνεται ἀδύνατος ἐξ αἰτίας τῆς ἰδίας θέσεως ἣν ἐπέχει ἡ ῥαψωδία αὕτη ὡς πρὸς τὸν ἕλον μῦθον τῆς Ἰλιάδος. Αὕτη τῷ ὄντι εἶναι τοῦ δράματος ἡ ἀκμὴ, ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς μήνης τοῦ Ἀχιλλεὺς εἰς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως ἀναγκαιότατον μέρος πρὸς σύνδεσμον τῶν δύο τούτων μεγάλων διαρίσεων τοῦ ποιήματος, μεθ' ὧν ἐκατέρως συνδέεται ἀδιαίρετως.

Μεταξὺ τῶν πρωτίστων ἐπεισοδίων τῆς Ἰλιάδος τὸ μόνον δυνάμενον τῷ ὄντι νὰ ἐκληθῆ ὡς ὑπάρξαν

ποτὲ αὐτοτελές, εἶναι ἡ δεκάτη ῥαψωδία ἢ ἡ Δολώνεια, ὡς τὴν ὀνομάζουσι συνήθως οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοί. Ἀλλὰ τότε ἐξιδιάζονται εἰς αἱ περιστάσεις ὡς πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο, ὥστε οἱ αὐτοὶ λόγοι οὔτινες ἤθελον μᾶς πείσει νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸ ὡς ἀποκεχωρισμένον, πρέπει νὰ μᾶς πείτωσι περὶ τοῦ ἐναντίου ὡς πρὸς τὰ πλεῖστα τῶν λοιπῶν. Ἡ ἐντελής μόνωσις τοῦ ἀπὸ τὸ ἐπίλοιπον ποίημα παρετηρήθη πρὸ πολλοῦ, καὶ ἐξηγήθη ὑπὸ τινῶν ἀρχαίων κριτικῶν ἤδη διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἐγράφη ὑπ' αὐτοῦ μὲν τοῦ Ὀμήρου, ἀλλ' ὡς κεχωρισμένον ποίημα, πρῶτον ἐπὶ Πεισιστράτου συμπεριληφθὲν εἰς τὴν Ἰλιάδα· ὑποθέσεως περιέργου μάλιστα διότι εἶναι ἡ μόνη πρὸς τὴν Βολοριανὴν σχολὴν προσέγγισις ἣν εὐρίσκωμεν παρὰ τοῖς Ἀλεξανδροῖσι γραμματικοῖς. Ὁ Κ. Μιούρ ὅμως ὑπερασπίζεται, καὶ, ὡς φρονούμεν, ἐπιτυχῶς, τὴν Ὀμηρικὴν γνησιότητα τοῦ ὕφους καὶ τῆς στιχουργίας τοῦ χωρίου τούτου, προσεπιφέρων, ὅπερ ὅμως φαίνεται ὑπερβολή, ὅτι ὀλίγα μέρη ἀμφοτέρων τῶν ἐπῶν φαίνονται ἀξιώτερα γνησίας Ὀμηρικῆς καταγωγῆς· ἐξ ἐναντίας ὁ Κ. Γρωττός ἀκριβέστερον ἐκράζει τὴν ἐντύπωσιν ἣν ἡ ῥαψωδία αὕτη ἀποτελεῖ, ὅταν λέγῃ ὅτι φαίνεται ἐκρεύτατα ἐκ ταπεινοτέρας ἐμπνεύσεως, καὶ ὁμολογούμεν ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς ἡ Ἰλιάς δὲν θὰ ἐβλάπτετο ἂν ἐστρεφεῖτο τοῦ χωρίου τούτου. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ δὲν δύναται ἄρα νὰ ῥηθῆ περὶ διαφόρων μερῶν ὅλων τῶν μακρῶν ποιημάτων; Καὶ εἶναι δυνατὸν ν' ἀπαιτηθῆ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου νὰ ἦναι πάντοτε ἴσος, πρὸς ἑαυτόν;

(Ἀκολουθεῖ).

ΙΝΔΙΑ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε Φυλλάδ. ΚΑ΄.)

« Καὶ κατὰ πρῶτον εἰσήλθομεν εἰς ὁδὸν πλατείαν καὶ πολυάνθρωπον. Ὁρατὰ κτίρια Μαυρουσιανὰ, καὶ θόλοι κατὰ τὸν Ῥωσικὸν ῥυθμὸν, καὶ μιναρέδες ἀναρίθμητοι ἐφαίνοντο πανταχόθεν. Ἴππεῖς φοροῦντες κασιμίρεια καὶ ἐνδύματα χρυσοῦρανα, καλπάζοντες καὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ πεζῶν λοχχοφόρων ἢ κρατούντων σπαθην γυμνῶν, ἄλλοι καθήμενοι ἐπὶ χρυσῶν φορέων ἀνοικτῶν, εἰς χεῖρας ἔχοντες μικροὺς ναργιλέδας, καὶ περιφρουρούμενοι ὑπὸ πλήθους ὑπηρετῶν πεζῶν ἢ καθημένων ἐπὶ καμήλων χρυσοπρασίων, σωρὸς ἐλεφάντων πυργοφόρων, ἐφ' ὧν ἀνεπαύοντο Ἴνδοι κωνιζόντες καὶ συνδιαλεγόμενοι, καὶ στίφη Ἀφγανῶν ἀγρίων σειομένων ἐπὶ καμήλων γιγαντιαίων, διεσταιρούντο ἀενάως. Πρὸς τὴν ἄκρην δὲ τῆς πλατείας καὶ εὐρυχώρου ταύτης ὁδοῦ, ἴδον πύλην μεγαλοπρεπεστάτην Μαυρουσιανὴν, πέραν τῆς ὁποίας ἀνυψοῦντο μιναρέδες περίκομφοι καὶ θόλοι δλόχρυστοι ὡς οἱ τοῦ ἐν Μόσχῃ Κρεμλίνου.

» Ἡ πόλις Λουκνὴ κατεικεῖται ὑπὸ τριακοσίων

χιλιάδων ψυχῶν. Ὁ βασιλεὺς ἔχει πολλοὺς θρόνους, εἰς δὲ μόνον ἐξ αὐτῶν τὸν ὁποῖον ἐπισκέφθη, χρυσότευκτος καὶ ἀδαμαντοκόλλητος, ἔχει ἀξίαν ἑπτὰ σκεδὸν ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Τὰ δημόσια εἰσοδήματα ἀναβαίνουν εἰς τεσσαράκοντα καὶ ἐπέκεινα ἑκατομμύρια δραχμῶν, οἱ δὲ Ἀγγλοὶ βεβαιοῦσιν ὅτι, ἐὰν ἦσαν κύριοι τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, ἤθελον εἰσπράττει ἑκατόν.

Ἐπισκέφθη καὶ τὸν βασιλικὸν κήπον ὁποῖα ἀφρονία βόδων, ἰάσμων, πορτογαλλεῶν καὶ κυπαρίσσιων! Νομίζεις ὅτι εὐρίσκειαι εἰς τὴν Σικελίαν. Καὶ ἀνά μέσον ὄλων αὐτῶν, βλέπεις χαριέστατα σκηνώματα ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, καὶ λουτρά παντοδαπά. Ἐνίοτε ἐπισκέπτεται αὐτὸν καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τὸν γυναικωνίτιν του. Ὁ κηπουρὸς, ὅστις εἶναι ἐκ τῶν ἐπισήμων τῆς Αὐλῆς, παρεπονείτο ὅτι δασάσις ἔλθωσιν εἰς τὸν κήπον αἰ οὐρὶ τοῦ παδισῆ, καταπατοῦσι, καταστρέφουσιν, ἐκρίζουσι τὰ ἄνθη, καὶ ῥυπαίνουσι τὰ σκηνώματα.

Μετὰ τὸν κήπον ἐπισκέφθημεν τοὺς βινοκέρωτας τοῦ βασιλέως, φυλαττομένους ἐντὸς περιβόλου ὅπου ὑπάρχει τὸ μαυσωλεῖον τοῦ προσφιλοῦς ἵππου του, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς ἐλέφαντας αὐτοῦ, ἀριθμωμένους περὶ τοὺς τετρακοσίους. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἕκαστος τῶν μεγιστάνων τῆς Λουκνῆς ἔχει ἀνά δέκα.

Καθ' ἣν στιγμὴν γράφω τὴν παρούσαν, ψιττακοὶ ἄγριοι κἀθηνται ἠσύχως πρὸ τῶν παραθύρων μου· διότι εἰς ὄλας τὰς Ἰνδικὰς πόλεις ὅπου δὲν ἐκτείνεται τῶν Ἀγγλῶν ἡ ἐξουσία, δὲν τοὺς φονεύουσι.

Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον εἰς τὸ μαυσωλεῖον ἠγεμόνος τινός, ἡ μᾶλλον εἰς ἐξαισίαν αἰθουσαν μαρμαρίνην ὅπου τρεῖς μολλάδες ἀνεγίνωσκον τὸ Κοράνιον, εὐχόμενοι ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποθανόντος. Οἱ μολλάδες, ἅμα ἰδόντες ξένους διέκοψαν τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ στραφέντες πρὸς ἡμᾶς, ἀπέβαλον τὰς διόπτρας των. Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ὅστις με συνώδευε, χαιρετίσας αὐτοὺς, τοὺς παρεκάλεσε νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἀνάγνωσιν των. Περὶ τὸ μαυσωλεῖον τοῦτο, κείμενον ἐν τῷ μέσῳ ἀπεράντου περιοχῆς, ὑπάρχουσι σχολεῖα τῆς Περσικῆς, ἐπιμαρτυροῦντα ὅτι ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἡγάπα τὰ γράμματα.

Ἐπισκέφθη καὶ ἄλλο μαυσωλεῖον βασιλέως, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἰδὸν σημαίας ἀρχαιοτάτας, πολὺ περιέργους, ἐχούτας ἐπὶ κορυφῆς πλάκας ἀργυρᾶς ἢ σιδηρᾶς καὶ χεῖρας γιγαντιαίας. Τὸ κεφαλοδέσμιον τοῦ ἀποθανόντος εὐρίσκετο ἐκεῖ. Καὶ δύο τίγρεις ἀργυρεῖς, μεγέθους φυσικοῦ, ἀξιολόγως κατεσκευασμέναι, κατεσκευασμένου μετὰ κασιμίρεια καὶ ἄλλα ὑφάσματα, ἐκτείνοντο ἐπὶ τοῦ τάφου. Παρέκειντο δὲ καὶ ἵπποι τέσσαρες ἀργυρότευκτοι, ὕψος ἔχοντες τραπέζης, καὶ βατταζόμενοι ὑπὸ οὐρὶ πτερυγοφόρων καὶ Βαχαδούρων, ἡ ἡμιθέων τῆς Ἰνδίας.

Ἐνῶ μίαν τῶν ἡμερῶν κατέβην τοῦ ἐλέφαντός μου διὰ νὰ ἰχνογραφήσω κάμηλον ἐφ' ἧς ἐκάθητο Ἰνδὸς ὅστις σταθεῖς με ἠτένιζεν, ἤκουσα θόρυβον καὶ

βοὴν πολλήν, καὶ ἰδὸν στίφος ἀνθρώπων φερόντων ξίφη γυμνά καὶ δρυμῶντων δρομαίως κατὰ τοῦ λαοῦ. Οὗτοι διαβάντες πλησίον μου μ' ἐχαιρέτισαν. Καὶ οἱ μὲν ἐκράτουσαν βάρβδους ἀργυρᾶς, οἱ δὲ σημαίας ἐρυθρᾶς, καὶ ἄλλοι λόγγας, σπάθας, τηλεβόλα, τόξα, βέλη καὶ ἀσπίδας. Τέσσαρες δὲ δρομάδες φέρουσαι στρατιώτας παρηκολούθουν αὐτοῦς. Μετὰ ταῦτα ἐράνη λαμπρὰ συνοδία ἵππέων, προηγουμένη τοῦ διαδόχου τοῦ βασιλέως καθημένου ἐπὶ φορείου ἀνοικτοῦ, ὅστις, ἅμα διαβάς, ἔστειλε πρὸς ἐμὲ δύο ἐκ τῶν ὄπαδων του διὰ νὰ ἐξετάσωσι τίς ἦμην. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι δὲν ἀπεκρίθη, ἐξ αἰτίας ἀπλουστάτης . . . ὡς μὴ γνωρίζων τὴν Ἰνδικήν.

Μετὰ ταῦτα ἤρχοντο τρεῖς ἐλέφαντες, ὁ μὲν σκηνώμα λαμπρὸν ἐπὶ τῆς βάρχεις, ὁ δὲ ὑπηρέτας τρεῖς φέρων, καὶ ὁ τρίτος κλίμακα δι' ἧς ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον οἱ ἀναβάται τοῦ πρώτου. Μετὰ τὰ τρία ταῦτα ζῶα, ἔφθασε τρέχον ἀπὸ βυτῆρος ἀπόπασμα οὐστάρων κωμικωτάτων, φερόντων σημαίας μικρᾶς, καὶ περικεφαλαίας ὁμοίας ἐκείνων αἰτινες ἦσαν τὸ πάλαι ἐν χεῖρτι εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ἐνταῦθα καθὼς καὶ εἰς τὰ πλείοτερα μέρη τῶν Ἰνδιῶν, οἱ ἐντόπιοι δοξάζουσιν ὅτι ἔλη ἡ Εὐρώπη κατοικεῖται ὑπὸ Ἀγγλῶν. Κατὰ τοὺς Ἰνδοὺς, Εὐρώπη καὶ Ἀγγλία εἶναι τὸ αὐτό. Ἐὰν, φερ' εἰπεῖν, διμιλῆσης πρὸς αὐτοὺς περὶ Ῥώσων, ὑποθέτουσιν ὅτι αὐτοὶ συγχροτοῦσι φυλὴν ἀνήκουσαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν!

Ὅτε κατὰ πρῶτον ἐπεχειρίσαμεν νὰ γράψωμεν περὶ Ἰνδίας, εἶπομεν ὅτι, καὶ χωρὶς νὰ σαλεύσωμεν ἀπὸ τὸν σκίμποδά μας, καὶ χωρὶς νὰ δαπανήσωμεν εἰμὴ ὀλίγας τινὰς δραχμάς, (δεκαεξ ἄλλοι!) μανθάνομεν πολλὰ περιέργου τοῦ περιέργου ἐκείνου τόπου. Καθὼς Ἕλληνας γνωρίζων καὶ ἔχων τὰς ἐξέεις τῶν ὁμοειθῶν μου, καὶ κρίνων ἐκ πείρας περὶ αὐτῶν, πιστεύω ὅτι δὲν τοὺς δυσαρεστεῖ ἡ διπλῆ αὕτη οἰκονομία. Ἄλλ' ἐὰν ἀπεφασίζομεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὰ θαυμάσια πόλεως, τῆς Λαχόρης ἐξ ὑποθέσεως, ἀμαζούτης μὲν πρὸ μικροῦ, καταστροφείας δὲ, ὅχι ἀπὸ λοιμῶν, λιμῶν, σεισμῶν, καταποντισμῶν, ἡ ἐμφύλιον πόλεμον, ἀλλ' ἀπὸ τὸν λεγόμενον κατὰ τὴν Εὐρώπην πολιτισμῶν, τότε, καὶ τὰς ἐξέεις ταύτας ἂν ἠρνούμεθα, δηλαδὴ καὶ τὸ γλωσσόκομον ἂν ἠνοίγομεν, καὶ τὰς οἰκιακὰς ἐμβάδας ἂν ἀπεβάλλομεν, πῶς ἠθέλομεν κατορθώσει νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν περιέργειάν μας; Θέλομεν ἄρα ἀναγκασθῆ νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ πάλιν τὸν Γάλλον περιηγητὴν, καὶ ἐλαττοῦντες κατὰ δέκα ἔτη τὴν ἡλικίαν μας, καὶ ταχυδρομοῦντες μετ' αὐτοῦ, νὰ μεταβῶμεν πρὸ τῶν κατακτητῶν Ἀγγλῶν εἰς τὴν Λαχόρην.

Ἄλλὰ πῶς θέλομεν ταχυδρομήσει; τὰ μέτα τῆς συγκοινωνίας κατὰ τὴν Ἰνδιάν δὲν εἶναι ὅποια κατὰ τὴν Εὐρώπην. Ἐνῶ ἐνταῦθα ἡ ἐπιστήμη ἀγωνίζεται ν' ἀντικαταστήσῃ εἰς τὰ ζῶα τὰς μηχανὰς, διὰ ν' ἀπελευθερώσῃ τοῦ ζυγοῦ τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ ἐξ ἐναντίας, ὅχι πλέον τὰ ἄλογα ταῦτα πλάσματα, ἀλλ' ἡ εἰκὼν αὐτῆ καὶ ἡ ὁμοίωσις τοῦ Ὑψίστου, ὑποβάλλεται εἰς ἔργα κτηνῶν. Τὸ ὄχημα ἐφ' ὃ ὅς προτείνω νὰ ἀναβῆτε, εἶναι ἀπλοῦν φορεῖον, καὶ οἱ ἔλκοντες, ἡ μᾶλλον οἱ βαστάζοντες αὐτό, εἶναι . . . ἄνθρωποι! Ἐξ φε-

ρεαφόροι κρατοῦσι συνήθως αὐτὸ, καὶ ἐξ ἄλλοι συμ-
βαδίζουσι διὰ νὰ τοὺς διαδεχθῶσιν, ἐνῶ ἑβδομὸς τις
προπορεύεται τὴν νύκτα πυρσοφῶν. Μεταλάσσονται
δὲ κατὰ διαστήματα, ὡς μεταλάσσονται οἱ ἵπποι ἐν
Εὐρώπῃ, καθ' ὠρισμένους σταθμούς. Πολλάκις ὁμως
μένουσιν οἱ αὐτοὶ, μάλιστα τὴν νύκτα ὅτε ὁ καύσων
εἶναι μετριώτερος, διατηροῦντες πάντοτε τὴν αὐτὴν
προθυμίαν, ἐνισχυόμενοι ἀμοιβαίως διὰ προτροπῶν,
ἐνίοτε δὲ καὶ δι' ἁσμάτων μονοτόνων. Οἱ φιλόπονοι
αὐτοὶ Ἴνδοι, ἥπιοι, πρᾶοι, καὶ ἀνταγαπώμενοι ὡς ἅ
δελφοί, εἶναι τοσούτῳ ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ ἐπάγγελ-
μάτων, ἐπάγγελμα τῆς φυλῆς των αὐτῆς μεταδιδό-
μενον ἐξ ἀμνημονεῦτων χρόνων ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱοῦς,
ὥστε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δὲν συγκατατίθενται νὰ μετέλ-
θωσιν ἄλλο· σημειωτέον δὲ ὅτι τοιαύτη μεταβολὴ ἀ-
παγορεύεται καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν θρησκείαν των ἐπι-
ποινῆ ἀτιμώσεως. Ἡ τροφὴ των εἶναι ἀπλουστᾶτη
καὶ ὅσον ἐνδέχεται λιτὴ· τρώγουσιν ὀρίζιον καὶ πλα-
κουντάρια ἐκ κριθῆς, ἐνίοτε δὲ καὶ ὀπώρας, καὶ λά-
χανα, καὶ κάλαμον ζαχάρεως. Ἐὰν δὲ θέλωσιν, ἔ-
χουσι τὴν ἄδειαν νὰ φάγωσι καὶ κρέας προβάτειον.

Ἐπὶ τοιούτων λοιπὸν φορεῖων ἀναβάντες, καὶ ὑπὸ
τοιούτων ἀνθρωπομόρφων ἵππων φερόμενοι, ἄς περι-
εργασθῶμεν ὅσα ἶδε καὶ ὁ περιηγητὴς ἡμῶν, καὶ ἄς
ἀκούσωμεν πῶς διηγεῖται αὐτὰ· ἀλλ' ἄς ἐνθυμώμεθα
πάντοτε ὅτι αἱ περιγραφαὶ του ἀφορῶσι πράγματα
υπάρχοντα πρὸ τῆς ἐκπορήσεως τῆς Λαχόρης ὑπὸ
τῶν Ἀγγλων.

« Ἐφθασα, λέγει ὁ περιηγητὴς, εἰς τὸ στρατόπε-
δον τοῦ Κ. Κλέρκ, πρέσβειος τῆς Ἀγγλίας, κατεσκη-
νωμένου ἐντὸς τῆς Λαχορικῆς ἐπικρατείας. Ὅτε τὴν
παρελθοῦσαν ἐσπέραν ἀνέβην εἰς τὸ κενοφανὲς ὄχημά
μου ἀπεκοιμήθην εὐθύς. Ὄνειρεύθην δὲ ὅτι μὲ ἀνεβί-
βαζον εἰς ὄρος ὑψηλότατον, ὅτι πολλάκις οἱ φορεαφό-
ροι ὀλισθαίνοντες κατεκρημνίζοντο μετ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνε-
σηκόνοντο, ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς μέρος ὑψηλὸν ὅπου ὁ
ἀήρ ἦτον δεξυτάτος, καὶ ὅτι εἰσῆλθον εἰς πόλιν ἐξ-
αισίαν, ὅτι ἡ πόλις, ἔρημος τὴν ὥραν ἐκείνην, ἐφρου-
ρεῖτο ὑπὸ στρατιωτῶν ἐρίππων, καὶ ὅτι ξενοδόχος
εἶς Γάλλος ἦλθε νὰ μὲ ὑποδεχθῆ. Τὴν στιγμὴν ἐκεί-
νην ἐξύπνησα· ἤνοιξα τὴν θυρίδα, κατέβην, καὶ τί
ἶδον; Ἦμην περικυκλωμένος ἀπὸ δρυΐδας πυρσο-
φόρους, ἐν μέσῳ πεδιάδος ἐρήμου, οἵτινες ἐμελλον νὰ
διαδεχθῶσι τοὺς φορεαφόρους μου. Ἐνῶ ἐξέταζον διὰ
τοῦ βλέμματός μου τὰ πρόσωπά των, αὐτοὶ μὲ ἠτένιζον
ἐπίσης μὲ ἦθος ἀπορίας καὶ τρόμου, ὡς ἂν ἔβλεπον
μορμολόχειον· ὅταν δὲ ἐπροχώρησα πρὸς τινὰ ἐξ αὐ-
τῶν, αὐτὸς ἀπεμακρύνθη ἐν ἀκαρεῖ· ἴσως δὲν εἶχον
ἰδεῖ ἄλλοτε Εὐρωπαῖον, καὶ μ' ἐξέλαβον ὡς ὄν ἄλλης
φύσεως. Ἀναβὰς ἐκ νέου εἰς τὸ φορεῖόν μου,
ἀπεκοιμήθην καὶ πάλιν· ἀλλ' αἴφνης μ' ἐξύπνισε κλό-
νος σφαιρῶν· τὸ φορεῖόν εἶχε πέσει ἀπὸ τὰς χεῖρας
τῶν ἵπποζυγίων μου, τὰ ὁποῖα ἐσπευδον νὰ τὸ σηκώ-
σωσι φοβούμενα μὴ ὀργισθῶ· τοῦτο δὲ μὲ συνέβη τρίς
τὴν νύκτα ἐκείνην. Τὸ πρῶτ', μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ
ἡλίου, εἶδον βρῖθουσαν τὴν πόλιν ἐλεφάντων, ἵππων,
καὶ ἱππέων, καὶ μετ' ὀλίγον ἐφθασα εἰς τὸ στρατό-
πεδον. »

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνταῦθα ὁ περιηγητὴς μας, παραιτού-
μενος τῶν περὶ ἐθίμων καὶ περὶ τῶν καλλωνῶν τῆς
ἰνδικῆς φύσεως περιγραφῶν του, βυθίζεται εἰς συζη-
τήσεις πολιτικᾶς, καὶ ἐξετάζει τὰς μεταξὺ τοῦ βα-
σιλέως Σιρ-Σίγκ, καὶ τοῦ πρέσβειος τῆς Μεγάλῃς
Βρετανίας σχέσεις, ἡμεῖς, μὴ θέλοντες νὰ σφετε-
ρισθῶμεν δικαιώματα πολιτικῶν ἐφημερίδων, καὶ οὐ-
τω, ἀντὶ νὰ ἐρεθίσωμεν τὴν περιέργειαν, ἢ νὰ διαστει-
λωμεν κατὰ μῆκος τὰ χεῖλη τῶν φιλομειδῶν ἀναγνω-
στῶν μας, νὰ γεινώμεν αἴτιοι νὰ ἀναπετασθῶσιν ἄνω
καὶ κάτω ὡς φρέατα πλατύτομα, παραιτούμεθα τῆς
ἐπαναλήψεως τῶν συζητήσεων τούτων, καὶ παρακο-
λουθοῦμεν αὐτὸν παρουσιαζόμενον εἰς τὴν Λαχορικὴν
Αὐτοῦ Μεγαλειότητα, ὅπου ἄλλως θέλομεν ἀπαντήσει
καὶ αὐθις τὸν τρομερὸν τοῦτον Κ. Κλέρκ.

« Ὅποιον θέαμα! λέγει· μόλις ἐπίστευον τὴν μαρ-
τυρίαν τῶν ὀφθαλμῶν μου. Πάντα ἦσαν περιλαμπῆ-
λίθοι πολυτίμοι, καὶ χρώματα ζωηρότατα ἡττραπο-
βόλου πανταχόθεν. Εἰσῆλθομεν εἰς κῆπον ἀπέραν-
τον, χλοερότατον καὶ μεστὸν ἀνθρώπων κιτρίνων, ἐ-
ρυθρῶν, λευκῶν, ῥοδαρῶν, χρυτῶν, ἐπαργύρων, πρα-
σίνων, καὶ κυανῶν, ὄλων δὲ πανόπλων καὶ φερόντων
θώρακας ἀδαμαντοκολλητούς, καὶ ἱμάτια ἀλλοκότου
σχήματος· Ὅταν ἐφθάσαμεν ἐσκηώθησαν ἅπαντες, με-
ταξὺ δὲ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ τεσσαρακοντούτης βασι-
λεὺς, παχὺς, μικρὸς, ἄσχημος, καὶ καταπεφορτισμένος
ἀπὸ λαμπροτάτους πολυτίμους λίθους. Ἐλθὼν εἰς
συναπάντησίν μας ἠσπάσθη τὸν Κ. Κλέρκ, μᾶς προσε-
κάλεσε νὰ καθήσωμεν ἐπὶ θρανίων ἀργυρῶν, αὐτὸς δὲ
καὶ οἱ εὐνοῦστεροὶ του ἐκάθησαν ἀπέναντι, ἐπ' ἄλλων
κατεσκευασμένων ἐκ φλωρίων ὀλλανδικῶν ἀναλυθέντων
ἐπὶ τούτῳ, στηρίξαντες τοὺς πόδας ἐπὶ θρανιδίων ἐ-
πίσης χρυτῶν. Τὰ φλωρία ταῦτα, φερόμενα ἐπίτηδες
εἰς Λαχόρην ἐκ τῆς Βομβάνης ἐπὶ καμήλων καὶ ἡ-
μιόνων, μεταβάλλονται εἰς σκευὴ οἰκιακά. Ἀφ' ἧς
στιγμῆς ἐπεζεύσαμεν, ἐβαδίζομεν ἐπάνω σαλίων
κασιμιρείων. Καθῆσαντες ἐντὸς στοᾶς σκηνώματος
πεπαλαιωμένου, παρετήρησα, ὅτι ὄλαι αἱ δίοδοι, αἱ
δενδροστοιχίαι, καὶ αἱ πλατεῖαι, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὄλα τὰ
μέρη ὅσα ἔβλεπον οἱ ὀφθαλμοί μου, ἦσαν ἐσκεπασμέ-
να μὲ σάλια πολυτελεῖ. Ἴπποι δὲ μεγαλοπρεπῶς συν-
εσκευασμένοι· ἐσφάδαζον ἐπ' αὐτῶν. Ὁ κῆπος ἦτο
πλήρης στρατιωτῶν σεσωρευμένων κατὰ γῆς, καὶ φε-
ρόντων βέλη, τόξα, ἀσπίδας, ξίφη καὶ πυροβόλα. Μετὰ
τὰς μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Κ. Κλέρκ συν-
διαλέξεις, ἐφέρθησαν ἐνώπιόν μας τὰ δῶρα τῆς Ἀγ-
γλικῆς κυβερνήσεως, ἦτοι σπάθη, ἐγχειρίδιον, ὑφά-
σματά τινα, καὶ ἵπποι βαδίζοντες ἐπὶ σαλίων. Ἄλλ'
ὁ βασιλεὺς μόλις ἐρῆψε τὸ βλέμμα ἐπ' αὐτῶν. Καὶ
ὁμως τὰ δῶρα ταῦτα ἐσήμαινον ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ κυ-
βέρνησις τὸν ἀνεγνώριζεν ὡς ἡγεμόνα· ἀλλ' αἱ αὐλι-
καὶ διατυπώσεις τῆς Λαχόρης ἀπαιτοῦσι τὴν φαινο-
μένην ταύτην ἀδιαφορίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, ἄν-
θρωποι τῆς ἐσχάτης τάξεως προσερχόμενοι ἀνά εἰς,
καὶ κύπτοντες ἐδαφιαίως τὴν κεφαλὴν, ἔδιδον πρὸς
αὐτὸν δῶα ἢ τρεῖς ῥουπιέδας· οὗτος δὲ λαμβάνων αὐ-
τοὺς μηχανικῶς πῶς, τοὺς ἐρῆπτε πλησίον τοῦ θρα-
νίου του. Ὁ βασιλεὺς ἐξεπλήρου οὕτω πῶς καθή-

κοντα εἰσπράκτορος. Μετὰ ταῦτα, λαβὼν ἀπὸ τὴν χει-
ρα τὸν Κ. Κλέρκ, τὸν ὠδήγησε πρὸς τὸ ἀπέναντι
μέρος τοῦ σκηνώματος, διὰ νὰ δεῖξη πρὸς αὐτὸν τοὺς
ἵππους του. Τὸ ἔδαφος ἦτο καὶ ἐκεῖ κεκαλυμμένον
ἀπὸ σάβια· εἰσήγοντο δὲ εἰ ἵπποι, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλ-
λον, κεκλεισμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμούς. Τοῦ
πρώτου τὰ φάλαρα συνέκειντο ἐκ σμαράγδων καὶ μαρ-
γαριτῶν ἐξαιτίου μεγέθους· τὸ ἐρίππειον ἦτο χρυσοῦν,
καὶ τὸ ἔμπροσθεν σφαιρίον ἐσχηματίζετο ἀπὸ σμά-
ραγδῶν μεγάλων ὡς μῆλον. Οὕτω πως ἐστολισμένον,
ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ τὸν ἐμβιλιωσιν ἐντὸς δεξαμενῆς
ἀκαθάρτου, τῆς ὅποιας τὸ ὕδωρ ἐψοχσε μέχρι τῶν
γονάτων αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ ἵππος ἐξαγριωθείς ἐπεδόθη εἰς
τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα λακτίσματα, ὥστε τὸ πολυτί-
μον ἐρίππειόν του κατεβράχη ὀλόκληρον. Ἐν τοσούτῳ
ἐφάνη καὶ δεύτερος ἵππος λευκός, μέγιστος, τοὺς πό-
δας ἔχων ἐρυθροβαφεῖς μέχρι γονάτων, καὶ φέρων
περὶ τὸν τράχηλον, τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ στέρνα, κο-
σμήματα χρυσαῖα καὶ ἄνθρακας ὑπερμεγέθεις. Μετὰ
ταῦτα ἔφερον καὶ τρίτον ἵππον ὠραιότατον καὶ ποι-
κιλοβαφῆ, καὶ ἀκολούθως πλῆθος ἄλλων. Ὅσοι δὲ ἐρ-
ρίπτοντο, κατὰ διαταγὴν ἀνακτορικὴν, ἐντὸς τῆς δε-
ξαμενῆς, καὶ ἀνεσύροντο μετ' ὀλίγον. Ἐπιστρέφοντες
δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἐκαθήμεθα κατ' ἀρ-
χάς, διήλομεν διὰ πλήθους ἀνθρώπων κομψῶν ἐνδε-
δυμένων, καὶ δι' ὀρχηστρίδων ἔτι κομψοτέρων, τῶν ὁ-
ποίων αἱ ῥίνες ἦσαν πλουσίως κεκοσμημέναι. Ἐπειδὴ
δὲ ἐφόρου ἀναξυρίδας στενάς καὶ ἱμάτια βραχεά, τὰς
ἐξέλαβον κατὰ πρώτην ὄψιν ὡς ἄνδρας.

» Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἐνῶ ἔγραφον ἐντὸς τῆς σκηνῆς
μου, εἰδοποιήθην ὅτι ἐξίτηι τις νὰ με ὀμιλήσῃ. Μετ'
ὀλίγον δύο ἄνθρωποι περικεκαλυμμένοι, ἐξ ὧν ὁ εἷς
ἦτο φακίρης, καὶ ὁ ἄλλος γυνὴ μεγαλόσωμος, κρα-
τούσα πυρσοῦς, καὶ τὴν ῥίνα, τὰς παρειάς, τὰ ὦτα,
καὶ τὸ μέτωπον ἔχουσα κατεστολισμένα, ἀνοῖξαντες
τὸ παραπέτασμα εἰσῆλθον. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ γυνὴ
ἤρχισε νὰ με ἀποτείνῃ με φωνὴν ὀξεῖαν, παρακλήσεις
ἢ παράπονα· ἀλλ' αἶφνης στραφεῖσα ἀπέβαλε τὸ κά-
λυμμά της καὶ μετεμορφώθη, ὥστε ἀντὶ γυναικὸς ἴ-
δον φακίρην ὀλόγουμον, ῥωμαλέον, καὶ μακρόκομον,
χειρονομοῦντα καὶ φωνάζοντα. Ἐκ τούτου ἐνόησα ὅτι
ἦσαν μῖμοι. Σήμερον ἐπανήλθε δις ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν
εἰς τὴν σκηνὴν μου κορυθαντιῶν καὶ ὑβρίζων με· καὶ
πρῶτον μὲν ἔφερε γένειον μακρὸν ἐπέισακτον, δεύτε-
ρον δὲ στολὴν βασιλικὴν ὀλοκέντητον καὶ πλουσίαν.

» Τὴν ἐπιούσαν μᾶς προσεκάλεσεν ὁ βασιλεὺς νὰ
τὸν συνοδεύσωμεν εἰς τὸ κυνήγιον. Θέλεις δὲ ἐνοήσῃς
ὁπόσοι ἡμεῖθα ὅταν σὲ εἶπω ὅτι τὸ μέτωπον τῆς φάλαγ-
γός μας συνεκροτεῖτο ἐκ πενήκοντα ἐλεφάντων, πλου-
σίως συνεσκευασμένων καὶ περιχρύτων, ἐφ' ὧν ἐκα-
θήμεθα, καὶ ὅτι προηγοῦντο καὶ εἶποντο ἡμῶν στίφη
ἵππεων μεγαλοπρεπεστάτων, καὶ πλῆθος πεζῶν φερόν-
των ἱέρακας περὶ τοὺς πεντακοσίους. Κατόπιν ἤρχετο
τάγμα στρατιωτῶν τακτικῶν, κρουσίτων τύμπανα καὶ
σαλπίζόντων. Ὁ βασιλεὺς ἐπυροβόλει συνεχῶς, καὶ πο-
τέ σχεδὸν δὲν ἠττόχησεν· ἐφόνευσε δὲ ἑκατοντάδας ὀρ-
τύγων. Προχωρήσαντες εἰς μέρη δασώδη, ἀπηντήσαμεν
καὶ ἀγριοχοίρους, ἐξ ὧν ἐφονεύσαμεν ἕνα μόνον. »

Μία τῶν ἡμερῶν ὁ περιηγητὴς μας προσεκλήθη,
δοῦν με τὸν πανταχοῦ παρόντα Κ. Κλέρκ εἰς τὴν
ἐσπερινὴν συναναστροφὴν τοῦ βασιλέως, ὅστις, ἐν μέτω
ἀξιωματικῶν, τοὺς ἐδέχθη ἐν ὑπαίθρῳ, φεγγαρολούτης
τῆς σελήνης, ἐντὸς ἀπεράντου αὐλῆς περιστοιχουμένης
ἀπὸ ὑψηλοῦς τοίχους, ἐπάνω τῶν ὁποίων ἕκατον ἄ-
πειρα φῶτα. Ἀλλὰ μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἦσαν καὶ
ζῶα· τριάκοντα περίπου ἵπποι μαῦροι καὶ λευκοί,
καὶ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν καταπεφορτισμένοι ἀπὸ
λίθους πολυτίμους, ἐμάγευον τὰς ὄψεις μας. Ὁ βασι-
λεὺς, ἀφελὴς καὶ ἀπείριτος ὡς ἰδιώτης, τοὺς ὠδήγη-
σεν εἰς ἄλλην αὐλὴν, ὅπου ἶδον δεξαμενὴν πλήρη
πτηνῶν ἐνύδρων, αὐλὴν κατεστολισμένην ἀπὸ πλου-
σιώτατα ὑψίσματα, καὶ δροσιζομένην ἀπὸ ἀπειρα-
ρίθμους καὶ λεπτοτάτους πῆλακας· περὶ δὲ τὴν δεξα-
μενὴν ἔκειντο χιλιάδες φιαλίδων ποικιλοχρῶν δι' ὧν
ἤκτινοβόλει τὸ φῶς ἀσθενὲς ἀλλὰ γλυκύτατον, ὁμοιά-
ζον τὸ τῆς αὐγῆς. Πρὸς τὴν ἄκραν τῆς αὐλῆς, ἔκειν-
το σκηναὶ μεγαλοπρεπέσταται, κατεσκευασμέναι ἀπὸ
σάβια χρυσοῦρα. Ὁδηγούμενοι πάντοτε ἀπὸ τὸν
βασιλέα οἱ προσκεκλημένοι, ἐκάθησαν ἐπὶ ἀργυρῶν καὶ
χρυσῶν θρανίων, πλησίον τραπεζῶν ἐφ' ὧν ἦσαν πολ-
λαὶ ὀπῶραι καὶ φιάλαι περιέργου σχήματος, περιέ-
χουσαι οἶνον ἐπικαλούμενον βασιλικόν. Ὁ τρόπος τῆς
κατασκευῆς καὶ τὰ συστατικὰ αὐτοῦ ἦσαν γεγραμμέ-
να ἐφ' ἐκάστης φιάλης, καὶ ὑπογεγραμμένα ἀπὸ τὸν
εργουργόν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ὁποίου κατεσκευάσθη.

Προμισθισμιοῦτο δὲ καὶ ἡ τιμὴ αὐτῶν ἐλάχιστη φιά-
λη ἐτιμᾶν, ἀντὶ τριακοσίων ρουπιέδων ἢ ἑπτακιστίων
ἐβδομηκοντα ὑπαρχμῶν· περιεῖχε δὲ κόνιν λίθων πολυ-
τίμων καὶ μαργαριτῶν. Οἱ λίθοι οὗτοι θεωροῦνται ὡς
τοικιῶτατοι. Τοιαύτη οἱ ἡ δριμύτης τοῦ οἴνου τούτου,
ὥστε ὁμοιάζεν ὀξὺ νιτρικόν.

« Ὁ βασιλεὺς προσέφερε, λέγει ὁ περιηγητὴς,
ἰδίᾳ χειρὶ ἐξ αὐτοῦ πρὸς τε τὸν πρέσβυν καὶ πρὸς
ἐμέ, καὶ μᾶς παρετήρει περιέργως ὅταν τὸν προσ-
ηγγίσταμεν μόνον εἰς τὰ χεῖλη· ἡ Μεγαλειότης του
ὁμῶς ἐβρόβησεν ἀνευστί ὀλόκληρον τὸ περιεχόμε-
νον τοῦ ποτηρίου του. Ἐν τῷ μετὰ τούτῳ ἦλθον
νέαι ἐπέκεινα τῶν τριάκοντα, εὐμορφοί, μικραὶ καὶ
λεπταί, ἐνδεδυμένοι πλουσιώτατα, καὶ κατεστολι-
σμένας ἔχουσαι τὰς ῥίνας, τὰς παρειάς, καὶ ἐν
γένει τὰς κεφαλὰς μετὰ τόσα βαρύτιμα κοσμήμα-
τα, ὥστε μόλις διεκρίνετο ἡ φυσιογνωμία των. Περὶ
δὲ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας ἔφερον ἄπειρα δακτυ-
λίδια καὶ μικρὰ κάτοπτρα· οἱ διαφανεῖς πέπλοι των
ἦσαν ἀργυροχρῆσοι καὶ ποικιλόχρωοι, καὶ τὰ ἄλλα
ἐνδύματα πολυτελέστατα καὶ κομψά. Προσερχόμενοι
ἀνὰ μία καὶ ἀνευ φόβου πρὸς τὸν βασιλέα ἐδίδον πρὸς
αὐτὸν ἕνα ἢ δύο ρουπιέδας, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ἐλάμ-
βανεν, ἐνῶ συνδιελέγετο μετὰ τοῦ πρέσβους, μετ'
γίστην εὐμένειαν, ἔπειτα δὲ ἐκάθησαν. Μετ' ὀλίγον
ἤκουσθη μουσικὴ κλαυθμηρὰ, καὶ δύο ἐξ αὐτῶν σηκω-
θεῖσαι ἐχόρευσαν. »

Ἀπὸ τῆς Λαχόρης ὁ περιηγητὴς μας μεταβαίνει
καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῶν Ἰνδιῶν, ὅπου θέλομεν ἴσως
τὸν παρακολουθῆσαι ἄλλοτε. Αἱ Ἰνδίαί εἶναι τόπος
περιεργότατος καὶ διὰ τὴν φύσιν, καὶ διὰ τὰ ἦθη, καὶ

διὰ τὰ ἔθιμα, ἀλλὰ καὶ ἀσπαστότατος διὰ τὸν πλοῦ-
τόν του. Ἐὰν ὁ ἡμέτερος Γαλανός, ἀγαπήσας τὴν
σοφίαν τῶν Γυμνοσοφιστῶν, ἐξῆσε τιμώμενος μεταξὺ
αὐτῶν, καὶ ἀπέθανεν εἰρηνικῶς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ
Γάγγου, ἄλλος ὁμογενής, προσωποποιῶν ἐν ἑαυτῷ,
πρὸ δύο σχεδὸν ἑκατονταετηρίδων, τὴν ἀσυμπαθῆ
καὶ ἀναίσθητον θετικότητα, ὡς λέγουσιν οἱ Εὐρω-
ρωπαϊοὶ, τοῦ ἸΘ' αἰῶνος, προετίμησε τῆς σοφίας τὸ
ἀργύριον, καὶ ἐπέτυχε μὲν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ κατὰ
τὰς Ἰνδίας, ἀπέθανεν ὁμως θάνατον οἰκτρὸν. Τὸ 1683
τυχοδιώκτης τις Κεφαλλῆν, υἱὸς ξενοδόχου, διατελέ-
σας μεσίτης παρὰ τῇ Ἀγγλικῇ Ἐταιρείᾳ τῶν ἀνα-
τολικῶν Ἰνδῶν, κατώρθωσε νὰ ὀνομασθῆ πρωθυπου-
ργὸς ἐν Σιάμῃ, καὶ νὰ διευθύνῃ τὰς τύχας τοῦ μεμα-
κρυσμένου ἐκείνου Κράτους. Κατὰ προτροπὴν αὐτοῦ,
ὁ βασιλεὺς τῆς Σιάμῃ, ἀπέστειλε πρεσβείαν πρὸς
Λοδοβίκον τὸν ΙΔ' τῆς Γαλλίας, ἣτις διεπραγμα-
τεύθη καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐμπορικὴν συνθήκην μετὰ τῆς
κυβερνήσεως Ἰακώβου τοῦ Β'. Τὸ 1683 καὶ 1687
ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἀνταπέστειλε καὶ αὐτὸς δύο
πρεσβείας πρὸς τὸν συναδελφόν του τῆς Σιάμῃς, καθὼς
καὶ στόλον μετὰ πέντε χιλιάδων στρατιωτῶν. Τὰ δύο
κυριώτερα φρούρια παρεδόθησαν εἰς αὐτοὺς, καὶ παρ'
ὀλίγον τὸ βασίλειον ἐκεῖνο νὰ γείνη ἐπαρχία Γαλλικὴ.
Ἀλλ' αἱ καταχρήσεις τῶν ξένων στρατιωτῶν ἐγέννη-
σαν ἐπανάστασιν καθ' ἣν ἐφρονεῦθη καὶ ὁ Ἕλλην ὑ-
πουργός.

N. 4

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΑΓΡΑ ΦΑΛΑΙΝΗΣ. Ἐν τῷ ΙΕ'. Φυλλαδίῳ τῆς
Πανδώρας, ὠμιλήσαμεν περὶ κήτους τινὸς ἐμπήξαν-
τος, κατὰ τὴν Ἰρλανδικὴν θάλασσαν, τοὺς ὀδόντας εἰς
πύρρον σιδηρᾶν ἀτμοπλοίου, καὶ παρασύραντος αὐ-
τό. Σήμερον δὲ θέλομεν ἀναφέρει ἄλλην, ὁμοίαν σχε-
δὸν, περίστασιν, συμβᾶσαν τὸ 1822 ἔτος, πολὺ πε-
ριεργότεραν. Ἀτμοπλοῖόν τι, ἀναχωρήσαν ἀπὸ Κουε-
βέκην μετέβαιεν εἰς Μοντερεάλην. Μετὰ τινῶν μιλ-
λίων πλοῦν, παρετηρήθη ὅτι παρηκολουθεῖτο ἀπὸ μέ-
γαν ἰχθῦν. Καὶ ἄλλοι μὲν ὑπέθεσαν ὅτι ἦτο ὀγνωστό-
τατος κατὰ τὰ ἀρκτικά παράλια τῆς Ἀμερικῆς θα-
λάσσιος ὄφις, ἄλλοι δὲ διίσχυρίζοντο ὅτι ἦτο κήτος ἐκ
τοῦ εἶδους τῶν φαλαινῶν ὄλοι ὁμως συνεφώνουν ὅτι τὸ
μῆκος του ὑπερέβαινε τοὺς τριάκοντα πόδας. Τὴν ἡ-
μέραν μάλιστα τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀτμοπλοίου εἰς Μον-
τερεάλην, ἐπλησίασε τοσοῦτω πρὸς τὸ παρὰ τὴν πό-
λιν πορθμεῖον, ὥστε εἶδον καλῶς οἱ ἐπιβάται τὸ μέ-
γεθός του. Τὴν ἐπιούσαν ἀπὸ πρωίας, δύο ναυτικοὶ
ἐμπειρότατοι, παραλαβόντες καὶ ὀκτὼ ναύτας, ἐπέθη-
σαν τῆς μεγάλης λέμβου τοῦ ἀτμοπλοίου, ἐπλευσαν
ταχέως πρὸς τὸ μέρος ὅπου εὕρισκετο τὸ κήτος, καὶ
ρίψαντες ἄγκιστρον, συνέλαβον τὸ θηρίον. Ἀλλ' ἐ-
πειδὴ ἡ πληγὴ δὲν ἦτο βαθεῖα, ἡ φάλαινα, διατηροῦσα
βλῆν τὴν δύναμίν της, ἐρῖμουλόκησεν, ἐναντίον τοῦ

βέματος μάλιστα, καὶ λέμβον καὶ ἀτμόπλοιον, δια-
τρέχουσα δέκα ἕως δώδεκα μίλλια τὴν ὥραν. Διὰ τὸ
κενοφανές τῆς περιστάσεως ταύτης συνέρρυσεν πλῆθος
ἄπειρον περὶ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Ἐὸ κήτος πε-
ριέφερε τὸ ἀτμόπλοιον οὕτω πως μέχρι μεσημβρίας,
καὶ κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους ν' ἀπαλλαχθῆ τοῦ ἀγκί-
στρου. Ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν, ἡμέραν Κυριακὴν, οἱ ναῦ-
ται ἐπιμένοντες, ἀνέλαβον ἀπὸ πρωίας τὴν καταδίω-
ξιν. Μυριάδες θεατῶν εἶχον συναθροισθῆ εἰς ἀμφοτέ-
ρας τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, καὶ κατακλύσει τὰς ἐ-
πακτιδας. Ὅταν οἱ μέλλοντες νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ
τοῦ θαλασσοῦ θηρίου εἰδοποιήθησαν διὰ σημάτων ὅτι
εὕρισκετο πλησίον νηιδίου τινός, ὄρησαν κατ' αὐτοῦ
ἐπὶ ἀτμοπλοίου. Ἡ φάλαινα ἀνέβη τὸ βέμα μετ' ὀλίγον, καὶ
ἐπλησίασεν εἰς τὸ ἀτμόπλοιον. Τότε, εἷς τῶν ἐν αὐ-
τῷ ἐρρίψε τὸ ἄγκιστρον μετὰ ταύτην ὀρμὴν, ὥστ' ἐνε-
πήχθη βαθέως εἰς τὰς σάρκας τοῦ κήτους. Ὁ νιγη-
τῆς ἐπήδησεν ἀμέσως ἐπὶ τῆς βάρχεις τῆς φαλαίνης,
καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτῆς, ἐωρὺ ἐρῖθασε συρομένη πλησίον
τῆς ξηρᾶς. Ἀλλὰ, καὶ ἄγκιστρομένη ὡς ἦτο, ἐξηκο-
λούθησε νὰ νήγεται ἐπὶ πολλὰς ὥρας μετὰ μεγίστην
ταχύτητα, ἐκυθνομένη ἐνθεν ἀκείνῃ, καὶ βυμουλ-
κοῦσα πάντοτε τὸ ἀτμόπλοιον, ἀλλὰ τραυματιζο-
μένη ἀδιακόπως διὰ καμᾶκων.

Ἡ φάλαινα αὕτη εἶχε μῆκος τεσσαράκοντα δύο
ποδῶν καὶ ὀκτὼ δακτύλων.

ΕΠΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥΣ
ΙΠΠΟΠΟΤΑΜΟΥΣ. Περιηγητῆς τις Ἀγγλος, ὁ
Κ. Φινλαίσιων διαβεβαίωσεν, ὅτι οἱ ἵπποπόταμοι τοὺς
ὁποίους εἶδεν εἰς τὸ ἐν Ἰνδία βασίλειον τῆς Σιάμῃς,
θέλγονται παραδόξως ἀπὸ τὸν ἦχον τῆς μουσικῆς.
« Ἐνῶ, λέγει, ἐβαδίζομεν, περὶ δυσμᾶς ἡλίου, πα-
ρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Μυγγαθῆς, κρουομένων
τῶν τυμπάνων μας, παρετηρήσαμεν τοὺς ἵπποποτά-
μους ἀναβαίνοντας εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος καὶ
παρακολουθώντας τοὺς τυμπανιστάς. Ἐνίοτε δὲ ἐπλη-
σίαζον τοσοῦτω εἰς τὴν ὄχθην, ὥστε τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον
ἐξηκόντιζον διὰ τοῦ στόματός των μᾶς ἐβρεχεν. Ἐ-
μέτρησα μίαν ἡμέραν δεκαπέντε. Ὁ δὲ ὑπηρετῆς μου,
πυροβολήσας καθ' ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ἐπλήγωσε τὴν κεφα-
λήν του. Ὁ πληγωθεὶς, καταποντιζόμενος ἀφῆκε φω-
νὴν τόσοσ ὀξεῖαν, ὥστ' ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ὄλοι οἱ ἄλ-
λοι ἔγεινον ἄφαντοι.

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΝ. Κατὰ τὴν 1. Ἰα-
νουαρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, τὸ ἐμπορικὸν ναυ-
τικὸν τῆς Ἑλλάδος συνέκειτο ἐκ 3,970 πλοίων, ἢ
ἐκ τόνων 264,981. Ἐπέβαινον δὲ αὐτῶν ναῦται
25,900.

ΕΥΛΟΓΡΑΦΙΑ.

Ἐν τῷ ΚΕ'. φυλλαδίῳ τῆς Πανδώρας κατεχωρίσαμεν τέσσαρα ξυλογράφηματα, φιλοτεχνηθέντα ἐν Ἑλλάδι: ὑπὸ νέων Ἑλλήνων, καὶ ὑπετεγέθημεν νὰ δημοσιεύσωμεν καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἐκπληροῦντες σήμερον τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην, προσφέρομεν ἔτι τρία πρὸς τοὺς ἀναγνώσττας, ἐξ ὧν, τὸ μὲν ἀριστῶν προσκυ-

νητὰς κατατρυχωμένους ὑπὸ δίψης ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐχάραχθη ὑπὸ Πέτρου Κέσκα, τὸ δὲ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ὑπὸ Γεωργίου Βουλίκου, καὶ τὸ τρίτον, δι' οὗ ἐξεικονίζεται ἡ εἰς Βρετανίαν ἀπόδασις τοῦ Καίσαρος, ὑπὸ Γεωργίου Παναγιωτάκη. Ὁ ἀναγνώστης θέλει βεβαίως θαυμάσει ἔτι μᾶλλον τὴν λεπτότητα τῆς ἐργασίας, ὅταν μάθῃ ὅτι τὰ ἐργαλεῖα ὅσα μεταχειρίζονται οἱ ἔμπειροι ξυλογράφοι εἶναι καὶ ὀλίγα καὶ ἀτελῆ.

Προσκυνηταὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ κατατρυχώμενοι

ὑπὸ δίψης.

